

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

PLANINSKI V E S T N I K

12
2018

TEMA MESECA
Gore v eksotičnih krajih

Z NAMI NA POT
Nad Kanalsko dolino

3,90 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA

Vladimir Habjan
ČEZ ROB

Knjiga Čez rob je osma knjiga v zbirki Med gorskimi reševalci. Gre za leposlovno delo, za petnajst kratkih zgodb, v katerih so glavne teme gorsko reševanje, pa tudi alpinizem in splošne planinske teme. Avtor je v knjigi poskušal opisati zahtevne, nevarne in težavne razmere, v katerih pogosto rešujejo, in s tem izpostaviti tudi humanitarno in prostovoljno dejavnost, ki jo vedno premalo poudarjamo. Knjiga je obenem vabilo v naravo, v gorski svet.

Knjigo je avtor posvetil v spomin prijateljem, alpinistom in gorskim reševalcem: Mateju Mošniku – Matotu, 1975–2004, Klemenu Mikliču – Benkotu, 1974–2010 in Dušanu Podbevšku – Duletu, 1958–2010.

Format: 140 x 205 mm; 152 strani, italijanska vezava

CENA: V času od **15. 12. 2018** do **15. 1. 2019** lahko knjigo kupite po akcijski ceni s **50-odstotnim popustom: 8,45 €* (redna cena: 16,90 €*)**.

**DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.*

PRIVLAČNA PONUDBA V DECEMBRU

ENCIKLOPEDIČNI VODNIKI - 30 % popusta

Po ugodni ceni, kar s 30-odstotnim popustom, lahko v mesecu decembru kupite naslednje enciklopedične vodnike:

- Julijske Alpe: Skupini Mangarta in Jalovca (Jože Drab),
- Julijske Alpe: južni del (Andraž Poljanec) in
- Zahodne Julijske Alpe (Klemen Janša).

Akcijska cena za posamezen vodnik: 20,93 €*
(redna cena: 29,90 €*).

**DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.*

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja petnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.

118. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJA SODELAVCA:

Andrej Mašera, Peter Šilak

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE:

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

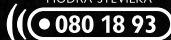
NAKLADA: 4400 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročeni prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

Transakcijski račun PZS:

IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDELSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Izdajanje revije sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS), št. pog. 630-183/2017-1.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FS Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Tihna zimska noč nad Bivakom IV na Rušju, v ozadju mrakobni Stenar.

Foto: Oton Naglost

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

O prednostih branja s papirja

Vsakič, ko pregledujem letno bero *Vestnikov*, se ne morem načuditi, koliko gradiva se nabere v dvanajstih mesecih. Pa mi morate verjeti, da *Planinski vestnik* precej dobro poznam, saj ga "po službeni dolžnosti" večkrat preberem. Koliko gradiva (branja) se nabere v desetletjih ali celem stoletju (čež dobro leto bomo praznovali 125 let od izida prve številke), si kar težko predstavljamo. Včasih znamo celo iz skoraj nepredstavljlive malenkosti, kot je npr. možic, narediti celo temo meseca, ki jo sestavlja kar nekaj (upam, da) zanimivih člankov.

O branju razmišljam tokrat. Včeraj sem govoril s kolegom in ga pobaral, koliko je kaj spremljal zadnje izdaje naše revije, pa je povedal, da jih je le prelistal in da ga branje šele čaka. Razumljivo. Tudi mene je publicist in založnik Samo Rugelj, ko sem potarnal ob množici kupljenih knjig na letošnjem knjižnem sejmu in izraženi nejeveri, kdaj mi jih bo sploh uspelo prebrati, potolažil z misljo, da me vse te knjige na policah doma še čakajo, da jih bom prej ali slej že vzel v roke. Knjige zahtevajo svoj čas, ki ga v dandanašnjem hitenju vse bolj primanjkuje.

Tudi v revijah imamo pogosto kar dolge članke, ki zahtevajo pozornost in čas. Profesor dr. Miha Kovač v svojem eseju o branju¹ povzema nekaj pred kratkim objavljenih raziskav primerjav branja s papirja in z zaslona, ki so vse dale enak rezultat: kadar gre za zahtevnejša (predvsem neleposlovna) besedila, je razumevanje boljše, če besedilo beremo s papirja namesto z zaslona. Ta razlika v branju v korist papirja se je še dodatno povečala pri branju v stresu oz. pod časovnim pritiskom. Druga ugotovitev raziskav pa je, da zaslon spremeni odnos do prebranega, kar med drugim pomeni, da s papirja beremo drugače kot z zaslona, da branje terja drugačen tip pozornosti. Hiter način branja, imenovan *skimming*, ki je značilen za branje z ekrana, je po svoji naravi površen in nagnjen k hitremu menjavanju vsebin. Medijske statistike v svetu kažejo trend izgube bralcev knjig, po drugi strani pa tudi zanimiv obrat, da prodaja tiskanih knjig zadnja leta spet narašča, pri čemer so v elektronski format migrirale predvsem lahkotne knjižne vsebine. Vse to torej kaže, da digitalno okolje poglobljenemu branju ni naklonjeno. Kot v nadaljevanju razmišlja dr. Kovač, je poglobljeno branje tisto privilegirano območje, kjer se dogajajo spoznavni procesi, ki so še kako pomembni za človekov razvoj in razumevanje sveta. Digitalne vsebine nam sicer omogočajo dostop do tako rekoč vsega znanja tega sveta, če vemo, kaj z njimi početi, do novih spoznanj pa lahko pridemo le, če se spopademo z vsebinami, ki so zunaj naše vednosti in so zahtevnejše od tistega, kar trenutno vemo in znamo.

Naj bo dovolj razmišljanja o tej temi. Dejstvo je, da v publicističnih vrstah planinske organizacije intenzivno razmišljamo o različnih medijih za podajanje množice vsebin, ki jih imamo na voljo za uporabnike ali bralce. Med drugim razmišljamo o mobilni aplikaciji, s pomočjo katere bi imel uporabnik na razpolago celo vrsto podatkov za odločanje o gorski turi (od opisov do zemljevidov idr.), pa tudi o e-knjigah in skeniranju starih in razprodanih edicij planinske organizacije (SPD in PZS ter drugih). Kam še bo šel razvoj, bo pokazal čas, prav pa je, da o tem razmišljamo in se na "nova obdobja" pravočasno pripravimo. Do takrat pa vam bomo tako kot do zdaj še naprej z veseljem pripravljali bogate in poglobljene, včasih pa tudi lahkotnejše vsebine z gorsko tematiko. Vsem, ki ste bili letos z nami, ki ste nas spremljali, nas brali, tudi pokritizirali, če je bilo treba, želim vse lepo v letu 2019. *Planinski vestnik* bo še naprej z vami. V tiskani obliki. Srečno!

Vladimir Habjan

¹ Sobotna priloga Dela, 17. 11. 2018, str. 24–25.

UVODNIK

1 **O prednostih branja s papirja**

Vladimir Habjan

GORE V EKSOTIČNIH KRAJIH

4 **Ali so gore lahko eksotične?**

Andrej Mašera

GORE V EKSOTIČNIH KRAJIH

6 **Najvišji vrh Karibov**

Damir Šantek

GORE V EKSOTIČNIH KRAJIH

11 **Slikovite gore sredi Indijskega oceana**

Maja Murnik

GORE V EKSOTIČNIH KRAJIH

15 **Pot do kraljestva lemurjev**

Olga Kolenc

GORE V EKSOTIČNIH KRAJIH

18 **Eksotične dežele in zdravje**

Ondina Jordan Markočič

INTERJUJU

22 **Bogdan Biščak**

Vladimir Habjan

RAZMIŠLJANJE

26 **O Triglavskem narodnem parku še malo drugače**

Miha Marenče st.

KOLUMNA

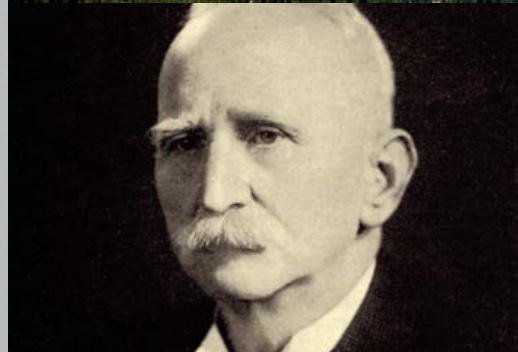
30 **Ogledalo neodgovornosti do naravnih vrednot**

Janez Bizjak

MINIATURA

33 **Douški križ**

Tatjana Cvetko

Z NAMI NA POT

34 **Skrivnostne poti**

Andreja Tomšič Drab

ZGODOVINA

43 **150-letnica rojstva Frana Tominiška**

Dušan Škodič

INTERJU

48 **Tomaž Rotar**

Anka Rudolf

BELA NEVARNOST

54 **Plaaaaz!!!**

Jani Bele

PLANINČKOV KOTIČEK

58 **Sračja kleptomanka Manka najde, kar ji gre**

Kristina Menih

POTI

61 **Spoznajte naše Julijce na drugačen način**

Zdenka Mihelič

MINIATURA

64 **Prečenje Piccola in Grand Paradisa**

Klemen Gričar

GEO IZLET

66 **Med udornicami, jamami in staroverci**

Mojca Zega, Petra Žvab Rožič

FOTONATEČAJ

68 **Zaključek fotonatečaja #LjubimGore**

Uredništvo Planinskega
vestnika

70 **NOVICE IZ VERTIKALE**

71 **ŠPORTNOPEZALNE NOVICE**

72 **PLANINSKA ORGANIZACIJA**

78 **NOVICE**

78 **FILM**

79 **U SPOMIN**

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI.**

Ali so gore lahko eksotične?

V planinskih spisih, v osebnih pogovorih, na predavanjih, skratka, ko gre za diskurz o gorah, pogosto za določene gore in gorske skupine uporabljamo označbo, da so eksotične. Do te definicije pridemo skoraj docela spontano, ne da bi se vprašali, po katerih merilih smo prišli do nje. Kaj so pravzaprav eksotične gore, kakega videza so, kje se nahajajo, kaj je na njih tako posebnega, da jih tako imenujemo?

Če začnemo o tem globlje razmišljati, se hitro sprožijo dodatna vprašanja, na katera ni mogoče dati enoznačnega odgovora. Nekdo bo pomislil, da so eksotične gore zelo daleč, pa vendar ne Himalaje, ne Andov, ne Skalnega gorovja nekako ne prištevamo med nje. Odgovor se bo ponujal sam po sebi: te

gore so po svoji zgradbi podobne Alpam, ki jih najbolje poznamo, zato ne morejo biti eksotične, čeprav so lahko na tisoče kilometrov oddaljene od nas. Ampak Alpam je podoben tudi Mt. Kenya v Keniji, Ruwenzori na meji med Ugando in Kongom, Carstensz Pyramid na zahodni Papui/Novi Gvineji in številni

drugi vrhovi, pa jih vendar imamo za eksotične. Konec koncev, tudi Prokletije, na meji med Albanijo in Črno goro, ki so izrazito podobne Alpam in geografsko zelo blizu, delujejo nekoliko eksotično, Aoraki na Novi Zelandiji pa se nam zdi povsem domačen.

Alpocentrizem, navsezadnje tudi evrocentrizem, sta gotovo močna dejavnika pri oceni eksotičnosti. Poglejmo na primer – vulkane. V Alpah jih ni, vsak vulkan v tropskem področju bomo ocenili za eksotično goro, nikakor pa ne bomo te ocene pripisali Etni, Stromboliju, navsezadnje še Araratu v Turčiji ali Damavandu v Iranu ne, kot tudi Fudžiju na Japonskem ne. Zelo slikoviti vulkani na daljni Kamčatki (npr. Ključevskaja Sopka, Avačinski, Kronotski) vsekakor niso eksotični: v primerjavi z Merapijem na Javi ali Agungom na Baliju se nam bodo zdeli zelo blizu.

Po mojem globokem prepričanju oznako eksotičnosti neki gori ne podelita njen videz ali oddaljenost od Evrope, ampak ljudje, ki živijo ob njenem vznožju. Fitz Roy in Cerro Torre sta izjemno oddaljena od nas, toda tam živijo ljudje – predvsem belci, taki kot smo mi, in ti vendar ne morejo biti eksotični kot tudi njihove gore ne. Z malo dedukcije in primerjanja bomo hitro našli številne podobne primere. Če bi na primer na Kamčatki imeli Evenki svojo državo in ne bi bila del Rusije, ali pa če bi na Novi Zelandiji Maori imeli svojo samostojno državo, bi verjetno tudi Ključevskaja Sopka in Aoraki imeli za eksotični gori.

Zato je oznaka eksotičnosti nekako neustrezna za gore, ki so lahko samo visoke ali nizke, slikovite ali bolj puste, skalnate ali snežne, strme ali zaobljene, lepe ali – grde pa NIKOLI! 📍

Kilimandžaro se dviguje visoko nad afriško savano.
Foto: Shutterstock

*Pico Duarte obkrožajo
gosti gozdovi, ki so
daleč od vseh poti in
civilizacije.*

Foto: Damir Šantek

Najvišji vrh Karibov

Pico Duarte, 3098 m

Vstal sem ob pol šestih. Odvijem rano. Rdeča je, odprta, zdi se v redu. Ko sem dvigoval nogo na posteljo, počasi, kot da ni moja, sem ravno s poškodovanim prstom nezavedno udaril v odprt predal. Bolečina je v trenutku postala neznosna, kot da bi mi nekdo zabil dolgo, ostro palico v možgane in jo nenadoma potegnil ven. Zvil sem se v položaj zarodka in ostal tako, dokler bolečina ni minila. Čutim utripanje žile in kri spet kaplja po beli rjuhi. To je bil tih krik, ki se ne sliši navzven, ampak globoko v telesu. Nobenega zvoka okoli mene, razen udarjanja dežja po kovinski strehi bungalova. Slab začetek dneva, ki lahko traja dolgo in nima gotovega konca. Kri in dež. Obrišem prst, očistim rano, jo razkužim, zavijem s povojem in obujem gozdarje.

Hitro pozajtrkujem napol zamrznjen toast, s sirom, šunko, kavo in sadjem. Noč je in nikogar ni. Samo Kunal in jaz. Kmalu se odpraviva s terencem v noč. Še vedno dežuje. Vztraja po karibsko. Do začetka vzpona je 25 kilometrov, kar nama vzame dobro uro vožnje. Dober del ceste je asfaltiran. Megla, dež ... iz avta se skoraj nič ne vidi. Edino, česar se ne da spregledati, so številni nasadi bučk, zasajeni na strmih pobočjih; rastline se vzpenjajo po stebrih in mrežah več kot meter nad zemljo. Vreme je res odurno in nič ne kaže na bolje. Daleč sem od doma, od družine in ne bom imel nove priložnosti, ne jutri ne pojutrišnjem, zagotovo nikoli več v življenju ne.

Nekje daleč, skrit med oblaki, se nahaja Pico Duarte. Ko sem načrtoval pot v Dominikansko republiko, sem v popolni nevednosti mislil, da je njihov najvišji vrh morda malo višji od naših otoških vrhov, v najboljšem primeru višine Velebita. Seveda je bilo to zgrešeno. Kot v primeru večine predsodkov na splošno se je ta domneva izkazala za zelo zgrešeno. Pico Duarte je s svojimi 3098 metri najvišji vrh Dominikanske republike, otoka Hispaniola in celotnih Karibov. Dviga se v masivu Cordillera Central, v osrčju otoka Hispaniola, kjer sta Haiti in Dominikanska republika. Prvi zabeležen vzpon na vrh je leta 1851 opravil britanski konzul Sir Robert Hermann

2450 m do prenočišča La Compartición. Drugi dan je celotne hoje 10 km, vzpona 648 m, od kočice do vrha na 3098 m in nato vrnitev v kamp. Tretji dan sledi spust do vhoda v narodni kamp Ciénaga. Lahko pa se drugi in tretji dan opravita v enem dnevu, kar je seveda veliko bolj naporna varianta. V tem primeru se zvečer drugega dne pripešači do mesteca Jarabacoa in se šele naslednji dan vrača v civilizacijo.

Moj načrt je bil, da bi se prvi dan povzpел na Pico Duarte in potem spustil do kampa, naslednjega dne pa zgodaj štartal in ujel lokalni avtobus do mesta La Romana, blizu katerega sem bival. Ko sem Kunalu razložil svoj načrt, me je čudno pogledal, povprašal po starosti in hladnokrvno pristavil: "Če zmoreš ti, bom zmogel tudi jaz." Narodni park José Armando Bermúdez tvori celoto z narodnim parkom José del Carmen Ramírez. Skupaj pokrivata področje Cordillera Central, vrh Pico Duarte pa je v narodnem parku José del Carmen Ramírez. Ta narodni park je bil ustanovljen 1958. leta in je najbolj mrzel kraj na Karibih. Povprečne letne temperature se gibljejo med 12 °C in 18 °C, zimske med 0 °C in 10 °C, lahko pa padejo tudi do -8 °C. Kljub nizkim temperaturam tu nikoli ne sneži, pozimi pa mraz vendarle ni redek pojav. Kljub dežju krenemo na pot. Dolga pelarina na začetku še dobro ščiti pred dežjem, potem pa, ko se napije vlage in prilepi na kožo, bolj ovira kot koristi. Ker je toplo in soparno, lažje prenašam lepljivo odevalo. Vse le ni tako hudo. Pot vodi skozi deževni gozd, kar se dobesedno vidi. Stezica je blatna, polna lokev, jezerc

Schomburgk in ga poimenoval Monte Tina. Juan Pablo Duarte Díez (1813–1876), po katerem se imenuje vrh, je eden najpomembnejših sinov Dominikanske republike, še več, imajo ga kar za njenega očeta. Zaslužen je za neodvisnost izpod vladavine dinastije Haitija, pribojnik leta 1844. Bil je eden izmed ustanoviteljev in glavni finančni podpornik politične organizacije La Trinitaria, katere glavna naloga je bila boj proti haitski okupaciji in ustanovitev neodvisnega naroda in države Dominikanske republike. Kako pomemben v kolektivni zavesti Dominikancev je Díez, se kaže v poimenovanju glavnega trga ter s tem, da njegov kip stoji v skoraj vsakem kraju ali mestu v državi.

Še vedno dežuje. Na vhodu v narodni park José Armando Bermúdez plačamo 100 pesov vstopnine in čakamo mule, otovorjene s hrano, vodo, vrečami in vsem potrebnim za dvodnevno turo. Dobim zelen trak okoli zapestja. Počutim se kot na partiju v Zrčah na Pagu ali v *all inclusive resortu* s petimi zvezdicami. Resničnost okoli mene pa je čisto drugačna. V vas se spuščamo po dežju. Vse poteka počasi, brez naglice. Pijemo kavo pod nadstreškom, medtem ko našo robo zavijajo v zaščitne vreče in otovarjajo mule. Nobenemu, razen meni, se tu ne mudi. Ne vem, ali je to zaradi dežja ali pa je tu preprosto tak tempo. Klasična tura traja tri dni. Prvi dan je predvideno 18,1 km hoje z vzponom od 1110 m na 2713 m in spustom na

in mest, ki se jih ne da zaobiti, temveč je treba stopiti v vodo. Za še bolj popolno vodno doživetje pot z leve strani vodi ob koritu reke Yaque del Norte. Tu rastejo palme, bambus in številne druge meni neznane rastlinske vrste. Steza ni označena, le občasno pride mo do kakšne table, je pa nemogoče zaiti. Vzdolž celotne poti do kraja El Cruce in tudi kasneje se steza nikjer ne odcepi, nikjer ni vzporednih stezic, križpotij, nobena steza ali cesta ne seka glavne poti, ni sledi

*Okrepčilo in hrana sta prispela hkrati s kuharji in mulami.
Foto: Damir Šantek*

*Na blatnem terenu so se steze globoko ugrezale v tla.
Foto: Damir Šantek*

gozdarjev, vleke drevesnih debel, ramp, seče, prav ničesar. Tudi če bi v začetnem delu poti želeli skreniti s steze v gozd, bi bilo to brez mačete nemogoče. Tu je deževni gozd zelo gost in neprehoden.

Potem ko sem si dan pred vzponom odrezal skoraj polovico mezinca na desni nogi in hodim z odprto rano, in potem ko sem zamudil zadnji avtobus za Jarabacoe, kjer sem prespal noč pred vzponom, računam, da vztrajni tropski dež zaključuje trojno smolo, po kateri lahko upam samo še na lepe stvari. Po poti preko lesenih mostov večkrat preidem z ene strani reke na drugo in po štirih kilometrih prispem do Los Tablones. To je edino počivališče s hišico, sicer zaklenjeno, do kampa na La Compartición, kjer nadstrešek ponudi zaščito pred dežjem. Dež pojenjuje in končno preneha. Ta del poti ob reki Yaque del Norte je za ogrevanje, sicer pa je celo pot vzpon blag ki bi brez močnega in dolgačasnega dežja ter blata minil brez večjih nevšečnosti.

Sledi 3,8 km poti in 450 m vzpona do La Cottore. Pot pelje po blatni kaluži, v ovinkih po stezah, globoko vsekanih kot struga v rumeno zemljo. Na bolj peskovitih tleh je manj blata, zato je tam hoja lažja. Z višino se deževni gozd redči in izgineva. Končno se pokaže sonce, ki neusmiljeno žge. Sopara je neznosna, odstotek vlage v zraku je onkraj vseh razumnih meja. Iz zemlje se kadi vlaga in ni mi jasno, od kod ta neprijetni občutek sopare in vročine. Vsaka senca, čeprav samo za trenutke, je rešilna. Ne vem, kaj mi pobere več moči: strm vzpon, drseče blato, toplota iz vlažnih tal ali žgoče karibsko sonce. Po kratkem počitku sledi malo lažji odsek do La Lagune ob stalnem blagem vzpenjanju, mestoma še vedno po blatnih okljukih. Vse bolj pot vodi skozi gozd, ki vsaj delno ponuja

senco. Na La Laguni se oskrbim z vodo. Med vzponom je voda dostopna na več mestih v naravi ali iz vodovodnih cevi ob poti. Tukaj naredimo prvi resnejši postanek. Za malico dobim sendvič in z mačeto na hitro olupljen in narezan ananas, postrežen na črni vreči za smeti. Tam ima ananas povsem drugačen okus: je bolj sladek, bolj saden, bolj lepljiv, vsekakor se mi je prilegel kot nikoli prej. Sveži in zreli karibski ananasi so podobni tistim pri nas samo po obliki. Prezgodaj obrani, da dozorevajo med prevozom, v hladilnicah in trgovinah, se ne morejo primerjati s karibskimi, dozorelimi na soncu.

Osvežen in odpočit se po okljukih lahkotno vzpenjam naslednjih 200 višinskih metrov do kraja El Cruce, prvega in edinega križišča na poti. Steza v dolžini 8 km vodi na levo do Valle del Tetero, desno pa sledi 500 m vzpona (dolžine 3 km) do zgodovinskega mesta Agüita Fría. Medtem se je gozd popolnoma spremenil. Prišli smo v mlad, gost borov gozd. Tu in tam štrlijo iz gozda visoka stara drevesa, ki so čudežno preživela velik gozdni požar leta 2000, ki je popolnoma opustošil celo področje. Kot neme priče in očiten spomin na katastrofo iz gozda v nebo štrlijo ostanki ožganih debel brez vej, podobnih zarjavlim iglam. Nadaljujemo vzpon na 2700 m višine in se približujemo našem cilju. Od tu se vidi Pico Duarte. Videti je kot nedolžen in nenevaren rahlo oddaljen hribček. Prehajamo na drugo stran, kjer so brazgotine požara še globlje. Tu se začne strm spust do prenočišča La Compartición na višini 2450 m. Čutim utrujenost, zato mi je ta spust kar nadležen. Noge me ne ubogajo, vsaka hoče na svojo stran. Nenadoma se prikažejo kolibe in začutim olajšanje.

La Compartición je v senci in tudi sonce je že začelo zahajati, zato se kar shladi. Sedimo na verandi, jemo ananas, skozi prste se cedi lepljiv sok. Telo sporoča, da je za danes dovolj pretiravanja, in zahteva počitek. Na ranjeni prst sploh nočem pomisliti.

Po drugi strani pa, če se jutri hočem vrniti k družini, a vseeno priti na vrh Pico Duarte, se moram danes povzpeti še skoraj 650 m (5 dolžinskih km) in spustiti do kampa. Če pohitim, bi lahko prišel na vrh še pred mrakom, spustiti se pa ... Pogledam Kunal, vsak premlava po svoje, jasno je, da imava za danes dovolj, res pa je tudi, da sončni zahod s Pico Duarte ne doživiš vsak dan. Kunal je turo prehodil že najmanj petdesetkrat, vendar nikoli tako kot z mano, prav tako ni nikoli občudoval sončnega zahoda z najvišjega vrha svoje domovine.

Pojeva ananas v tišini, se spogledava, nasmehneva, pokimava proti vrhu in vse je jasno. Kreneva. Kunal vzame dve muli, ne razumem, zakaj, časa za nepomembno razlago pa tako ali tako ni.

Oblečeva jakni, kapi in rokavice ter kreneva. Sledi vzpon skozi gost gozd v popolni senci, sonce v daljavi hitro zgineva, mrači se. Z mrakom se shladi. Kot da bi nama mrak in hlad dala novo energijo. Hitiva, zavedava se, da je ta tekma s soncem vnaprej izgubljena, če se bova obotavljala. Prihajava do majhne

planote, Valle de Lilís, lilij pa nikjer ... Verjetno še ni prava sezona za lilije. Na levi je meteorološka postaja, pred nama pa zaznam obrise pravilnega hribočka, na katerem na za naju še nevidnem koncu stoji vrh. Na zavoju Kunal priveže muli, nato pa oba, kot da bi bila v transu, prehodiva zadnjih 200 metrov do velike rumene plošče, ki nama zaželi dobrodošlico na Picu Duarte.

Medtem ko se jaz slikam, Kunal krene v desno in se po skali povzpne na vrh. Na vrhu, z velikim lesenim križem in doprsjem Juana Pabla Duarta Dieza, plapolata zastava Dominikanske republike. Uspelo nama je! Na vrhu sva! Držim se za drog z zastavo, rdeče-oranžno sonce zahaja za naplastenimi oblaki. Premagala sva sama sebe, gora je bila milostna, v dirki s soncem vodiva 1 : 0. Potopljena vsak v svoje misli se slikava, medtem ko sonce nezadržno hitro tone za obzorjem in izenačuje na 1 : 1.

Zaradi teme sta na slikah samo najina črna obrisa nad svetlim obzorjem. Brez bliskavice sta najina obraza popolnoma neprepoznavna. Ohladilo se je na komaj 2 °C. Pot je bila res dolga: od vztrajnega dežja v deževnem pragozdu, sopare in temperature čez 40 °C, do noči na vrhu s tako nizko temperaturo. Previdno se spuščava po kamenju do steze in prihajava do mul, ki naju že čakata. Sedem na kamen, medtem ko Kunal odvezuje živali. Težko vstanem. Vse me boli, ni več adrenalina, čutim popolno temo in nemoč. Ne čutim nog. Kunal zajahala mulo. Zakaj pa ne? Ugasiva baterije, saj mule bolje vidijo ponoči kot podnevi. Strmo se spuščava kot slepca brez bele palice, ki ju vodijo psi vodniki.

Noč je temna, luna se debeli, nebo je posuto z zvezdami. Vendar se nežna zvezdna svetloba ne približe

skozi goste veje. Tu in tam, ko se nepričakovano približam drevesu, opazim pred sabo vejo in drevo ter samodejno dvignem roko v bran. Mula pa se, kot v video igrici, naglo umakne in večje sledi stezi. Ogne se vsem oviram, kot da jih ni. Pot je ovinkasta in strma, moje jahalne večšine pa skromne, zato se moram zelo zbrati, da ne zletim iz sedla. Tudi moja zadnjica ni navajena na sedlo, na konstantno nabijanje, hitre gibe desno, levo, naprej, nazaj, gor, dol in vse druge kombinacije. Tako se navdušenje, da si bom jahajoč odpočil noge, počasi spreminja v novo vrsto napora. Seveda je to bilo boljše od počasnega spusta peš, negotovega koraka v temi. Ko sem končno začel zaupati muli, sva se ustavila. Kunal je po poti zgubil kapo, ki mu je bila zelo dragocena. Vrača se, da jo poišče, jaz pa naj sam nadaljujem, saj mula do La Comparticióna ne more nikjer zaiti. Hotel sem ga počakati, a je vztrajal, naj sam nadaljujem spust do kampa. Spustim uzde in mula stopa po zame nevidni stezi. Naenkrat se ustavi. Brez uspeha jo naganjam naprej. Pustim ji malo počitka, zopet poskušam. Nič. Stoji kot vkopana. Spustim uzde, šibam jo po zadnji plati, s petami brcam v ledveni del, oglašam se tako, kot me je podučil Kunal. To naj bi jo pognalo naprej, a pri meni ne deluje. Kličem Kunala. Derem se skozi gluho tišino. Še enkrat poskušam vse. Počutim se neumnega in nemočnega. Nekje sredi globokega gozda sedim na muli, v popolni temi, stran od civilizacije, s telesom, zlomljenim od napora. Kunal se ne oglasi. Sem daleč od družine in doma, počutim se kot igralec v poceni tragikomediji. Prižgem čelno svetilko, razjaham mulo, še enkrat pokličem Kunala, nič. Poslovim se od mule, naredim par korakov. Obračam se in s čelko osvetlim mulo. Slika je popolnoma

Skozi deževne gozdove tečejo številni potoki in reke.
Foto: Damir Šantek

Na vrhu so vsi trije simboli Dominikanske republike: zastava, križ in doprni kip Juana Pabla Duarteja, "ustanovitelja" neodvisne države.

Foto: Damir Šantek

nadnaravna: bela mula kot vkopana stoji na strmini v trdi temi. Na srečo je steza ena sama, čeprav strma, blatna in ovinkasta, tako da se ni mogoče izgubiti. Približno deset minut pred kampom zaslišim šuštenje in kmalu zagledam Kunala s kapo na glavi, ki jaha svojo mulo, mojo pa vodi za sabo. Umaknem se družini in se vlečem naprej do kampa.

V kampu je par kolib in kuhinja. V kolibah je samo lesen pod, ki pa vseeno nudi zaščito pred nenadnimi vremenskimi nepravilnostmi. V kuhinji se je okoli ognja nabrala majhna družina. Večerja je skuhana. Neka kreolska vrsta piščančje obare, riž s koruzo in juha z rezanci. Ko vprašam, ali je juha piščančja, dobim odgovor, da ni, ampak je samo juha. Kakšna, s čim? Od juhe. Juha od juhe? Da. Zgubljeno s prevodom! Verjetno je to samo instant juha iz vrečke, ki je topla in slana. Kako prija! Tako kot mi je prijala podobna "juha od juhe" na sedlu Thorong La v Nepal. V kuhinji prižigajo nov ogenj, kuhajo mleko s sladkorjem. Pijemo vodo in beli rum. O higieni pa raje ne bi zgubljali besed. Ko možgani delujejo v prostem teku na minimumu, je to res neumestno.

Skušam sedeti na leseni klopci in napol omamljen od kozarčka ruma opazujem njihove od ognja obsijane, temne, zaraščene, nasmejane obraze, kako slastno jedo kuro. Smeji se. V temi se bleščijo beli zobje in vesele temne oči. Hrana mi ni ravno prijala. Potreboval sem veliko tekočine in spanca. Kmalu sem se poslovil od družine in odšepal do kolibe, razgrnil spalno po tleh, previl rano in zaspal.

Bujenje ob petih ponoči, ko je bila zunaj še tema. V ponvi pečejo suha rebrca, ki v olju cvrčijo in pokajo

kot čips. Za prilogo je prejšnji večer skuhan krompir. Mraz je. Mule so nared, povratek začnemo s 300 m vzpona, ki mu sledi spust na 1600 m. Vračamo se po poti vzpona, ker pa vmes ni deževalo, je blata občutno manj kot dan prej. Čez nekaj časa se skozi drevesa na obzorju začne daniti. Obeta se vroč dan. Poskušamo se čim hitreje spuščati in pri tem luščimo plasti oblačil. Kolena nam klecajo, kot vedno je tudi tokrat spust manj zanimiv in zabaven, zlasti ker hočeš priti v dolino kar se da hitro. Spust je trajal 6 ur.

Sledila je "operacija" povratka v drugo državo. V La Comparticiónu nas je čakal kombi, ki me je odpeljal do ranča Baiguat. Tam sem se stusiral, previl rano in z avtom nadaljeval do Jarabacoe. Avtobus iz Jarabacoe pelje za Santo Domingo čez 2 uri, iz La Vega pa vsako uro. Ker je La Vega le 20 minut vožnje iz Jarabacoe, grem v La Vega. Taksi je predrag, zato sedem v lokalni avtobus. To so mini kombiji z 8 sedeži. Težko se sporazumem, pravzaprav se sploh ne. Pišemo številke na papir, ostalo je čista komedija. Na koncu dojamem, da kombi odpelje šele, ko se napolni.

Vprašam, če v La Vegi lahko ujamem avtobus za Santo Domingo. Voznik odkimava. Kaj naj naredim? Vstopim v kombi in čakam. Na srečo je kombi hitro poln in krenemo. Vsake toliko potniki izstopajo in vstopajo novi. Tako se nabere tudi do 14 potnikov. V La Vegi prispemo 10 min pred odhodom mojega avtobusa, a mi še kar krožimo po mestu in potniki ves čas izstopajo in vstopajo. Vozniku zaman skušam pojasniti svojo situacijo. Ker je ura odhoda avtobusa za Santo Domingo mimo, skrušeno obsedim in se prepustim usodi. Čez nekaj minut se kombi ustavi, odprejo se vrata. Vsi se obrnejo proti meni in me naganjajo ven. Ne razumem, kje in zakaj sem tam, vidim pa, da nisem na pravem mestu. Vzajem nahrbtnik, izstopim in tedaj se mi posveti. To je druga avtobusna postaja. Prečkam cesto in po komunikaciji s pomočjo svinčnika, papirja in pisanja števil končno razumem, da avtobus za Santo Domingo odpelje čez 20 minut. Vesel kupim vozovnico in vstopim na avtobus. V Dominikanski republiki ima vsako prevožno podjetje svoje avtobusne terminale, ki so razsuti po mestu. Po prihodu v vlemesto Santo Domingo spet zamenjam terminal, ker moj prevoznik ne pelje v La Romano. Tokrat grem z avtom, v katerem so že tri ženske in voznik, čakajo še petega potnika. Ker nima oznake taksi, me skrbi, če voznik res ve, kako do mojega terminala. Krenemo, grabi me rahla histerija. Ali me taksist vrtil v krogu? Me hoče ugrabiti, oropati? Avto napol razpada, vse je mogoče. Ustavi. Čakam, da voznik izstopi pred mano, in se tako zavarujem, da ne bi slučajno pograbil mojega nahrbtnika in odkorakal z njim. Človek je bil skrajno pošten, razumel je, kam želim priti, in tako sem prišel pravočasno na avtobus za La Romano. Pozno zvečer se spet najdem na še eni postaji, vendar sem že blizu cilja. Čeprav izčrpan se počutim kot zmagovalec. Še en taksi in končno sem spet s svojimi najdražjimi. ●

Slikovite gore sredi Indijskega oceana

Mauritius

Pri nas je Mavricij (Mauritius) znan predvsem kot prestižen tropski turistični cilj, ki vabi petičnejše goste v luksuzne hotele in na lenobno poležavanje na snežno belih peščenih plažah s koktejlom v roki. Tak vtis vsaj dobimo ob prelistavanju turističnih katalogov. Vendar to ni edini obraz tega tropskega otoka, ki leži v Indijskem oceanu, okrog 900 kilometrov vzhodno od Madagaskarja, geografsko pa ga uvrščajo pod Afriko. Nad turkiznimi lagunami in v notranjosti otoka namreč pogled pritegnejo hribi drznih in nenavadnih oblik, visoki do 828 metrov.

Na nekatere so speljane poti. Obenem pa je – kar ni zanemarljivo – po otoku mogoče potovati tako z lokalnim avtobusom kot z najetim avtomobilom (vozijo po levi) ter spati v sobah in apartmajih po zmernih cenah.

Ko sva doma načrtovala obisk mavricijskih hribov, sva sprva mislila, da gre za nekakšne tropske različice Šmarne gore: hodiš uro ali dve po gozdu (sicer primerno zaraščenem, kot se za trope spodobi), razgledi z vrhov pa so si bolj ko ne podobni. Vendar ni

tako. Obiskala sva štiri vrhove in prav vsak je bil zgodba zase. Vzpon na te hribe se lahko sem in tja primerja z visokogorsko turo, le v zelo miniaturnem obsegu, saj se časovnice gibljejo od poldruge ure do dveh ur in pol za eno smer. Poti se vijejo med polji sladkornega

*Vrh Pietra Botha
Foto: Maja Murnik*

Razgled ob poti na
Le Pouce
Foto: Maja Murnik

trsa in travniki z dvometrsko travo, skozi deževni pragozd, po grapah in grebenih, celo plezanje v "kot skala" trdnem bazaltu izkusimo, preden stopimo na slikovit vrh, na katerem je komaj kaj prostora.

Vzpone na mavricijske hribe sva si tako zamislila kot popestritev med kopanjem, ogledovanjem turističnih znamenitosti in obiskom odmaknjenega ter v času zaustavljenega otoka Rodrigues (ki je prav tako del države Mavricij, čeprav leži 600 kilometrov stran). Te vrhove sva obiskala povsem sama, možno (celo bolj zaželeno) pa se jih je lotiti v družbi vodnika katere od agencij, ki ponujajo adrenalinske športe. Informacij za samostojen obisk mavricijskih hribov ni prav lahko dobiti; še najbolj je uporabna spletna stran fitsy.com. Naj opozorim, da gre večinoma za neoznačene poti, ki jih ni prav lahko najti in jim slediti; če se oznake pojavijo, pa jih je treba jemati z zadržkom, kajti niso tako logične in dosledne kot markacije pri nas. Koliko časa bomo potrebovali za turo, je tako zelo odvisno od naše spretnosti pri razvozlavanju orientacijskih zank, pa tudi pri premagovanju plezalnih odstavkov, saj so ti povsem nezavarovani.

Pozoren je treba biti tudi na vreme, začeti vzpon zjutraj, kajti opoldne se vreme pogosto pokvari in doživimo lahko tropski naliv, kar je na nekaterih poteh lahko kar nevarno. Deževna doba traja od decembra do februarja; konec novembra in v začetku decembra, ko sva bila tam, je bilo precej sonca in vroče (okrog 28 stopinj ob obali), seveda pa je treba računati tudi na kak dež, predvsem na južni in zahodni strani otoka. S sabo je priporočljivo imeti repelent proti komarjem, saj so lahko okuženi s katero od mrzlic; najbolje ga je kupiti kar na otoku, domači repelenti so namreč močnejši kot pri nas.

Le Pouce (812 m)

Tretji najvišji mavricijski vrh je poleg zgodovinsko pomembnega Le Morne Brabanta na jugu verjetno

najbolj obiskan mavricijski vrh. Ime v francoščini pomeni "palec" in od daleč je res videti tako. Domačini ga priporočajo začetnikom, saj je dostop nanj lahek in kratek, le zadnjih deset minut pod vrhom je bolj strmih in je treba nekaj pazljivosti. Pot poteka pretežno po odprtem in nas z mnogimi spremembami pripelje na zašiljen vrh z lepimi razgledi na glavno mesto Port Louis, na fotogenični vrh Pieter Both v bližini in na otok nasplah. Leta 1836 se je na Le Pouce na svoji poti okrog sveta povzpел Charles Darwin in to opisal v svojem dnevniku. Kamnina je bazalt, posledica vulkanskih izbruhov pred milijoni let, v katerih je nastal celoten otok. Začetek poti na Le Pouce je v vasi St. Pierre, do katere najlažje pridemo iz glavnega mesta Port Louis bodisi

z avtom, s taksijem ali z avtobusom (slednje je morda bolj uporabiti na povratku, kajti najti pravi avtobus v kaotičnem Port Louisu zahteva kar nekaj iznajdljivosti). V vasi je ob glavni cesti označen odcep k začetku poti, pa tudi domačini ga poznajo. Od vseh tu opisanih vrhov je pot na Le Pouce najlažje najti in ji slediti.

Pieter Both (820 m)

Z Le Poucea (pa tudi od drugod) nam pogled uha-ja k zagotovo najslabše slikovitejši mavricijski gori – Pietru Bothu, drzni špici, na kateri lovi ravnotežje velikan-ska skala, ki spominja na človeško glavo. Ta ikonična mavricijska gora je ime dobila po možu iz otoške kolonialne preteklosti – prvem guvernerju vpliv-ne Nizozemske vzhodnoindijske družbe, ki je uto-nil v brodolomu. Čeprav jo vsaj od daleč poznajo vsi domačini, pa je zaradi svoje težavnosti dosti redke-je obiskana. Do rame pod vrhom se da priti z lažjim plezanjem (nekaj krajših skokov, najtežji je kake II+), sam vrh (do katerega je še približno 45 višinskih me-trov) pa je zgodba zase. Sredi dvajsetega stoletja so mavricijske specialne enote vršno steno opremile z železnimi skobami, ki so sčasoma precej prepe-rele, zato so jih v spodnji polovici pred kratkim povsem odstranili. V zgornjem delu, prav na Pietrovi glavi, so sicer še vidne skobe, a baje niso povsem zaupanja vredne.

Te "umazane podrobnosti" sva ugotovila šele tam, kaj-ti uporabne in posodobljene informacije je zelo težko dobiti, plezalno oceno stene nad ramo pa praktično nemogoče. Na vodniških spletnih straneh na primer piše, da je vrh dostopen za vsakogar, ki je dobro fizično pripravljen in se ne boji višine. No, tam sva nale-tela na vodnika in skupino Francozov, ki so sestopa-li. Izkazalo se je, da stene niso splezali prosto, temveč

so *prusikarili* (vzpenjali so se ob vrvi in si pri tem po-magali z zankami, ki v eno smer drsijo, v drugo pa ne). Vodnik, ki je sicer poznal Slovenijo in zlasti reko Sočo, nama je povedal, da je prosta ocena prvega dela vsaj IV+ ali V- po UIAA, zgornji del pa je ocenjen V+. Khm. Brez plezalne opreme in v športnih copatih sva tako s svojim skromnim znanjem in sposobnostmi neslavno odstopila – na rami, pri vratu steklenice, kot se v domači angleščini dobesedno reče tisti točki. Mi-mogrede, sporazumevanje z domačini poleg angle-ščine olajša znanje osnovnih francoskih izrazov. Izhodišče za to na videz nedostopno goro je v vasi La Laura, do katere pridemo najlažje iz glavnega mesta Port Louis. Na začetku je treba med množico poti, ki

Proti Pietru Bothu
Foto: Maja Murnik

Lion Mountain iz
Mahébourga
Foto: Maja Murnik

vodijo po zemljiščih in poljih v vse smeri, najti tisto stezo, ki pelje proti izraziti grapi levo od vrha. Ne začetek ne pot nista označena, zato se je priporočljivo pripraviti že doma. Tudi vsi taksisti ne vedo, kje začeti: taksist, na katerega sva naletela v bližini ene od avtobusnih postaj v Port Louisu, ni vedel, kje naju odložiti, poleg tega je bil skorajda ogorčen nad predrzno mislijo o vzponu na Pietra Botha; zgrožen je ponavljal, da je na to goro nemogoče priti in da je smrtonosna.

Ko najdemo stezo, ki vodi proti omenjeni izraziti grapi, odcepov ni več. Pot je prekinjena z nekaj skalnimi skoki v grapi (do II+), ob izhodu iz nje pa po strmih travah prečimo v desno na ramo pod vršnim delom. Tudi če nimamo ambicij splezati prav na vrh, se do sem splača priti (za večino je ta rama tako ali tako zaključek ture). Pojdimo v lepem vremenu, kajti po dežju se skoki in strme trave spremenijo v zelo nevarno drsalnico.

*Pogled proti zgornjemu delu Le Morne Brabant
Foto: Maja Murnik*

Lion Mountain (500 m)

Na ta vrh v obliki ležečega leva ali sfinge vodi razgledna pot večinoma po grebenu oz. slemenu. Zaradi razgledov in bujnega rastja, ki ga sicer v mnogo manjši izvedbi poznamo iz domačih cvetličnih lončkov, je vzpon nanj zelo zanimiv. V orientacijskem pogledu pa zna biti Levja gora nekoliko zagonetna, zlasti najti začetek poti, zato si vzemimo več časa. Vzpon v eno smer (brez iskanja) vzame dobri dve uri.

Začnemo pri policijski postaji ob glavni cesti v vasi Vi-eux Grand Port blizu Mahébourga. Do sem se lahko pripeljemo tudi z avtobusom, ki odpelje vsake pol ure z glavne avtobusne postaje v Mahébourgu. Oznak

začetka poti ni. Mimo policijske postaje in hiš (na razcepu v vasi gremo rahlo desno) se povzpne do polj sladkornega trsa, prepređenih s kolovozi, in tu je ena ključnih orientacijskih točk vzpona. Med kolovozi je namreč treba izbrati pravi prehod navzgor; proti gozdu (ta je kakih 250 metrov od zadnje kmetije). Kolovoz se višje spremeni v zaraščeno stezico in skozi travo ter cvetlice, ki segajo čez glavo, nas prečno popelje do betonskega stopnišča sredi pragozda, po katerem se povzpne. Od tod dalje je pot bolj razvidna, pojavijo se tudi rdeče puščice, a kljub temu je treba ostati pozoren. Vzpenjamo se po grebenu, opazujoč turkizno laguno in koralni greben v daljavi, ob katerega tolčejo valovi. Mestoma moramo preplezati nekaj krajših nezavarovanih skalnatih mest. Sestopimo po isti poti (naj nas na "levjem hrbtu" tako kot naju ne zapeljejo rdeče puščice druge poti – ta se namreč čez čas izgubi nad prepadi).

Le Morne Brabant (556 m)

Ta strmi in impozantni bazaltni monolit, ki se dviga tik nad morjem, je mogoče videti na večini razglednic z Mavricija in tudi med pristajanjem letala. Pod njim se šopirijo luksuzni hoteli, v katerih noč stane tudi tisoč evrov. Kot simbol boja za svobodo in upanja je gora uvrščena na seznam Unescove dediščine. Na njenih težko dostopnih pobočjih so se namreč nekoč skrivali pobegli sužnji. Legenda pravi, da naj bi britanske oblasti ob opustitvi suženjstva sredi 19. stoletja poslale skupino policistov sporočit novico. Toda zmotno prepričani, da jih lovijo, so sužnji raje izbrali smrt kot ponovno suženjstvo in skočili v prepad.

Le Morne Brabant je precej popularen vrh, na katerega se radi vzpenjajo tako domačini kot turisti (ti večinoma z vodniki). Začetek poti, pravzaprav vhodna vrata, kjer se je treba vpisati v knjigo, je kar težko najti; tudi vsi taksisti ne vedo zanje. Redne avtobusne povezave tja ni. Do vhoda se pripeljemo po glavni cesti, ki mimo hotelskih kompleksov obkroži polotok Le Morne, se spremeni v tlakovano in nato v makadamsko cesto. Vhod je odprt med 7. in 16. uro. Pot namreč poteka po zasebnem zemljišču. Režim dostopnosti zgornjega dela gore se lahko spreminja, prebrala sva, da včasih zahtevajo obvezen vzpon z vodniki. Midva nisva imela nobenih težav.

Na pot se je priporočljivo podati zjutraj, kajti vreme se okrog poldneva na tem delu otoka praviloma pokvari. Prva polovica vzpona poteka po enoličnem gozdnem kolovozu do razgledišča, kjer nas pričaka tabla z opozorilom v angleščini in kreolsščini o težavni poti, ki nas čaka v nadaljevanju. Tu pot postane zelo slikovita, pa tudi strma in mestoma izpostavljena. Ni zavarovana, zato zahteva trden korak. Ob vse lepših razgledih na laguno in narodni park pragozda Črna reka se z nekaj poplezavanja povzpne do ozkega vrha s križem – dejansko predvrha, kajti najvišji vrh je zaraščen in težko dostopen. Tam sva midva za zabavo splezala še na bližnji grebenski stolp, kratka lepa dvojka, s katero se umakneš gneči na vrhu. ●

Pot do kraljestva lemurjev

Tropski deževni gozd Ranomafana

Enajsti dan našega sedemnajstdnevnega raziskovanja Madagaskarja smo prispeli do vasi Ranomafana. Bila je noč in dež je blagodejno škropil območje deževnega gozda. Utrujajoča vročina, ki je presegala štirideset stopinj in nas pestila v preteklih dneh, je zdaj popustila. V dometu svetilke sem začutila novo draž, novo razsežnost prostranstev. Neprijeten občutek zaradi izbruha epidemije pljučne kuge, ki je vrhunec dosegel ravno v času naše obiska, je poniknil v ozadju.

Madagaskar je izgubljen kontinent, ki nam skozi preproste in prijazne ljudi ter njihove za razviti svet nenavadne običaje odstira pogled v brezčasje. V narodnem parku Isalo, ki je gorski masiv iz peščenjaka, smo raziskovali kanjon Isalo, kamniti gozd v narodnem parku Tsingy de Bemaraha in deževni tropski gozd – svetovno znani narodni park Ranomafana, ki je pod zaščito Unesca. V neokrnjeni naravi smo prvič videli lemurje, se čudili drevesom opičjih kruhovcev, imenovanih baobab, in milini sveže zelenih riževih polj. Na starih lesenih barkah, ki so

jih nekoč uporabljali za prevoz tobaka, smo pluli po reki Tsiribihina in taborili. Čez komaj prehodne brežine nad reko, ki jih sproti odnaša monsunsko deževje, smo se dvigali do zaselkov, v katerih ljudje brez osnovne infrastrukture še vedno živijo v kolibah.

Srečanje z zlatim bambusovim lemurjem

Z dobro zaščito pred komarji – skoraj po vsej državi obstaja možnost okužbe z malarijo – smo se zbudili v nov dan. Čas pred odhodom v tropski deževni gozd sem izkoristila za ogled bližnje okolice. Iznad z

*Utrinek iz rezervata Anja, ki ga je ustanovila krajevna skupnost za zaščito živali.
Foto: Olga Kolenc*

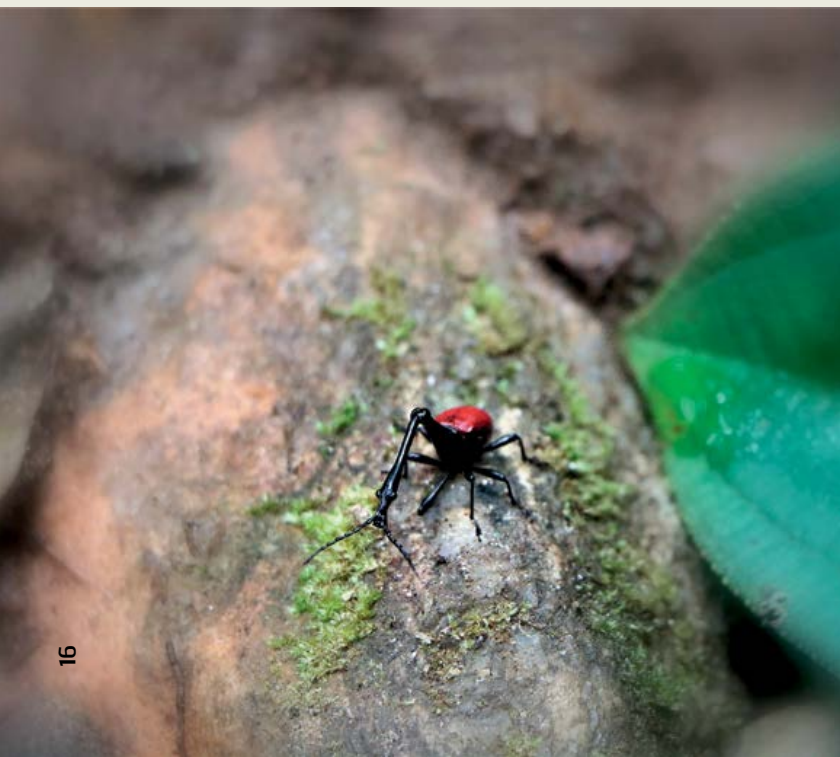

*Gričevje nad vasjo
Ranomafana
Foto: Olga Kolenc*

gozdom poraslega hribovja se je dvigala jutranja megla. Bujno tropsko rastlinje je sililo vse do hišk, v katerih smo prespali. Breg se pod njimi strmo spušča do reke in ženske so v njej tako kot po celotnem Madagaskarju že navsezgodaj zjutraj prale perilo.

Zapeljali smo se do vasi Ambodiamontana, ki je od Ranomafane oddaljena približno šest kilometrov in kjer je vstop v tropski deževni gozd. Čakala sta nas dva lokalna vodnika, ki sta bila zelo prijazna in ustrezljiva. Po lepo urejeni poti sta nas vodila navzdol, skozi gozd do reke. Zaradi začetka deževne sezone, ki na Madagaskarju traja od novembra do marca, so bile grmovnice v polnem razcvetu. Vodnika sta nam že

*Dolgovrati rilčkar
(Trachelophorus giraffa)
Foto: Olga Kolenc*

na prvem delu poti predstavila nekaj zanimivih rastlinskih vrst. Čudovit je pogled na odprte cvetove angelske trobente, ki smo jih pri nas navajeni videti le na vrtovih, tu pa na gosto poraščajo vlažna območja nad reko.

Prišli smo do mostu, ki vodi čez reko Namorona. Reka ustvarja skrivnost, vznemirljiv občutek, saj se preliva čez temno, včasih že skoraj črno kamnito podlago. V senci dreves njena barva vse bolj temni in spominja na sveže stisnjeno olivno olje. Drugi konec mostu zagrinja bujno tropsko rastje, ki skriva stezo. Že po nekaj sto metrih hoje v breg sta naša malgaška vodnika od "izvidnice" prejela obvestilo, da so v obratni smeri naše krožne poti opazili večjo skupino lemurjev.

Namesto na levo smo zdaj zavili na desno, kjer se je steza dvignila strmo navzgor. Šli smo po poti, na kateri čas ni bil pomemben, saj je bil ob srečanju z ne navadnimi bitji vsak naš korak hkrati tudi naš cilj. Ni trajalo dolgo, ko smo v gostem grmovju tudi mi opazili pripadnike te čudovite endemične vrste. Nekateri so se posamično, drugi v skupinah po dva ali trije pred nami elegantno umikali višje v drevesne krošnje. Kar najbolj previdno in tiho smo se oprijemaje debel, spustili malce navzdol, izven poti. V krošnji se je rahlo zganilo in na deblu nad nami se je v vsej svoji lepoti pojavil zlati bambusov lemur. Preteklo je nekaj trenutkov, le toliko, da mi je uspelo na hitro narediti en sam posnetek, in že ga ni bilo več.

"Bo, kar bo, vse je v božjih rokah," sem si rekla.

Srečanje s tem čudovitim bitjem, ki je žal zelo ogrožena vrsta, se mi je vtisnilo v trajen spomin. Njegovo ime in njegov pogled sta prisposodba duha in celo človeka, ki ubija tudi lastno vrsto, vendar se po malgaški kulturi, ki verjame v živalsko dušo, lemurja ne sme

ubiti! Legenda pravi, da sta v gozdu živela dva brata. Eden izmed njiju se je odločil, da bo zapustil gozd in postal poljedelec. Drugi brat, ki je ostal v deževnem gozdu, se je od žalosti, ker je ostal sam, spremenil v lemurja. Presunljivo glasni in otožni lemurjevi klici, ki odmevajo skozi divjino, izražajo neizmerno hrepenežje in nostalgijo.

Zlatega bambusovega lemurja je leta 1986 v parku prva odkrila raziskovalka Patricia Wright, leta 1993 pa je bil prvič odkrit v naravnem rezervatu Andringitra. Lemurji so edini primati na svetu, ki so glede na druge sesalce razvili odpornost na 12-krat večji smrti odmerek cianida, ki ga prejmejo z uživanjem svežih bambusovih poganjkov. Živijo v manjših ali večjih skupinah in so, če je to potrebno, vsejedi. Ogroža jih predvsem nenehno izgubljanje njihovega gozdnega habitata, ki ga za svoje potrebe krči in siromaši človek. Naša pot je vijugala naprej, razgleda ni bilo, v prepletu različnih drevesnih vrst in podrastja sem začutila neomejeno svobodo. Tišina, ki se je razvlekla v neskončnost, je bila neprecenljiva. Gozd živi in umira. Vse, kar odmre, se presnovi v novo življenje, odpadkov ni. Odpadke ustvarja in z njimi smeti samo človek. V strmini pod stezo smo v krošnjah kmalu opazili novo skupino lemurjev in se znova po lovsko lotili brezpotja. V gostem prepletu vejevja sem opazila dva lemurja, ki sta si pravkar vzajemno čistila kožuh. Pot se je položila in kmalu smo prišli na svetlo do urejene razgledišča z opisnimi tablami. Z gozdom poraslo hribovje na drugi strani je tonilo v vlagi. Rada bi ostala tu vsaj dan ali dva, iskala bi žuželke, glive, mahove, drobne cvetlice, posebne praproti, kot je gnezdnati sršaj (*Asplenium nidus*), in poslušala ptice. A človek mora biti zadovoljen s tem, kar ima, in jaz sem bila neizmerno srečna in obenem hvaležna, da mi je bilo dano videti ta tako odmaknjeni in hkrati tako poseben košček našega planeta.

Dolgovrati rilčkar

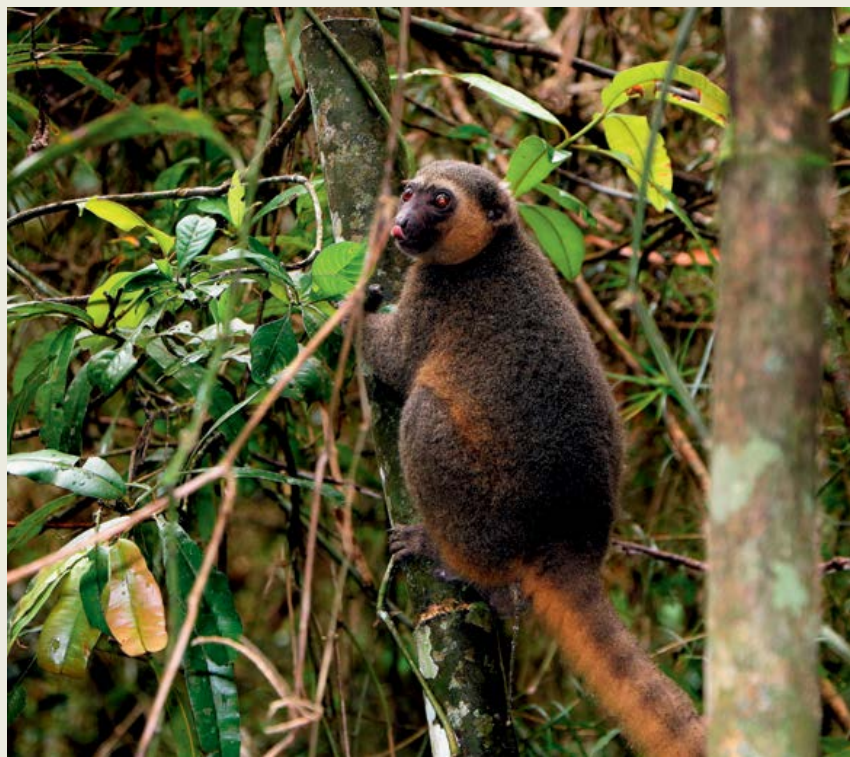
Ne morem naprej brez zelo pomembnih razmišljanj, ki so me spremljala vso našo pot. Obsežno krčenje tropskih gozdov, tudi na drugih celinah, ruši najbolj kompleksen ekosistem na našem planetu. Prav divjina nam s svojo neokrnjenostjo daje vedeti, kako zelo majhen in ranljiv je človek. Vsako, še tako majhno bitje sledi evoluciji, ki ji ni primere. Tako me je na tej poti poleg zlatega bambusovega lemurja očaralo prav majhno, famozno ali pa bizarno, skoraj nadrealistično bitje z imenom dolgovrati rilčkar (*Trachelophorus giraffa*). S humorjem povedano je to bitje nekakšna miniaturna mešanica med hroščem, žirafo in bagerjem. Tudi ta hrošč je endemit, ki ga najdemo samo na Madagaskarju. Čeprav njegova celotna dolžina telesa meri samo 2,5 centimetra, ga ne pozabiš nikoli. Ime nosi po izjemno dolgem črnem vratu, ki spominja na žirafo in je pri samcih dvakrat daljši kot pri samicah. Uporablja ga tako za borbo s konkurenco kot za osvajanje samic, v pomoč pa mu je tudi pri nadvse zanimivi izdelavi gnezda.

Pomembno sporočilo pri ohranjanju vrste oddajata tudi živordeče obarvani zadek in krili, krasijo ga trije pari izjemno *seksi* nožic.

Po krožni poti smo se spustili nazaj k reki Namorona in se po poti pristopa dvignili do vasi Ambodiamontana, kjer so pravkar cvetele in zorele banane. Odhajala sem z neprecenljivim občutkom bogastva v sebi, da mi je bilo le v nekaj urah hoje med drugim dano srečati tudi dve tako edinstveni bitji. Počutila sem se kot otrok, ko sem si prvič upala sama v gozd, ko sem prvič videla zajčka ali srno. Pa kakšno novo vrsto žuželke, ki mi potem ni in ni dala miru. Tudi zlati bambusov lemur in mali dolgovrati rilčkar me še dolgo časa ne bosta pustila pri miru.

Narodni park Ranomafana leži v jugovzhodnem delu Madagaskarja in zavzema površino več kot 415 kvadratnih kilometrov hribovitega terena. Od nadmorske višine okoli 800 metrov do okoli 1200 metrov ga popolnoma poraščata gost, vlažen primarni in sekundarni gozd. Park nosi ime po istoimenski vasi Ranomafana, kar pomeni vroča voda, saj je območje znano po vročih izviroh. Številne reke, med katerimi je največja reka Namorona, in vlaga, ki jo dodatno prinašajo tropski cikloni, ustvarjajo videz nezemeljske pokrajine. Obsežne znanstvene raziskave, v večini ameriške, so v parku doslej odkrile že okoli 110 vrst ptic, 90 vrst dvoživk, 60 vrst plazilcev ter dvanajst vrst lemurjev, med katerimi je še posebno očarljiv zlati bambusov lemur. Otok, ki se je pred približno 165 milijoni let oddaljil od Afrike, kljub obsežnemu krčenju gozdov še vedno premore neverjetno število divjih živalskih vrst, od katerih je večina od njih edinstvena na svetu. Park je za obiskovalce odprt vse leto. Pohodniki zaradi razmočenih in spolzkih poti potrebujemo močne pohodne čevlje in zaščito pred dežjem. Izbiramo lahko med petimi vodenimi možnostmi, od štiriurnega nezahtevnega pohoda do tridnevnega trekinga z možnostjo kampiranja. ●

Zlati bambusov lemur (*Haplemur aureus*, Malagasy bokombalomena)
Foto: Olga Kolenc

Eksotične dežele in zdravje

Po nasvet v ambulanto za potovalno medicino

Potovanje nam običajno prinese veliko lepih trenutkov, mogoče nekaj več telesnih naporov, ker pa se praviloma podajamo na nam neznana področja, kjer smo izpostavljeni drugačnim klimatskim, higienskim, prometnim in zdravstvenim razmeram kot doma, nas lahko doletijo tudi neprijetni zapleti in zdravstvene težave. Ker smo si glede aktivnosti na potovanju različni, lahko že globlje vključevanje v spoznavanje življenja in kulture prebivalstva prinese drugačne izzive, prav tako pa potapljanje, soteskanje, planinarjenje, trekking v visokogorje, osvajanje predelov večnega ledu itd. Kadar se podajamo v bolj eksotične kraje, lahko naše zdravje omajajo številni vzroki – od visoke temperature, vlage, sonca, mraza do različnih mikroorganizmov, težav zaradi nadmorske višine ipd. Če poznamo priporočila, se lahko izognemo neprijetnostim in zdravstvenim težavam ter v svojo zbirko spominov dodamo nove doživljaje in si širimo obzorja.

Naše zdravje je med potovanjem v eksotične kraje v veliki meri odvisno od nas samih. Zakaj? Ker se sami odločimo, v kolikšni meri bomo upoštevali številna priporočila medicinske stroke o tem, kako se izogniti tveganjem, ki nas lahko doletijo na potovanju, ali pa jih vsaj omiliti. Zato se je smiselno poučiti o najustreznejši zaščiti, ki je odvisna od starosti in zdravstvenega stanja popotnika, ter opraviti nekatera cepljenja. Priporočeno je, da vsaj štiri do šest tednov pred odhodom na pot obiščemo ambulanto za potovalno medicino, kjer dobimo ustrezna navodila s primerno zaščito za naše potovanje.

Cepljenja

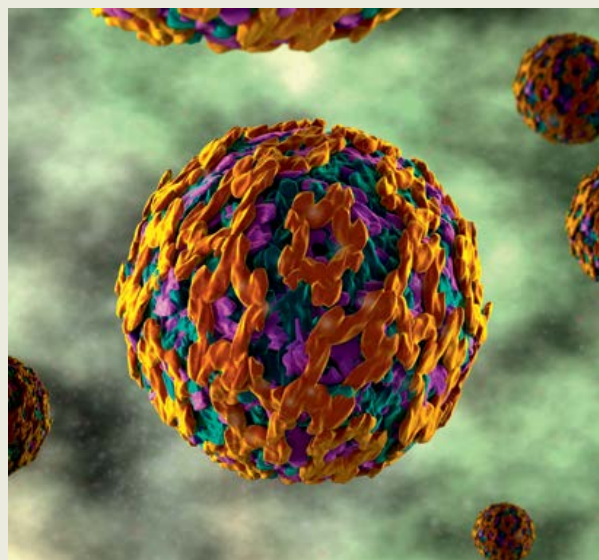
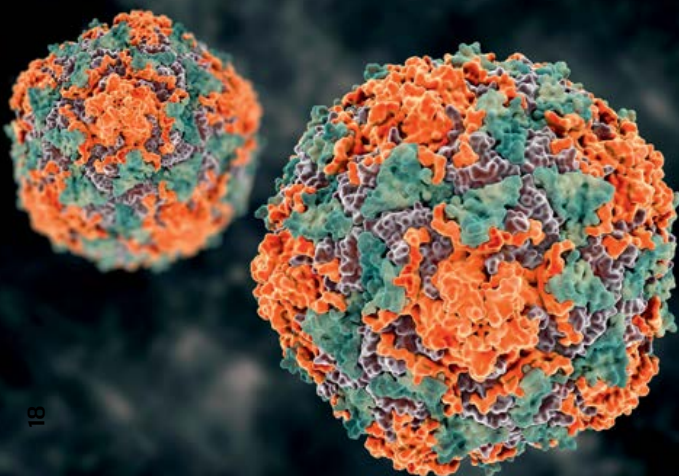
Nekatera cepljenja se lahko opravijo pri izbranem osebnem zdravniku, sicer pa vsa cepljenja, ki so obvezna ali priporočena za določene predele sveta, lahko opravijo potniki v za to specializiranih ambulantah Nacionalnega inštituta za javno zdravje (NIJZ).

Hepatitis A in hepatitis B. Najpogosteje priporočena zaščita pred potovanji v eksotične kraje je cepljenje proti hepatitisoma A in B. S cepljenjem proti hepatitisu A pričnemo vsaj dva do tri tedne pred načrtovanim potovanjem. Proti hepatitisu B sta potrebni dve cepljenji v razmiku najmanj enega meseca, kar pomeni, da se moramo prvič v ambulanti zgledati vsaj šest tednov pred odhodom, tretji odmerek pa sledi čez šest mesecev. Obstaja tudi kombinirano cepivo proti hepatitisoma A in B, cepljenje poteka s tremi odmerki in takimi časovnimi razmiki kot cepljenje proti hepatitisu B. Zaščita po vseh predpisanih odmerkih cepiva proti hepatitisu A in hepatitisu B je dolgotrajna – tudi več kot dvajset let. Cepljenje svetujemo vsem, ki se odpravljajo na daljša potovanja ali pa pogosto potujejo v manj razvite predele sveta, kakor tudi popotnikom, ki so na potovanjih pogosto v stiku z domačini, obiščejo sorodnike ali prijatelje. Težko je določiti, v kateri državi je tveganje za okužbo najvišje,

¹ Dr. med., spec. epidemiologije, Nacionalni inštitut za javno zdravje, območna enota Ljubljana.

Virus hepatitisa Foto: Shutterstock

Virus rumene mrzlice Foto: Shutterstock

saj je odvisno od časa trajanja potovanja, naših aktivnosti na potovanju, upoštevanja navodil itd. Običajno lahko tudi zelo tvegano področje, pa v primeru upoštevanja pravil in primerne zaščite ne bomo imeli večjih zdravstvenih težav. Največ tveganja za okužbo z virusi hepatitisa je v državah Podsaharske Afrike in severnega dela Južne Amerike, pa tudi v državah vzhodne Evrope, Bližnjega vzhoda ter centralne, jugovzhodne in vzhodne Azije.

Trebušni tifus. Med cepljenji, ki jih lahko opravimo v ambulanti za potovalno medicino NIJZ, je tudi cepljenje proti tifusu. To cepljenje priporočamo popotnikom, ki za dlje časa potujejo na rizična območja, to so nekatere države Afrike, jugovzhodne Azije, centralne in vzhodne Azije, Srednje in Južne Amerike, ali pa kadar je popotniku zaradi specifičnih zdravstvenih razlogov to cepljenje priporočeno. Cepi se z enim odmerkom, zaščita pa traja do tri leta.

Bakterija Salmonella Typhi, povzročiteljica trebušnega tifusa Foto: Shutterstock

Neželeni stranski učinki po cepljenju proti hepatitisu A in B ter proti trebušnemu tifusu so zelo redki. Gre za mrtva cepiva, ki so že zelo dolgo v uporabi in so preizkušena, reakcije po cepljenju pa izjemno redke in zelo blage. Dan po cepljenju lahko občutimo utrujenost, slabše počutje, glavobol, večina ljudi pa stranskih učinkov nima. Zelo redko se lokalno na mestu cepljenja lahko pojavi rahla bolečina.

Rumena mrzlica. Cepljenje proti rumeni mrzlici je za države z rumeno mrzlico obvezno, za druge priporočeno. Pred potovanjem v te države ga svetujemo našim popotnikom, ker s tem preprečimo pojavljanje bolezni ob morebitni okužbi. Okužbo z virusom rumene mrzlice prenaša komar, bolezen je ena najhujših tropskih mrzlic s krvavitvami v notranje organe. Cepljenje je enkratno, zaščita pa doživeljska. Cepijo se lahko odrasli in otroci od dopolnjenih devetih mesecev starosti. Cepivo je v uporabi že vsaj trideset let, je preizkušeno in zelo učinkovito. Stranski učinki se lahko pojavijo, vendar zelo redko. Nastopijo tretji ali četrti dan, običajno kot slabo počutje, utrujenost, zvišana telesna temperatura, bolečina v mišicah in povečane bezgavke. Podobni so znakom blage gripe in trajajo od nekaj ur do nekaj dni.

Zaščita pred boleznimi, ki jih prenašajo komarji

S povzročitelji malarije se lahko okužimo le ob piku določene vrste komarja. Bolezen prepoznamo po visoki vročini, mrzlici, močnem potenju, utrujenosti, glavobolu, bolečinah v trebuhu, občasno tudi driski, z zgodnjo hudo prizadetostjo. Cepljenja proti malariji ne moremo ponuditi, ker zaenkrat cepiva ni na voljo. Bolezen pa lahko preprečimo s preventivnim jemanjem zdravil – antimalarikov, zato v ambulanti za

Pred odhodom na potovanje razmislimo o cepljenju in običajno ambulanto za potovalno medicino
Foto: Mateja Pate

potovalno medicino svetujemo, za katere cilje je je-manje antimalarikov smiselno, kateri najbolj ustrezajo našemu načinu potovanja, in glede na odpornost proti povzročiteljem malarije. Seveda pa je osnova zaščite pred malarijo, ki jo moramo upoštevati, zaščita pred piki komarjev (obleka, repelent, zaščitna mreža). Proti večini tropskih virusnih vročic, ki se prenašajo preko pika komarjev (npr. denga, čikungunija, zika), pa je to edina zaščita.

Sončarica in toplotni udar

Prekomerno izpostavljanje sončnim žarkom poškoduje kožo in se kaže v obliki pordele kože ali tudi opeklin težjih stopenj. Zato je na potovanju, kjer smo močnejše izpostavljeni soncu, nujno poskrbeti za ustrezno zaščito. Neposrednemu sončnemu obsevanju se izogibamo sredi dneva, ko je sonce v zenitu. V tem času priporočamo zadrževanje v senci, hlajenje telesa s hladnimi napitki in izogibanje večji telesni aktivnosti. Pred soncem se lahko zaščitimo s pokrivali, oči zaščitimo s kakovostnimi sončnimi očali. Izpostavljene dele kože namažemo z izdelki z visokim zaščitnim faktorjem. Pri potovanju v trope in na visoke nadmorske višine svetujemo uporabo krem z zaščitnim faktorjem, višjim od 30 SPF. Pomembno je tudi zadostno vnašanje tekočin, vsaj dva do tri litre dnevno.

Višinska bolezen

Nad tri tisoč metri nad morjem se poleg vpliva hladnega zraka z nizko vlažnostjo in ultravijoličnega sevanja lahko začnejo tudi težave zaradi nizkega parcialnega tlaka kisika v zraku. Hitreje smo utrujeni, slabo spimo, pojavijo se hudi glavoboli, slabost, izguba apetita, tudi opotekanje, omotica. Vzrok za to je pomanjkanje kisika v celicah našega telesa, kar se pogosteje zgodi, če na teh višinah tudi prenočujemo. Najbolj

obiskani višinski cilji so Cuzco (3300 m) v Peruju, La Paz (3640 m) v Boliviji, Lhasa (3650 m) v Tibetu, bazni tabor pod Everestom (5400 m) v Nepalju in Kili-mandžaro (5895 m) v Tanzaniji. Za proces trenutne aklimatizacije na višino, ki zajema pospešena dihanje in srčni utrip ter traja tri do pet dni, se priporoča ostati nekaj dni na višini 2500 do 2750 m, preden se nadaljuje z vzponom. Na ta način se preprečuje višinska bolezen, izboljšata se spanje in dobro počutje. Telesna zmogljivost pa je na teh višinah ne glede na dober potek trenutne aklimatizacije v primerjavi z nizko nadmorsko višino zmanjšana. Zvišano število rdečih krvničk pri trenutni aklimatizaciji na počutje ne vpliva. Če želimo biti uspešni v procesu celotne aklimatizacije, se je dobro držati naslednjih navodil. Če je možno, se dvigujemo postopno. Prvo noč po vzponu iz nižinskih predelov ne smemo spati više kot na 2750 m. Ko smo enkrat nad 2750 m, vsako naslednjo noč spimo le do 500 m više. Zelo dobro je, da načrtujemo dodaten dan za aklimatizacijo na enaki višini vsakih 1000 m. Izogibamo se uživanju alkohola najmanj prvih 48 ur vzpona in poskrbimo za uživanje zadostnih količin tekočin, ki jih pospešeno izgubljam preko ledvic. V prvih 48 urah naj bo vzpon manj intenziven. Pomaga tudi bivanje vsaj dve noči na višini več kot 2750 m v času tridesetih dni pred dejanskim vzponom. Za pospešitev aklimatizacije se lahko jemlje zdravilo acetazolamid preventivno v primeru, če smo že imeli kdaj težave z aklimatizacijo.

Črevesne težave na potovanju

Najpogostejša zdravstvena težava, ki pesti dvajset do šestdeset odstotkov vseh popotnikov, je potovalna driska. Ta je pogosto pogojena s slabšimi higien-sko sanitarnimi razmerami. Okužimo se z oporečno vodo ali hrano, s predmeti, površinami in z onesnaženimi rokami. Blaga driska običajno mine sama od sebe, v nekaterih primerih pa lahko zahteva spremembo v potovalnem načrtu, priklene bolnika na posteljo ali pa zahteva tudi bolnišnično zdravljenje. Če drisko spremlja povišana telesna temperatura ali pa v blatu opazimo kri, je potrebna zdravniška pomoč. Ob pojavu driske poskrbimo za primerno nadomeščanje vode in elektrolitov ter naravne črevesne flore. V potovalno lekarno tako uvrstimo že pripravljene rehidracijske praške in probiotike.

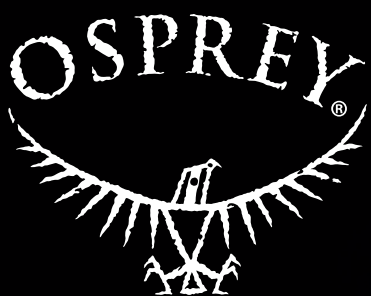
Za preventivo se izogibajmo slabo kuhani ali pečeni hrani, neolupljenemu sadju, sveži zelenjavi, oprani z vodo iz pipe. Izberimo sveže pripravljeno in termično dobro obdelano hrano, visoka temperatura namreč uniči prisotne mikroorganizme. Pred vsakim uživanjem hrane si dobro očistimo/operimo in razkužimo roke. Od pijač uživajmo samo ustekleničeno, originalno zaprto pijačo. Če te možnosti nimamo, vodo pred uživanjem dobro prekuhajmo ali jo kemično dezinficirajmo in dodatno še filtrirajmo zaradi možnosti prisotnosti spor mikroorganizmov, odpornih na prekuhanje in kemična dezinfekcijska sredstva. ●

Spoštovani naročniki Planinskega vestnika,

obveščamo vas, da bodo položnice za letno naročnino na Planinski vestnik poslane februarja 2019. Do konca januarja 2019 imate čas, da si priskrbite članski popust.

Kaj morate za to storiti?

Sklenite ali podaljšajte svojo planinsko članarino v izbranem planinskem društvu do konca januarja 2019 in na položnici bo upoštevan 25 % članski popust. Upravičeni boste tudi do ostalih ugodnosti, ki vam jih prinaša članstvo v eni največjih in najbolj množičnih organizacij v Sloveniji. Planinsko članarino lahko uredite v izbranem PD, na sedežu PZS ali na spletu (<https://clanarina.pzs.si>) **Več informacij dobite na 01 43 45 690, pv@pzs.si, www.pzs.si**

mutant

NOVI MUTANT

VAŠ PLEZALNI PARTNER.

Peta generacija Mutanta predstavlja vrh evolucije plezalnega nahrbtnika. Robusten in poln inteligentnih funkcij je pravi partner za vzpone v vseh letnih časih.

ospreyeurope.com

www.factorystore.si

Vladimir Habjan

Najpomembnejša pridobitev je prijateljstvo

Pogovor z Bogdanom Biščakom

Bogdan Biščak (1958) je plezalec z bogato alpinistično kariero. Bil je član t. i. postojnske četverke (Igor Mezgec, Rado Fabjan, Igor Škamperle), v katero so sprejeli še Matevža Lenarčiča. Preplezal je celo vrsto zahtevnih smeri, stal na dveh osemtisočakah, preplezal južno steno Aconcague, se vzel na Cerro Torre in Fitz Roy. V obdobju aktivnega plezanja je bil alpinizem njegovo edino obzorje. Leta 1987 je z vrhunskim alpinizmom končal, a se je po 15 letih vrnil v gore. Pleza skoraj toliko kot v mladih letih, še vedno seže do šeste stopnje v gorah, vendar ne pleza več ekstremno nevarnih smeri. Po poklicu je pravnik. Novembra je izšla njegova knjiga *Igra in biseri*, ki je bila povod za pogovor.

Iz kakšne potrebe je nastala knjiga? Je to knjiga spominov?

Knjiga je nastala kot neke vrste dolg samemu sebi, ki sem ga nosil s sabo več kot 20 let. Takrat sem napisal podlistek za *Primorski dnevnik* in več prijateljev mi je reklo, da bi bilo iz tega treba narediti knjigo. Toda časa zanjo si nisem vzel, je bilo preveč drugih stvari, tudi politika. Ko se je rodila Anja, sem vedel, da bom to zgodbo nekoč povedal njej. Čakal sem, da je toliko odrasla, da bo lahko razumela, kaj ji govorim in tudi, da se najdeva v nekem okolju, ki bo za tako pripoved primerno. Dolgo sem upal, da bo to Patagonija; še

vedno mislim, da so to najlepše gore na svetu. A do tja nisva prišla. Sva se pa leta 2016 znašla v Peruju v Cordilleri Blanca in tam je končno prišel trenutek, ko sem ji povedal svojo alpinistično zgodbo. S knjigo sem uresničil še eno drugo idejo, ki sem jo dolgo nosil v sebi. S hčerko sva se od njenih mladih let pogovarjala o življenjskih stvareh, na nek način filozofirala. Pri njenih 13 letih sva prenehala in dolgo sem imel željo, da bi se pogovorila o zadevah, o katerih se takrat nisva. Zato sem knjigo tako zastavil – kot pripoved o mojih alpinističnih letih, a tudi pogovor očeta s hčerko.

Bogdan Biščak
v objemu
Martuljških gora
Arhiv Bogdana Biščaka

Zakaj igra, zakaj biseri?

Naslov izhaja iz odprave v Karakorum, kjer sem prebral Hessejo knjigo *Igra steklenih biserov*, ki je odlična prisposoba za to, kar sam počnem. Igra steklenih biserov je igra, ki je Hesse nikoli ne opiše, in je povsem neulovljiva. Kot sem zapisal v knjigi, sem v igri sami – igri, ki je obenem delo in zabava, red in ustvarjalnost, konec in neskončnost – prepoznal vso neulovljivost alpinizma. Jaz sem v hribih našel oboje, igro, to je plezanje, in bisere, to je gore in vse lepote v njih. Plezanje je zame šahovska igra, igra z izjemno veliko spremenljivkami, kot so vreme, soplezalci, oprema, orientacija, objektivne nevarnosti itn. Je tako intuitivna kot racionalna. O biserah, ki jih najdeš v gorah, pa mi v gorniški reviji ni treba govoriti.

Kaj je vaša četvorko/petorico združevalo in vas še danes? Je knjiga spomenik prijateljstvu?

Upam, da je, to je moja želja. Sicer pa – kako lahko človek opredeli prijateljstvo? V pogovorih s hčerko prideva do tega, da je vezivno tkivo prijateljstva ljubezen. In ljubezen je neujemljiva, obstaja tudi zato, ker ne vemo, zakaj nas je zvezala s prav to osebo. Igor Mezgec je to posrečeno povedal v spremni besedi, ko je rekel, da so se nam poti naključno prekrizale in nas v gorah in stenah povezale z nečim, kar ostane. S prijateljstvom, ki ga ne moreš utrgati kot zrelo hruško na lep jesenski dan. Zgodilo se nam je pač v mladosti, ko ljudje sklepamo prijateljstva. In ostanejo, ker se spominjamo čistih duš, ki smo jih takrat ugledali v prijateljih. Dodaten element je prav gotovo to, da smo se našli v dejavnosti, ki je mejna. Tako kot vojna poveže ljudi, ki se znajdejo skupaj v strelskih jarkih, je alpinizem povezal nas, ki smo skupaj hodili v stene. Ta intenzivna doživetja pač povežejo bolj kot srečevanja ob kavici in pogovori ob pivu.

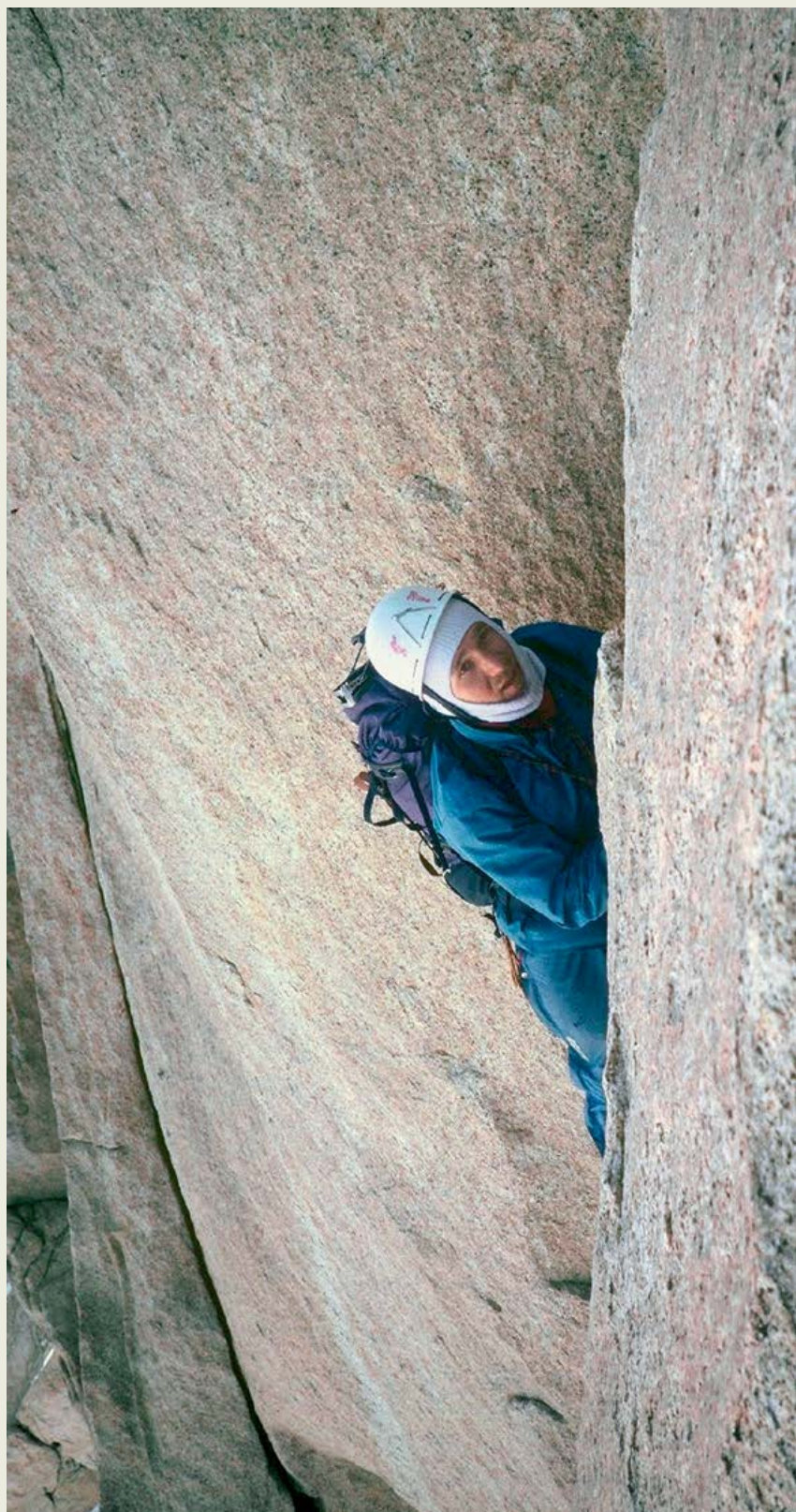
Za vas je plezalni vzpon eksistencialno, estetsko in športno doživetje. Koliko štejejo avantura, hrepenenje, strast, svoboda? Je lahko plezanje duhovno početje?

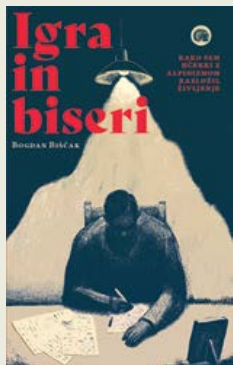
Če začnem na koncu: če bi me pred 30 leti vprašali, ali je plezanje duhovno početje, bi rekel, da ne. Danes mislim drugače. Ko pomislim na ekstremno težke in nevarne raztežaje in občutek, ko jih končaš ... Tega ne znam opredeliti, a rekel bi, da si bogatejši za neko spoznanje o sebi in svetu, ki je duhovno in ga ravno tako kot prijateljstva ne znam natančno opredeliti. To moraš preprosto doživeti, da razumeš. Sem pa že v mladosti menil, da je alpinizem estetsko, eksistencialno in športno doživetje. Estetsko zaradi tega, ker me narava neskončno privlači, ker je konec koncev naša učiteljica lepega. Eksistencialno zato, ker je šlo marsikdaj za to, ali bom preživel ali ne in ker smo na nek način vsi tisti, ki smo se z ekstremnim alpinizmom ukvarjali, to tudi hoteli. V tem je bil eden od mikov in čarov alpinizma, v možnosti, da tudi ne preživiš. Športno pa zato, ker gre za telesno dejavnost in – če si to priznamo ali ne – smo nekoliko tekmovali drug z drugim, se primerjali, če nič drugega. Vse to troje je

tvorilo neko celovito doživetje, avanturo, ki je v plezališčih ne moreš doživeti.

Zakaj temu v knjigi posvečam posebno pozornost? Ker sva se na začetku osemdesetih z Igorjem Škamperletom začela posvečati prostemu plezanju, takrat je namreč prišlo v Slovenijo. Veliko sva bila v plezališčih, a sva kmalu ugotovila, da se skozi izključno športno dimenzijo plezanja začenjava duhovno oddaljevati od gora in se vrnita vanje. Ker sva vedela, da rabiva avanturo bolj kot pa fizično aktivnost. Zato smo začeli plezati v Loški steni, v Votlem vrhu in v smereh, kjer mišice niso tako pomembne, kot je glava.

*Prvenstvena smer
na Fitz Roy
Arhiv Bogdana
Biščaka*

Je alpinizem po vašem neresno življenje pubertetnika, ali je lahko tudi resno življenje odraslega človeka? Je plezanje egoizem?

S hčerko se v knjigi pogovarjava tudi o egoizmu. Govoril sem ji o ceni, ki jo plačaš, če se z resnično strastjo posvetiš neki dejavnosti, tako kot sem se sam alpinizmu. Vsak trenutek, ki ga posvetiš tej strasti, je izgubljen za ljudi, ki jih imaš rad. In vprašala me je, če sem bil egoist. Takrat se mi seveda ni zdelo tako, ampak če danes pomislim, kaj vse sem bil pripravljen storiti, da bi lahko plezal, sem gotovo bil. Seveda to ni tiste vrste egoizem, ki ga označuje skrb za lastno rit, a v očeh ljudi, ki bi radi, da se posvetiš njim, tvoja strast te pa od njih velikokrat oddalji, si egoist. Vendar – to edino življenje, ki ga imamo, je naše življenje, sami smo zanj najbolj odgovorni in le vsak od nas in nihče drug ne more vedeti, kaj žrtvuješ s tem, ko se odpoveš neki svoji strasti, npr. plezanju. Saj je lepo, če lahko v življenju to dvoje uskladiš, obveznosti do drugih, predvsem do ljudi, ki jih imaš rad in oni imajo radi tebe, z alpinizmom, ampak včasih se to ne da. Anjo sem na koncu pogovora opomnil, da je velika verjetnost, da ne bo osrečila ne sebe, ne tistih, ki jih ima rada, če se bo svoji strasti odpovedala iz uvidevnosti do njih.

Ali je alpinizem neresno življenje pubertetnika? Meni so se v mladosti zdela ta opozorila na življenje odraslega človeka, v katerega da moram stopiti, prej izraz neke miselne in telesne lenobe tistih, ki so mi jih izražali. Ljudje se predajo utečenemu življenjskemu kolesju (šola, služba, družina, stanovanje) in se potem z mešanico zavisti in nerazumevanja tolažijo s tem, da so tisti, ki stopijo iz tega kolesja neresni pubertetniki. Sam pa sem menil, da se mora človek, če hoče biti

Z Anjo na trekingu v Peruju, zadaj Taulliraju
Arhiv Bogdana Biščaka

sam do sebe dosleden, opredeljevati do vsakega trenutka svojega življenja in iskati v sebi tisto, kar je najboljšje in to izpopolnjevati, ne pa pristati na vsakdanjo rutino. Danes sem bolj prizanesljiv. Še zmeraj mislim, da je alpinizem nekaj več od običajnega življenja, a priznam, da je tudi tisto, čemur običajno rečemo odraslo življenje, projekt, ki zahteva veliko truda, da ga spodobno zvoziš.

Plezali ste v Alpah, Patagoniji, Andih, Nepal, Pakistanu ... Kje ste se najbolj našli? V ledenih vesinah, granitnih ploščah, apnencu ali v svetu serakov?

Ravno te dni sem ponovno vzel v roke knjigo Dušana Jelinčiča *Zvezdne noči* in notri našel najin pogovor; ki sem ga popolnoma pozabil. Ko sem se vrnil z vrha Broad Peaka sem mu, tako pravi, potarnal, da mi garaško gaženje snega proti vrhu ni dalo niti približno takega zadoščenja kot kak dolomitski vzpon. Zapis me je presenetil, ker danes ne mislim tako. Ampak takrat sem verjetno res tako mislil. In to kljub temu, da sem od trenutka, ko sem stopil v alpinizem, na koncu poti videl osem tisočakov. Verjetno je bilo tako z vsemi nami, ki smo se zadeve lotili z željo napredovanja in vse težjih vzponov. Osem tisočaki so vendarle pomenili resno zadoščenje. Vendar pa – lepota gibanja, občutek svobode, ki ga imaš nad prepadom v stenah Dolomitov in Zahodnih Alpah, sta tam bolj prisotna kot pa med neskončnim garanjem v Himalaji. No, danes se mi zdi, da sem se našel v obojem.

Je bila odprava v Patagonijo vaša 'odprava vseh odprav'?

Kot sem rekel, sem na začetku alpinistične poti sanjal o osem tisočakih in z vzponom na dva od njih, sem to uresničil. A ko spoznaš alpinizem, se ti cilji in občutki lepega spreminjajo. Patagonija je bila nesporno vrh mojega alpinizma. Dva osem tisočaka se sicer lepo slišita, a gor smo prišli po dveh najlažjih smereh. Tudi v alpinističnem smislu zato ne pomenita toliko kot dva vzpona v Patagoniji, sploh v tistih časih, ko tam ni bilo nikakršnih vremenskih napovedi. Pa tudi v estetskem smislu je to moja naj odprava. Tako lep gora nisem videl nikjer drugje. In tretjič, prijateljstvo. Bili smo trije prijatelji, sami, od nikogar odvisni ali podprti. Naredili smo odpravo, kakršno smo si vedno želeli, biti sami svoji. Z dvema najboljšima prijateljskima. Žal sta dva od petih manjkala, ker sta že prej nehala s plezanjem, a je bila tudi tako ta odprava najbližje popolnosti.

Večkrat ste bili na meji skrajnosti. Kolikokrat ste se pri svojem plezanju vprašali o smislu svojega početja?

Marsikdaj. A ne v teh skrajnih trenutkih, ko je šlo 'za preživetje ali ne'. Vprašal se, ko te ujame nevihta in tri ure čepiš v slapu, kot se mi je zgodilo v steni Travnika, pa pozimi pri minus 20 stopinj brez bivak opreme ponoči v Superculoarju, ko lahko celo noč premišljuješ. Ker spiš itak nič. A pet minut po tistem, ko to mine,

ko slap usahne in noč preide v dan, ta vprašanja izginejo. V mejnih trenutkih kot je bil npr. tisti v steni Fitz Roya, ki sem ga opisal v knjigi, pa za spraševanje ni časa. Imaš preveč dela s preživetjem.

Nam lahko opišete ta dogodek?

Takrat smo v sneženju in v vetru, ki je pihal 200 km na uro, sestopali z vrha. V prvem spustu ob vrvi je veter, ki je divjal ob steni navzgor; dvignil spodnji konec vrvi, ki se je nekje visoko nad mano zataknila. Visel sem pod previsom, veter me je nosil po več metrov sem in tja. Trušč vetra je bil neznanški, še sam sebe nisem slišal, kaj šele, da bi me Rado in Matevž. Sedel sem le v Dülferjevem sedežu, brez priprave za spuščanje in brez samovarovanja. Počasi so me že zpuščale moči, vrv je zaradi sneženja in ledu postajala vedno bolj spolzka in v nekem trenutku sem se sprijaznil s smrtjo in se spustil. A je vrv nad menoj ostala zataknjena, zato nisem zdrsnil v globino. Ker sem imel potem obe roki prosti, sem se hitro pripel s prižemo na vrv, kmalu potem pa je Matevž rešil zatakneni konec vrvi. Potem je sledilo 500 m spuščanja po fiksnih vrveh v skoraj popolni slepoti, ker se očal ni dalo nositi, saj je veter nanje takoj nabil snežno prevleko, brez njih pa si lahko le občasno 'požmrknil'. Zaradi snega, ki ga je veter brutalno nabijal v obraz, je bilo odpiranje oči preveč boleče. Spuščali smo se sprijaznjeni s tem, da nam ne bo uspelo, da pa moramo vseeno poskušati. Poglavju v knjigi sem dal naslov Bela smrt, tako domačini pravijo takim razmeram.

Leta 1987 ste z vrhunskim alpinizmom prenehali. Kaj so bili razlogi za to?

30 let sem se spraševal o tem. Ko so me v gorah dvakrat prijeli mišični krči zaradi hiperventilacije, sem obiskoval zdravnike, ki so mi povedali, da hiperventilacija izvira iz anksioznosti. Takrat sem šel vase in si priznal, da je to verjetno res. Veliko sem razmišljal vsa ta leta, kaj je bil vzrok anksioznosti. Jasno mi je postalo šele v pogovoru s hčerko, ko je nastajala knjiga. Da je bil vzrok preprosto v tem, da so prijatelji odhajali iz alpinizma, alpinizem pa je bil zame bolj povezan s prijateljstvom, kot sem tedaj verjel. Takrat sem verjel, da je alpinizem stalnica, vse drugo pa spremenljivka, a očitno ni bilo tako. Alpinizem brez prijateljev preprosto ni bil več isti alpinizem. In ker si tega nisem hotel priznati, mi je podzavest poslala opozorilo, naj se pogovorim sam s sabo. Na koncu knjige zato govorim o zmoti, o zmoti glede samega sebe. Mislim sem, da trdna volja lahko premaga vse ovire, a sem spregledal oviro, ki je nepremagljiva – samega sebe.

Kako to, da ste po 15 letih spet začeli plezati?

Zgodilo se je, da me je nečakinja prosila, če bi jo naučil plezati. Nečakinji tega seveda ne odrečeš in začela sva hodit v plezališča. Tudi slučajno nisem mislil – to je druga zмотa o samem sebi – da me bo to spet pripeljalo v gore. Ampak me je. Spet so se začele pojavljati želje: dajmo še malo več in več in počasi sem z njo začel plezati v gorah. Zdaj v plezališča praktično ne

hodim več. Ona je potem s plezanjem nehala, meni pa se je vedno zgodilo, da sem našel nekoga drugega, ki je bil na začetku plezalne poti in sem na nek način postal učitelj. Hčerka me je v pogovoru vprašala, če sem se vrnil zaradi ljubezni do gora. Odvrnil sem, da je ljubezen vedno obstajala, ampak ljubezen vedno potrebuje nek povod, da se uresniči. Tudi ko se zaljubiš v žensko, to samo po sebi ni razlog, da se poročiš in preživiš z njo celo življenje. Mora biti nekaj dodatnega, nekaj več, ali skupni interes ali skupni otrok, karkoli. Ljubezen po navadi ni dovolj za nič. Je zelo lepa in brez nje ni življenja, a sama po sebi ni dovolj. Ta dodatni moment pri meni je bil učiteljstvo.

Kaj je danes drugače v alpinizmu kot v časih vaše mladosti?

Tadej Golob je v komentarju, ki je na zadnji platnici knjige zapisal, da je *Igra in biseri* pripoved o časih, ko je bil alpinizem vse. Zdi se mi, da alpinizem za današnje akterje (z nekaj izjemami) ni več vse, da je nekaj s čimer se pač ukvarjaš. Mi pa smo verjeli, da počnemo nekaj vzvišenega, nekaj kar nas (nekateri) približa bogu ali (nekateri) popolnosti. So pač taki časi, tudi drugje se mi zdi, da je tako. Vsako mnenje – *glupo* ali pametno – danes šteje enako in vsaka dejavnost je zgolj stvar okusa.

Kaj vas je naučil alpinizem?

Raje bi odgovoril, kaj mi je alpinizem dal. Dal mi je samozavest. Samozavest človeka, ki je v gorah uresničil tisto, kar je kot najstnik domislil kot smisel življenja. In dal mi je mir. Po tridesetem letu se mi ni treba več spraševati ali bom, ko pride zadnja ura, lahko sam sebi rekel, da je bilo vredno. Bilo je! Vse kar je prišlo po tistih letih in bo še prišlo, je čisti bonus. ●

Na vrhu Špika
Arhiv Bogdana
Biščaka

O Triglavskem narodnem parku še malo drugače

Oktobrska številka *Planinskega vestnika* v uvodnih člankih prinaša opise in namen zavarovanih območij v Alpah, tudi o našem edinem narodnem parku. Brez zadrege bi v uvodni del vključili tudi kolumno Matevža Lenarčiča, ki stvarno, tako kot je, piše o obiskih "gore vseh slovenskih gora" – o Triglavu. Da bi razumeli, kaj se v Triglavskem narodnem parku dogaja – kar je v nasprotju z vsebino naravovarstveno zavarovanega območja najvišjega ranga – so opisi konkretnih primerov neprimerne ravnanja ne le potrebni, ampak tudi nujni. Prav je, da *Planinski vestnik* prinaša tudi polemične članke ter s tem opozarja na napačno razumevanje, kaj naravovarstveno zavarovana območja so, ter nas svari pred nepravilnimi ravnanji.

Že v uvodu želim zapisati, da je narodni park namenjen tudi ljudem, predvsem za doživljanje še kolikor toliko ohranjene Narave ter kulturne dediščine – bolje rečeno sledi, ki so jih na območju Triglavskega narodnega parka zapustili naši predniki. Moti pa to, da se vedno bolj uveljavljajo posebne vrednote obiskovanja in doživljanja, kar ni nič drugega kot oblika turizma, vključno z "razvojem" kulturne krajine. Namreč, razvoj kulturne krajine med drugim prinaša infrastrukturno odprtost, ki s tradicijo nima nič skupnega – vse skupaj pa je povezano z gospodarjenjem, torej pridobivanjem dohodka. Pozablja se na elementarni namen, ki je pripeljal do razglasitve naravovarstveno zavarovanega območja najvišjega ranga, namreč na varstvo in ohranjanje Narave, tako žive kot nežive. Da ne bom krivičen, v opisovanju naravovarstveno zavarovanega območja je kajpak zapisana tudi skrb za varstvo in ohranjanje Narave, le da se ta skrb v opravičevanju in uveljavljanju interesov vseh "deležnikov v prostoru" kar nekako izgubi.

Jezero Ledvička
Foto: Otan Naglost

V eni od strokovnih publikacij Triglavskega narodnega parka, ko gre za ohranjanje kulturne krajine oziroma planin, berem: "*.../ Na največje omejitve pri vnovičnem oživljanju planin naletimo v prvem varstvenem območju, kjer je dopusten le posek dreves in grmičevja za redno vzdrževanje in urejanje pašnikov ter poti. V primeru zaraščanja teh površin je novonastali gozd praviloma uvrščen v kategorijo varovalnih gozdov, kar pomeni glavno težavo ter tudi oviro pri vnovični revitalizaciji planine. Varovalni status gozdov onemogoča izvedbo krčitev ... Učinkovito reševanje problematike je v nadaljnjem usklajevanju med gozdarsko, kmetijsko in naravovarstveno stroko in odpravljanju omejitev pri poseganju v gozdove za namene revitalizacije pašnih površin, vključno s prilagajanjem območij varovalnih gozdov dejanskim potrebam po paši ter uskladitvi teh območij z občinskimi prostorskimi načrti*". Ljuba pomagalka, ali ne gre v prvem varstvenem območju "naravo prepustiti naravi"?

In kje je vzrok takšnega pojmovanja vsebine najstrožje varovanega dela narodnega parka? V vrsti lastnine. Zanimivo je, da se avtorji člankov o Triglavskem narodnem parku temu dejstvu že na daleč izognejo, je pa razumljivo, da nihče noče drezati v tako občutljivo področje, kot je vrsta lastnine. Moje mnenje pa je, da prav vrsta lastnine odloča o interesih, ki so ali pa niso skladni z namenom naravovarstveno zavarovanega območja najvišjega varstvenega ranga. Iz interesov zasebnikov izvirajo težave varovanja Narave. Pravzaprav imamo Slovenci varstvo Narave v zavarovanih območjih "spleteno" na neki unikaten način: z zasebno lastnino spodbujamo oziroma omogočamo ustvarjanje dohodka (lepo se sliši, da "za preživetje"), kar je v nasprotju z naravovarstvenimi cilji. Od tod verjetno tudi tako dolg in nepregledno napisan *Zakon o Triglavskem narodnem parku*, ki malo jemlje in malo daje, kje so meje, pa nihče točno ne ve.

Poudariti želim, da zasebna lastnina zemlje in gozdov v tretjem varstvenem območju, kjer živijo stalni prebivalci narodnega parka, ni sporna, tudi v drugem varstvenem območju zasebna lastnina domačinov ni sporna; je pa po mojem prepričanju sporna zasebna lastnina veleposesti fevdalnega izvora in zasebna lastnina v prvem varstvenem območju. Na primorski strani Triglavskega narodnega parka je velik delež gozdov v lasti občin. Občinska lastnina pa ni enaka državni lastnini – ali pač? K temu me napeljuje podatek, da je v Triglavskem narodnem parku "*.../ več kot 50 odstotkov zemljišč v zasebni lasti, le 22 odstotkov pa v državni lasti, pri čemer javni zavod Triglavski narodni park lahko upravlja le en odstotek državnih zemljišč*". Kje je razlika? Dobro bi bilo, da bi vrsto lastnine opredelili takšno, kot je in kajpak s seštevkom sto odstotkov.

Ni naključje, da je bil Triglavski narodni park razglašen tudi zaradi izjemne kulturne krajine, s plansarstvom Bohinja in ovčjimi planinami Posočja vred. Ni vprašanje zasebne lastnine na teh planinah, ampak je vprašanje, do kam planine in z njimi zasebna

lastnina prostorsko sežejo. In drugo: opredelitev planine za "planino", ki je naravovarstveno razglašena za naravno vrednoto, ne vzdrži. Enako velja za zasebno lastnino nad obširnimi območji v prvem varstvenem območju, kjer ni dovoljena raba naravnih dobrin: gozdovi, svet nad zgornjo gozdno mejo, skalovine, melišča, stene in vrhovi gora. Morda kdo poreče, kaj potem, če gre tudi v najbolj zavarovanem območju Triglavskega narodnega parka za prevladujočo zasebno lastnino, saj država z zakonom določa ohranjanje Narave tako, da predpisuje omejitve in prepovedi. Zakaj pa potem ne more prepovedati paše in sečnje gozdov? Nemara pa nekateri mislijo, da s pašo in sečnjo ohranjamo Naravo!?

Da ne bom govoril na pamet, ampak bom podal nekaj primerov. Prvi primer je Triglav; kot ga opisuje Matevž Lenarčič, ki ni vezan na vrsto lastnine, ampak vesplošno evforijo osvojiti slovenski mit in si na njem privoščiti nekaj "folklore". Potemtakem težave niso le v vrsti lastnine, ampak tudi v našem odnosu do Triglavskega narodnega parka, ki se najočitneje manifestira prav na Triglavu.

Vsi navdušenci nad lepotami naših gora zanesljivo poznamo Sleme nad Vrščicem, ki ga že od pionirskih časov fotografije štejejo za enega najlepših razglednikov naših Julijcev. Spominjam se prvega obiska Slemenena pred več kot pol stoletja: nanj je peljala le ena označena planinska pot. Danes je na Slemenenu vse prepreženo s potmi. Čeprav je Sleme s Slemenovo Špico in Malo Pišnico v zakonu opredeljeno kot rezervat (naravna vrednota!), je izjemoma dovoljena

paša domačih živali. Zakaj je ta izjema dovoljena, če vemo, kaj je naravni rezervat? Agrarne skupnosti niso nič drugega kot skupina zasebnih lastnikov. Ta primer, ki pa seveda ni osamljen, lepo kaže naše razumevanje varovanja Narave.

A da ne bom krivil le vrste lastnine, tudi obiskovanje Slemenena je postalo naravovarstveno problematično. Ni dolgo tega, ko sem se povzpел na Sleme – in kaj sem doživel? Na Sleme je prišla skupina kolesarskih navdušencev, ki so kolesa pritovorili na ramenih, v dolino pa so se spustili na kolesih. Menda o posledicah na planinski stezi ni treba praviti. Koliko je takih primerov? Da ne govorim o izsiljenih neoznačenih poteh, bližnjicah in poskakovanju križem kražem po meliščih. Občutek imam, da je to postalo nekaj samoumevnega. Z naravovarstvenega stališča je v zavarovanem območju najvišjega ranga takšno ravnanje nedopustno. Ne gre le za povzročanje erozijskih pojavov, uničevanje rastlinstva in plašenje prosto živečih živali, ampak nič manj za etični odnos do Narave in tudi do markacistov, ki so te poti nadelali in jih vzdržujejo – da o motečem za hodce sploh ne govorim.

S Slemenom je povezan naš edini visokogorski prelaz Vrščič. Je to, kar se na Vrščicu in vršiški cesti dogaja, sploh še normalno – in to v Triglavskem narodnem parku? Najbolj moteč je promet težkih motorjev: motoristi se v večjih in manjših skupinah čez Vrščič dobesedno preganjajo sem in tja. V tem prednjačijo tujci – naj se preganjajo doma. Podobno je v alpskih dolinah: Radovni, Vratih, Trenti ... Pojdite peš na Vrščič, kot smo hodili nekdaj – pljuča in ušesa bodo zbolela.

*Na planini pod
Mišelj vrhom
Foto: Oton Naglost*

Zaradi hrupa me mine, da bi še hodil po okoliških vrhovih – na primer na Prisojnik. Za pohodnike v narodnem parku, ki si želimo (tudi) doživetja miru, je moteč prav hrup motorjev, ki odmeva iz dolin daleč v hribe. Mar ni neko območje naravovarstveno zavarovano zato, da vsi, ki si želimo miru, tega tu najdemo? Da ne bo pomote: nič nimam proti motorističnim navdušencem, samo naj se vozijo zunaj zavarovanih območij! Poglejmo le čez mejo, kako te stvari urejajo. Zakaj se režim na vršiški cesti, ki je državna, ne prilagodi dejstvu, da pelje čez območje narodnega parka? Kako razumemo varovanje živega sveta, ki je znotraj človekove miselnosti, da je vse "naše in moje", pa tale primer. Še en Vršič poznamo: Vrh nad Martuljkom. Nanj se povzpemo iz Belega potoka ali krnice Za Akom. V Martuljkovi gorski skupini ni nadelanih in označenih poti, izjema so nekatere pastirske in lovske iz preteklosti. Tako tudi na ta Vršič vodi nekdanja lovska steza, ki jo obiskovalci pogosto uporabljajo. Vendar je ta premalo. Izsiljen je bil še pristop po vzhodnem gozdnatem grebenu, kjer so bila rastišča divjega petelina. Divjega petelina tam ni več. Zaradi vznemirjanja je izginil. To je primer, ki kaže, kako ne smemo ravnati, če želimo Naravo – v tem primeru divjega petelina – ohraniti. Takih primerov je v Triglavskem narodnem parku kar nekaj. Če z ohranjanjem narave mislimo resno, potem ni druge možnosti kot popolno zavarovanje takšnega območja (pristopa) oziroma (samo)omejevanje, to pomeni odpovedati se pristopu, kjer se komu zdi. Varovanje živalskih in rastlinskih vrst brez varovanja njihovih življenjskih prostorov le-teh ne bo ohranilo. Pa pojdemo še z enim primerom v srce Triglavskega

narodnega parka – v Dolino Triglavskih jezer. Kar nekaj let je poteklo od mojega ponovnega obiska v letošnjem oktobru. Čez Komarčo sem se vzpel do Črnega jezera. Čakalo me je neprijetno presenečenje: ko pridem v smrekov gozd, kjer se Črno jezero pokaže – tam, kjer se križajo poti čez Komarčo v Bohinj, v Dolino Triglavskih jezer in na planino Viševnik – zagledam dvoje ognjišč. So tu prenočevali obiskovalci narodnega parka? Prav gotovo, saj danes nošnja šotora in spalne vreče ni noben problem. Vprašajmo se, koliko je takšnih primerov? Že v Dolini Triglavskih jezer bi moral biti stalno (vsakodnevno) prisoten naravovarstveni nadzornik, ki bi spremljal dogajanje, opozarjal in preprečeval nepravilnosti. Le stalen nadzor je učinkovit ukrep za ohranjanje naravnih vrednot. V Triglavskem narodnem parku pa smo bili vedno kadrovske podhranjeni in nič ne kaže na izboljšanje. Kajpak je potrebno tudi ustrezno sankcioniranje in ne le opozarjanje. Še nekaj nas bo tam gori pri Črnem jezeru presenetilo, namreč količine vode je morda le še dobra četrtina nekdanje, algasta zelena barva vode, v njej ribe in sluzasto obrežje. Kakopak se bomo izgovorili, da je to posledica vremenskih sprememb, da bi kaj osebno in skupno storili proti spremembam, katerih vzrok smo in ki se usodno rišejo v bližnjo prihodnost, pa nam ne pride na pamet. In tako bi s podobnimi primeri lahko nadaljeval do neskončnosti. Ne verjamete? Odprite oči, nastavite ušesa in vonjajte. Očitno je, da še vedno ne razumemo, kaj je bistvo narodnega parka, razlagamo si ga vsak po svoje in ga zato tudi ne jemljemo resno. Ali imamo potemtakem Slovenci edini narodni park le na papirju oziroma zemljevidu? ●

Paleta Julijcev, od Prisojnika, Razorja do Triglava
Foto: Oton Naglost

Janez Bizjak

Ogledalo neodgovornosti do naravnih vrednot

Dvojno Triglavsko jezero

V zaključnem poročilu izvajalca Geologija d. o. o. Idrija (naročnik Triglavski narodni park) piše: *S sledilnim poskusom¹ je bila dokazana neposredna podzemna povezava med ponikovalnico čistilne naprave Koče pri Triglavskih jezerih in Dvojnim jezerom. Povedano drugače: odplake iz omenjene kočje odtekajo preko ponikovalnice naravnost v Dvojno jezero. Da je že več let nekaj hudo narobe s čistilno napravo (ČN), zgrajeno leta 2010, je lahko opazil vsak, ki je pogledal s sedla pod Tičarico in videl, kako se sivorjava koprena presušenih odplak postopno širi po peščeni obali od kočje proti jezeru. Večletna opozorila naravovarstvenikov so bila s strani PD Ljubljana - Matica preslišana, češ da je s ČN vse v redu in da so za ekološko uničevanje Dvojnega jezera sokrive umetno vnesene ribe in kopalci.*

Kočja pri Triglavskih jezerih stoji sredi naravovarstveno in okoljsko najbolj občutljivega območja Julijcev, razglašenega za srce Triglavskega narodnega parka (TNP). Konflikti med različnimi interesi so se začeli že v začetnih letih TNP, ko je PD

Ljubljana - Matica samovoljno zgradilo visoko betonsko pregrado za zajezitev Močilca. Kričeči primer brezobzirnega spreminjanja naravnega bisera v osrčju zavarovane narave je sprožil dolgoletne polemike. Dr. Miha Potočnik, predsednik Komisije za TNP in predsednik PZS, je s PD Ljubljana - Matica dosegel dogovor, da bodo jez porušili. Toda Matica se svoje

Dvojno jezero 2017

Foto: Tanja Menegaliya

¹ Izveden je bil junija in julija 2018, op. p.

obljube ni držala, zato je Potočnik 19. 8. 1965 v vpisno knjigo TNP zapisal: "Jez na Močilcu in okolica koč je še vedno tak kot lani – zares najgrša točka parka. PD Matica ni držalo obljub". Tudi po triinpetdesetih letih sporna pregrada še vedno stoji.

V začetku devetdesetih let smo v gradbeni podkomisiji pri Gospodarski komisiji (GK) PZS s ciljem trajnostnega varovanja izvirsne vode v gorah pripravili nekaj osnovnih priporočil za upravljanje s kočami v visokogorju, usklajenih s prakso v sosednjih alpskih državah. Apelirali smo na planinska društva, da pri svojih kočah postopno odpravijo vse škodljive vplive na vodne vire (sanacija divjih odlagališč in redni odvozi odpadkov v dolino, ureditev tušev le za osebje in ukinitvev tušev za obiskovalce, zamenjava dizelskih agregatov s sončnimi paneli ali plinskimi agregati, zmanjšanje količine odpadnih voda s preprosto ponudbo hrane in s prevozi perila in posteljnine na pranje v dolino), predvsem pa, da neprimerne greznice urgentno zamenjajo s čistilnimi napravami. Verjeli smo obljubam, ampak v Koči pri Triglavskih jezerih so prej naštetih vzroki onesnaževanja ostali. Da smo bili nekateri žejni speljani čez vodo, smo spoznali leta 2009, ko smo dokumentirali stanje okoli koč. Šokantne fotografije kažejo debele preproge zelenih alg ob obali pod koč, najbolj nepričakovano pa je bilo odkritje številnih divjih odlagališč stlačene embalaže, skritih pod rušjem v bližnji okolici ter velika naravna vrtača, ki so jo redno polnili s fekalijami iz takratne ČN.

Čudi me, da nihče ni reagiral na letošnje alarmantno hidrogeološko poročilo. Vse do konca oktobra nisem zasledil nobenih javnih odzivov PZS ali nevladnih organizacij. Poleti nisem verjel svojim očem, ko sem v koči videl ponudbo za uporabo izvirsne vode iz Močilca za tuširanje gostov, štiri evre za tri minute tuširanja in uničevanja čiste vode. Menda je tako že nekaj let, čeprav gre za šolski primer nespoštovanja priporočil GK o zmanjševanju količine odpadnih voda iz planinskih koč. Kako to, da večina obiskovalcev v tem zaslužkarskem triku ni videla ničesar spornega in se nihče, razen Boruta Peršolje na blogu, ni javno oglasil? Vodo za tuširanje prodajajo obiskovalcem tudi v Vodnikovem domu na Velem polju (iz izvira nad koč, ČN je preobremenjena in zato ne dela) ter v Domu na Komni (tuširajo se z deževnico, ČN pa ni ustrezna). Ali se res morajo obiskovalci gora v planinskih kočah tuširati? Ali ni dovolj, da se po končani turi stuširajo doma?

Po podatkih Gospodarske komisije PZS je stanje glede ČN v planinskih kočah pod Triglavom porazno: Kredarica, Planika, Staničev dom, Zasavska koč na Prehodavcih in Tržaška koč na Doliču sploh nimajo ČN, v Vodnikovem domu na Velem polju, pri Triglavskih jezerih ter na Komni pa niso ustrezne. Takšno upravljanje planinskih koč v Triglavskem pogorju je v neskladju z Direktivo EU o varstvu voda in s sklepi Komisije za varovanje gora² pri UIAA iz leta 1993.

² Mountain Protection Commission.

Strokovno srečanje o vodah v TNP

V Triglavskem narodnem parku so bile letos izvedene štiri znanstvene raziskave, ki so prinesle nova spoznanja o stanju voda na območju narodnega parka. Na strokovnem srečanju, ki ga je Javni zavod TNP pripravil 15. novembra 2018, je več kot petdeset strokovnjakov razpravljalo o metodologijah raziskav, pridobljenih rezultatih ter nadaljnjem sodelovanju strokovnih ustanov in deležnikov za spremljanje stanja voda v prihodnje in sprejetje ukrepov za izboljšanje stanja.

Strokovnega srečanja o vodah v TNP se je udeležilo več kot petdeset strokovnjakov. Foto: Aleš Zdešar

Bogastvo voda v Julijskih Alpah je skrito v občutljivem podzemlju. V Sloveniji je vsaj dvajset odstotkov izvirov na območju Triglavskega narodnega parka. Napačno ravnanje, dejavnosti ali posegi v gorah se lahko odražajo v neštetihih izvirihi v dolinah. Stanje večjih rek in jezer v Sloveniji spremlja Agencija RS za okolje, na zajetjih pitne vode kvaliteto oziroma zdravstveno ustreznost vodnega vira kontrolirajo upravljavci vodovodnih sistemov, občasno vode raziskujejo tudi raziskovalci v okviru svojih znanstvenih raziskav z določenimi cilji. Javni zavod TNP je v okviru rednih nalog v letu 2018 financiral oziroma sofinanciral monitoring osmih izvirov in šestih visokogorskih jezer, sledilni poskus med ponikovalnico male komunalne čistilne naprave Koče pri Triglavskih jezerih in Dvojnim jezerom, stanje Dvojnega jezera ter raziskavo dela napajalnega zaledja vodnega vira Ovcja jama v dolini reke Radovne.

Na srečanju je bilo ugotovljeno, da sta za pravilno interpretacijo rezultatov pomembni večletno sistematično zbiranje podatkov v primerljivih pogojih vzorčenja, kot tudi upoštevanje zbranih podatkov že izvedenih raziskav. Udeleženci so soglašali, da je povezovanje institucij in deležnikov nujno ter da je potrebno narediti vse, da ohranjamo dobro stanje voda od izvirov in rek do gospodinjestev. Rezultati mikrobioloških preiskav nekaterih izvirov kažejo, da človek s svojimi dejavnostmi vpliva na kakovost vode ob samem izviru.

Na srečanju je bil predstavljen tudi Interreg projekt Eco-Alps Water za vrednotenje ekološkega stanja jezer in rek v alpskem prostoru z inovativnimi metodami. V mednarodnem projektu sta slovenska partnerja Agencija RS za okolje in Nacionalni inštitut za biologijo, pilotni območji v Sloveniji pa Blejsko jezero in Soča.

Triglavski narodni park

Dvojno jezero pospešeno umira.
Foto: Stane Klemenc

Dvojno jezero pospešeno umira: poleg stalnega dotoka različnih odplak so piko na i pred desetletji dodali še ribiči z neodgovornim in komercialno pogojenim

vnosom rib, na koncu pa še nekulturni kopalci. Triglavska jezera ter Krnsko jezero so poleti polna kopalcev, ki ne morejo ali nočejo razumeti, da sta namanjanje in žajfanje prešvicanih hribovcev škodljiva za občutljivi ekosistem gorskih jezer.

Čista voda iz gorskih studencev je naravni čudež, ki nam je vsem podarjen za naše preživetje. Zakaj je potrebno pitno vodo že ob izviroh uničevati z geli za tuširanje? Ali za pranje gorskih koles, kot po novem to novo uslugo promovirajo nekatere kočje v tržiškem delu Karavank? Ali bosta neustavljivo koristoljubje in zaslužkarstvo utišala zdravo ozaveščenost o prvinskih vrednotah gorske narave? Obiskovalci gora ostajamo razdeljeni na tiste, ki nas je menda povozil čas, ker se ne kopamo v gorskih jezerih, ampak se tuširamo doma in smo v kočah zadovoljni s čajem in enolončnico, ter na tiste, ki se brez pomislekov namakajo v zadnjih ostankih visokogorskih jezer, v kočah zahtevajo tuširanje in bogato ponudbo hrane, zaradi česar se tudi najvišje planinske kočje po standardu ponudbe spreminjajo v dolinske gostilne. Kaj bomo pili iz dolinskih zajetij, če bo z gora zaradi greznic brez dna ali neustreznih čistilnih naprav pritekala le neužitna in zastrupljena tekočina? **o**

Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

Več informacij na alpeadria.si

Alpe-Adria

30. sejem za zeleni in aktivni turizem

30. januar — 2. februar 2019 | Gospodarsko razstavišče

Dovški križ

Nekaj pred tretjo zjutraj pozvoni telefon. Takoj vem, da Francka ni prebrala SMS-sporočila, s katerim sem jo obvestila o poznejši uri odhoda. Vstanem, odprem vrata, ji v naročje potisnem odejo in ji povem, da ji podarjam uro spanca. Ko čez eno uro zlezem iz postelje, sedi na kavču ob zloženi odeji in prebira članek o zdravilnih učinkih jesenskih kopriv. Neverjetna je.

Pridruži se nama še Fani in že se peljemo proti zgornji Gorenjski. Tisoče zvezd žari na nebu in luna se bohota vsa zlata v svoji zrelosti. Vrh Stola se lesketa popršen s svežim snegom. Dolina Vrat sameva. Žarometi obsvetijo le polha in pozneje majhno veverico. Le kam se jima mudi v trdi temi?

Ob Poldovem rovtu parkiramo avto tako, da ne bi oviral gozdarjev pri pospravljanju in prevažanju lesa. V tem času je to najpomembnejše opravilo domačinov. Les, ki ga tudi tukaj lubadar napada brez usmiljenja, se s strmih pobočij seli v dolino. Veliko tudi v tujino. Kdo bi vse to razumel?!

Močan veter je zadnje dni pometal listje po gozdnih stezicah in lomil veje z dreves. Šele po nekaj poskusih zaslutim pravo stezo pod nogami. Luna se spet prikaže na nebu in ublaži temo oktobrske noči. Celo medved mi pride na misel sredi glasne tišine bukovega gozda, a tega prijateljicama ne omenim. Pred strugo Rdečega potoka zavijemo močno desno, tam se odcepi pot čez Brinje. Meni ljuba lovska steza, katere strmina le nekajkrat na kratko popusti, je dobro sledljiva, a strma in polna visokih skalnih stopov. Ko pogled iz gozda uzre ožarjen vrh Stenarja, se iz grla izvije nekontroliran vzklík občudovanja. V nekaj naslednjih trenutkih sončni žarki pobožajo pobočje. Zrele, grobe jesenske trave, redko grmičevje in macesni različnih barvnih odtenkov ... Vse se obarva. Najprej rožnato, takoj zatem zlato. V tem zgodnjem jutru narava žari v barvi zlata in me z odprtimi usti strmimo v čudež in molčimo. Ko se čez nekaj kratkih trenutkov ozremo nazaj na jaso, nas ta opazuje v svetlih, enakomernih hladnih barvah. Ujele smo trenutek, ki ga ne bomo pozabile.

Enakomerno se vzpenjamo. V tem zelo samotnem svetu opazimo nekaj gamsov. Na travnatem sedlu med Šplevto in glavnim masivom Dovškega križa si privoščimo kozarček čaja in nekaj datljev. Nadenemo si čelade in že smo v prvi prečki. Beseda popolnoma zastane, vsa naša pozornost je usmerjena v hojo. Šele pri sestopu sem videla, da sem nas med vzponom vodila nekoliko preveč levo, kar je pomenilo zahtevnejši vzpon z nekaj več poplezavanja. Krušljiv in skrotast svet zahteva izjemno pazljivost. Na nekaj mestih naletimo na jezike zmrznjenega snega, ki se jim previdno izognemo. Ko stopimo na vrh, močno piha. Oblačenje, zajtrk, ki je hkrati kosilo, fotografiranje,

občudovanje neskončnih razgledov. Komaj mi uspe pogledati navzdol proti Amfiteatru, pogled ošine greben Škrnatarice, Kukovo špico na vzhodu in Oltar ter Rokave na drugi strani. Krn v daljavi je kot majhen rogelj v gorski verigi brez konca. Zebe nas, hitro se odločimo za sestop.

S hojo se ogrejemo in z lahkoto sestopamo. Seveda previdno, a brez težav, brez proženja kamenja. Ko stopimo na melišče nad travnatim sedlom ob Šplevti, zavriskam. Hvaležna za varen vzpon in spust čez najtežji del se zahvalim nebu. Poiščemo zavetje v kotanji, zobamo grozdje in srebamo *kofetek*. Ko stopim na skalo, mi ni treba pihati milnih mehurčkov v zrak, vse naredi veter sam. Plešoče mavrične kroglice le spremljamo z očmi.

Čaka nas še sestop po dolgem, mehkem melišču. Čeprav ne manjka veliko, da bi naša skupna starost dosegla dvesto let, se podimo navzdol tako, da se za nami praši kot za mlado poskočno čredo. Večkrat se ustavimo in žarečih lic občudujemo naravo. Macesni po ramah skalnih grebenov še žarijo v soncu, dolina Vrat pa nam ponuja temnejše, zamolkle odtenke. Ko v ležalnikih ob Peričniku ponovno srebamo *kofetek* in se nalivamo s tekočino, so ustnice raztegnjene do ušes. Hvaležne za še en sončen jesenski dan, za vso doživetost in občuteno lepoto, za dolgoletno prijateljstvo. ●

V tem zgodnjem jutru narava žari v barvi zlata in me z odprtimi usti strmimo v čudež in molčimo.

Foto: Tatjana Cvetko

Andreja
Tomšič Drab

Skrivnostne poti

Nad Kanalsko dolino

Pogled z Gosadona: v ospredju je planina Granuda, nasproti se dviga Šinavc nad dolino Belega potoka (desno), levo se vrstijo Prednji Ščit, Breznjak, Bruka proti Malvuericu. Zadaj levo od Šinavca stojijo Krniške skale/ Gartnerkofel nad prelazom Mokrine.

Foto: Vid Pogačnik

"Kakšna podrta gora ... le kdo bi rinil tja gor?"
"Ampak na vrhu so neke stavbe ... le kod pelje pot do tja?"

"Tole bo treba raziskati ..."

Tako nekako so si sledila vprašanja, odkar sem prvič zagledala Monte Scinauz, pa do takrat, ko je padla odločitev o vzponu nanj.

Monte Scinauz ali Šinavc po naše je le ena od gora tik nad Kanalsko dolino/Val Canale, ki jih zagledamo, ko se vozimo iz Trbiža/Tarvisio proti Tablju/Pontebba. Gore severno nad Kanalsko dolino spadajo v Karnijske Alpe, ki so sicer dobro raziskane in kar nekaj knjig z opisi poti je že izšlo, a le na bolj znane in višje vrhove. Tukaj opisanih vrhov v vodnikih skoraj ne najdemo ali pa so le kratko opisani v slogu "gorniško manj zanimivi". Po krivici, saj nam prav vseh pet opisanih vrhov lahko ponudi obilo užтков, čudovite razglede z vrhov ali s same poti. Le zakaj jim do zdaj nismo posvečali več pozornosti?

Odgovor je verjetno v poteh

Na izhodiščih iz doline za najopaznejša izmed teh vrhov, Šinavc/Monte Scinauz in tik poleg njega Prednji Ščit/Monte Cit, namreč nikoli ne veš, kakšno

obvestilo te bo čakalo na prvi smerni tabli. Ali bo samo opis poti in navedba, da je to pot le za izkušene gornike (Solo per excursionisti esperti), ali bo navedeno, da je tokrat primerna le za alpiniste (Solo per alpinisti), ali pa celo, da je pot popolnoma zaprta, ker je neprehodna. Poti so večinoma speljane strmo skozi gozdove, čez travnike in po zaraščenih grebenih, prečijo pa tudi številne grape s potoki, ki se zlivajo v Kanalsko dolino (Beli potok/Rio Bianco, Bombaš/Rio Bombaso, Ptičji potok/Rio degli Uccelli, Naborješki potok/Rio Malborghetto ...). V pomoč pri prečenju teh grap so vsekane poti, zgrajene lesene brvi, ponekod nameščene jeklenice in celo lestve. Vendar pa te poti leto za letom podirajo hudourniške vode, ki jih sproža taleči se sneg z vrhov, ali pa neurja, kakršna so bila tudi letos konec oktobra, saj so grape večinoma peščene in je tukaj erozija res neusmiljena.

O stanju poti se pred odhodom na turo običajno pozanimamo tudi na spletnih straneh, vseeno pa se lahko zgodi, da najaktualnejše stanje sploh še ni objavljeno. Zato so ture na te vrhove tudi neke vrste avanture in je vedno dobro imeti pripravljen plan B, vsekakor pa s seboj imeti čelado, plezalni pas, vrv in opremo za varovanje. Ali pa je pred kratkim obnovljeno pot na najbolj izpostavljenem delu spet odnesel hudournik, čeprav je na spletnih straneh s "pravkar" objavljenimi podatki navedeno, da je pot ponovno popravljena in prehodna. Pogosto v gorah nad Kanalsko dolino ti podatki niso najzanesljivejši. Če se želimo res prepričati o aktualnem stanju poti, je najbolje, da o tem povprašamo domačine v najbližji vasi ali pa v okoliških kočah in kmečkih turizmih.

Voda ni prizanesla niti stari vojaški cesti, ki je nekoč vodila od planine Čurčeljni/Malga Ciurciule do Naborjeta/Malborghetto. Cesta, ki se malo naprej od planine začne obetajoče, se z vsako grapo bolj oži in občasno ostaja od nje le še ozka stezica. Prehodnost te poti se konča na začetku široke grape, kjer je od ceste ostalo le še zarjavelo železobetonsko ogrodje in globoko zajedena grapa pod njim. Zanimivo je, da je na začetku ceste na planini označeno, da je cesta neprevozna, nič pa ne piše, da je tudi neprehodna, kar je zavedlo tudi nas. Z vrha Kuka/Monte Cucco, na katerega smo prišli po drugi poti, smo se namreč želeli vrniti po stari vojaški cesti v dolino. "Tistih deset centimetrov širine poti, ki jo potrebujemo za prehod grape, je pa že še ostalo," smo si rekli in se podali v dolino. Res je bilo tako do zadnje grape, ko ni ostalo nič več in nam je pri prečenju pomagala le še vrv, s katero smo se spustili globoko v grapo in na drugi strani ven iz nje. Podatek o neprehodnosti tudi za pešce pa smo našli na spodnjem začetku poti.

Kanalska dolina in njene planine

Ozka in razmeroma kratka Kanalska dolina sega od vasi Ukve/Ugovizza pri Trbižu pa do Tablja. Kljub njeni majhnosti se tukaj stikajo kar štiri kulture: slovenska, avstrijsko-nemška, italijanska in furlanska. Od tod tudi raznolika imena krajev in številni običaji, ki so značilni za vsako kulturo. Pogosto so razlike opazne že med vasmii, ki so druga od druge oddaljene

Pogled na dolino Val Pontebbana z vrha Breznjaka, v sredini Crete dal Oronz, zadaj Crete di Gleris, Monte Sernio in Creta Grauzaria
Foto: Vladimir Habjan

mogoče le za streljaj. Leta 1997 je bilo v dolini ustanovljeno Slovensko kulturno središče Planika v Kanalski dolini, ki je od leta 2002 od deželne vlade priznana kot ustanova primarnega interesa slovenske manjšine. Čeprav vse pogosteje uporabljamo italijanska imena, je prav, da ohranjamo tudi izvorna slovenska imena, da ne bodo šla v pozabo.

Nad Kanalsko dolino se strmo dvigajo vrhovi, kar ji daje še veličastnejši videz. Po njej teče potok Bela/

Fella, v katerega se preimenuje potok Zajzera/Saisera, ko priteče iz istoimenske doline. Nad dolino so med vrhovi skrite številne planine. Znan je Bistriška planina kot izhodišče za Ojstrnik/Monte Oster-nig, tokrat opisanim goram pa sta bližji planina Mac-esnik/Casera Mezesnik in planina Priu na poti iz vasi Ukve na Stabet. Slednja ima poleg kmečkega turizma tudi posebnost – leseno "bivalno jajce", ki je tam med smrekami videti, kot bi viselo v zraku. Jajce,

Šinavc/Monte Scinauz
nad Tabljo/Pontebba,
zadaj Gartnerkofel
Foto: Miran Hladnik

za dobro ceno na noč, ponuja štirim osebam vse razkošje apartmaja, skupaj z razgledom na dolino. Če se bomo podali z Mokrin/Passo di Pramollo na Šinavc, bomo spoznali planino Biffil, kjer sicer ne ponujajo hrane in pijače, nas pa preseneti s svojo odmaknjenostjo, prostranostjo, mirnostjo in izrednim pogledom na Šinavc. Na poti iz Šenkatrije/Santa Catarine proti Kuku se bomo ustavili in pomalicali na planini Kuk, od koder ni več daleč do vrha. Sestopili bomo na obsežno planino Čurčeljni, kjer pa poti in gorniških užitkov še zdaleč ne bo konec. Zanimivo majhno planino bomo prečili tudi na sestopu z Bruke/Monte Bruca, kjer je iz pastirske koč zrasla počitniška hišica na res lepi lokaciji. Še mnoge manjše planine srečamo na poti na katerega izmed bližnjih vrhov, veliko izmed njih ni več živih, le ostanki kamnitih stavb in nizko grmičevje spominjajo na to, da se je nekoč tam pasla živina.

Zakaj v gore nad Kanalsko dolino?

Tukaj ne boste našli gneče niti na sončni konec tedna v visoki gorniški sezoni. Morda boste srečali le kakšnega zanesenjaka, kot ste sami, ki bo ravno pred vami prečil strmo, sprano grapo, nato pa izginil po komaj vidni potki, ki se bo odcepila od vaše označene poti. "Verjetno domačin, ..." si boste mislili. Res, poti so označene, pa vendar samotne. Pogosto nam dajejo občutek, kot da hodimo po visokogorju, čeprav opisani vrhovi ne dosegajo 2000 metrov nadmorske višine. Vendar naj nas nizka višina ne zavede. Pet ur, ki naj bi jih na primer po opisu porabili za turo, se zaradi nepredvidenih razmer, kot so podrte poti, lahko hitro obrne v devet ali več ur, zato pri načrtovanju pazimo, da nas v tej samoti ne ujame noč. Predvsem pa nas tukaj ne sme ujeti neurje, ki nam z deročimi vodami lahko hitro zapre pot v dolino.

Čez dele poti, ki bi bili drugače neprehodni, so na poti pod Bruko napeljali jeklenice. Foto: Andreja Tomšič Drab

NATO baza na Šinavcu

Gradnja vojaške radarske baze se je začela po letu 1969, ko je madžarski pilot z lovцем MIG 17 prebegnil iz Madžarske v Italijo in zaradi prekratke steze na opuščnem letališču Osoppo komaj preživel, letalo pa je bilo seveda v koščkih. Zveza NATO se je nato odločila, da bo treba zračni prostor vzhodno od Italije bolj nadzorovati

Radar, ki je dobra tri desetletja stal na vrhu Šinavca, so leta 2003 odstranili. Foto: arhiv PV

in 1999 metrov visoki Šinavc je bil kot naročen za postavitve radarja. Zmogljivi radar, ki so ga postavili v začetku 70. let 20. stoletja, je po nekaterih podatkih v času hladne vojne dosegel Ural, saj vzhodno od vrha Šinavca ni bilo večjih naravnih ovir. Za tiste čase je bila tako visoka postavitve vojaške baze dobra strateška odločitev. Vrh je bil namreč od prvega snega do sredine poletja nedosegljiv, v kopnem času pa le po strmih in izpostavljenih lovskih poteh. Zahvaljujoč pristajalni ploščadi je na vrhu lahko pristal helikopter, glavna oskrbovalna pot pa je potekala po 2861 metrov dolgi gondolski žičnici s 1400 metri višinske razlike. Električno so pridobivali s pomočjo dizelskega generatorja, na vrhu pa je bila poleg radarja in zgornje postaje žičnice še stavba s stanovanji za zaposlene in dolgim kovinskim predorom, ki je to stavbo povezoval z žičnico. Tako tudi neurja in hude zime z veliko snega niso ovirali nemotene delo. Radar so leta 2003, ko je baza prenehala delovati, odstranili, leta 2009 so odstranili še žičnico, še vedno pa na vrhu stojijo propadajoči objekti.

Stara vojaška cesta je nekoč vodila iz Naborjeta do planine Čurčeljni. Foto: Petra Krsnik

Šinavc/Monte Scinauz, 1999 m

Je najskrivnostnejša gora nad Kanalsko dolino. Dolga leta je bila zaprta za navadne smrtnike, saj je na njenem vrhu vojska uredila opazovalno bazo z veliko radarsko anteno za vzhodno Evropo, kamor so prištevati tudi Jugoslavijo in kasneje Slovenijo. Z vstopom slednje v območje NATO je postala baza nepotrebna in leta 2001 so sprejeli sklep o zapustitvi vrha. Danes na vrhu še vedno stojijo zgornja postaja žičnice, vojašnica in povezovalni nadzemni predori med njimi. Antenskega krožnika ni več, ostal je le podstavek. Gori sicer manjka le en meter da bi bila dvatisočak, a se s strmimi, krušljivimi stenami, veliko višinsko razliko in oddaljenostjo od modernih komunikacijskih povezav brani večjega obiska.

Zahtevnost: Zelo zahtevna neoznačena pot, mestoma brezpotje z mesti I–II.

Oprema: Običajna planinska oprema. Priporočamo čelado, plezalni pas, vrv, opremo za (samo)varovanje.

Višinska razlika: 1350 m

Izhodišče: Lužnica/Bagni di Lusnizza, 649 m. Od mejnega prehoda Rateče se peljemo skozi Trbiž/Tarvisio, nadaljujemo po glavni cesti. Tik pred predorom in krajem Lužnica zavijemo levo, prečimo kolesarsko cesto na nekdanji železniški trasi ter takoj za njo parkiramo.

WGS84: N° 46,5019, E° 13,3830

Časi: Izhodišče–Šinavc 5–6 h

Šinavc–prelaz Mokrine 4–5 h

Skupaj 9–11 h

Sezona: Kopni letni časi

Zemljevid: *Alpi Carniche Orientali, Canal del Ferro, Tabacco 018, 1:25.000.*

Vzpon: Z izhodišča gremo po kolesarski cesti čez most čez reko Bela/Fella. Takoj onstran mostu krenemo desno in med drevesi poiščemo komaj vidno tablico z napisom naše gore. Zagrizemo v skalnato-peščeno strmino med redkimi drevesi. Višje pride-mo v gozd. Pot je večinoma dobro vidna, mestoma pa zelo slabo oziroma celo izgine. Zato moramo biti zelo pozorni. Vseskozi se držimo stezic, ki vodijo v desno. Prehod na Veliko Klobišče/

Monte Pin, 1506 m, je sicer možen tudi bolj po levi, a je tam zelo strmo in orientacijsko zahtevno brezpotje. Z gozdnega Velikega Klobišča se po ozkem skalnem grebenu vzpemo pod vrh Gozdca/Monte Ghisniz, 1927 m. Tam nas čaka dolgo prečenje čez krušljivo pobočje vse do škrbine med vrhovoma. V škrbini preidemo na severno stran grebena in po širšem kaminu (ostanki jeklenic) splezamo na vršno planoto, kjer se skoraj zale-timo v zgornjo postajo žičnice. Do ploščatega vzhodnega vrha nas čaka le še sprehod mimo vojašnice. Čeprav je videti rušnati zahodni vrh s križem višji, je v resnici deset metrov nižji.

Sestop: Z vrha sestopimo do vojašnice in se usmerimo na zahod v grapo. Sledimo stezici, označeni z roza pikami. Ponekod je treba malo poplezati (I). Sestopimo globoko v grapo in se nato po njej dvignemo do police v levo. Pot po njej nas privede čez nekaj grap na travnato idilično planino Biffil, 1644 m. Tu stopi-mo na cesto, označeno z markacijami poti št. 504, ki ji sledimo daleč na zahod. Najprej se vzpemo čez preval, 1743 m, v nada-ljevanju prečimo planino Čerkijo/Malga Cerchio, 1639 m, se spet vzpemo čez sedlo Čerkijo/Sella Cerchio, 1697 m, pod razbitim vrhom Čerkije/Monte Cerchio, 1802 m, in se strmo spustimo na 1500 metrov. Čakata nas še dva vzpona in dva spusta (po 120 in 70 metrov), dokler se končno ne razveselimo hotelov na prelazu Mokrine/Passo di Pramollo. Že prej si moramo urediti prevoz nazaj na izhodišče (okoli 30 minut vožnje!).

Informacije

Kako v Kanalsko dolino: Iz osrednje Slovenije se po avtoce-sti peljemo do izvoza za Kranjsko Goro in do mejnega prehoda Rateče. Skozi vasi ob cesti in skozi Trbiž/Tarvisio se peljemo po glavni (regionalni) cesti do naselij, kjer so naša izhodišča.

Vodnik: Andrej in Urška Stritar: *Karnijska potepanja*. Kibuba, 2006.

Zemljevidi: *Alpi Carniche Orientali, Canal del Ferro, Tabacco 018, 1:25.000.*

Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1:25.000.

Julijske Alpe, zahodni del, PZS, 1:50.000.

Pogled na Kuk in Stabet s Šinavca Foto: Jana Kejžar

Stabet, 1627 m

Karnijske Alpe

Slovenecem (pre)malo znana gora Stabet (pojavlja se tudi ime Koroški Špik) stoji nad Kanalsko dolino med krajema Ukve/Ugovizza in Naborjet/Malborghetto. Še najbolj jo poznajo gorski kolesarji, saj je okoli nje vse polno gozdnih, za motorni promet zaprtih cest, ki pripeljejo zelo visoko. Pa vendar je bil vrh pred dobrimi stotimi leti zelo

obiskan. Ker leži nasproti Poldasnji špici/Jof di Miezegnot, na kateri so imeli italijanski vojaki svojo postojanko, so Stabet zasedli vojaki Avstro-Ogrske. Na te čase še zdaj opozarjajo ostanki strelskih jarkov. Številna zemljepisna krajevna imena na informacijskih tablah pa dokazujejo, da so tukaj nekoč prebivali Slovenci.

S planine Macesnik imamo razgled na Ojstrnik (levo) in Zahomec (na sredini).
Foto: Petra Krsnik

Zahtevnost: Lahka označena pot in ne-označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 840 m

Izhodišče: Ukve/Ugovizza, 787 m. Od mejnega prehoda Rateče se peljemo skozi Trbiž/Tarvisio po glavni cesti do vasi Ukve, kjer pred mostom zavijemo desno in še enkrat desno na parkirišče. WGS84: N° 46,5123, E° 13,4729

Časi: Izhodišče–Stabet 3.30–4 h

Stabet–izhodišče 2.30 h

Skupaj 6–6.30 h

Sezona: Kopni letni časi

Zemljevidi: *Alpi Carniche Orientali, Canal del Ferro*, Tabacco 018, 1: 25.000; *Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano*, Tabacco 019, 1: 25.000; *Julijske Alpe, zahodni del*, PZS, 1: 50.000.

Vzpon: V vasi Ukve gremo mimo mestne hiše in levo čez most potoka Ukve, kjer nas med hišami smerna tabla in markacije poti št. 504 a usmerijo strmo navzgor v gozd. Po lepi poti hitro pridobivamo višino. Na razpotju lahko izberemo pot na planino Macesnik/Casera Meseznik (naravnost) ali na planino Priu

Kuk/Monte Cucco, 1598 m

Karnijske Alpe

Prehod čez grapo pod vrhom Male planine/Alpe Piccola je trenutno v rekonstrukciji.
Foto: Andreja Tomšič Drab

Le redki ljubitelji divjine vedo za ta vrh, ki ga mnogi zamenjujejo za veliko bolj znan Kok/Monte Cocco, ki leži nekaj kilometrov severovzhodno. Kuk stoji med dolino Belega potoka/Vallone di Rio Bianco in Naborješko grapo/Vallone di Malborghetto. Na vrh ne pripelje označena pot, nekaj markiranih poti je v bližini, a so trenutno uradno vse razen ene zaprte. Vzrok so zaščiteno območje in moč-

no erozijsko dogajanje na strmih pobočjih. Tako je ta malo znana gora skoraj povsem odrezana. Pot iz vasi Kuk/Cucco in cesta iz Naborjeta/Malborghetto sta povsem neprehodni, pot št. 502 iz Šenkatrije/Santa Caterina je uradno zaprta, a z malo pazljivosti za sposobnejše gornike povsem prehodna oziroma preplezljiva. Edina lahka povezava je možna iz Ukev v dolino Ravna/Val Rauna in po ce-

sti, markirani s št. 504, vendar je ta pot precej dolga in utrujajoča.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema. Priporočamo čelado, plezalni pas, samovarovalni komplet.

Višinska razlika: 938 m

Izhodišče: Šenkatrija/Santa Caterina, 660 m. Od mejnega prehoda Rateče se peljemo skozi Trbiž/Tarvisio, nadaljujemo po glavni cesti do kraja Šenkatrija, kjer zavijemo desno in nato levo do cerkve, kjer parkiramo. WGS84: N°46,5029, E° 13,4025

Časi: Izhodišče–Kuk 4 h

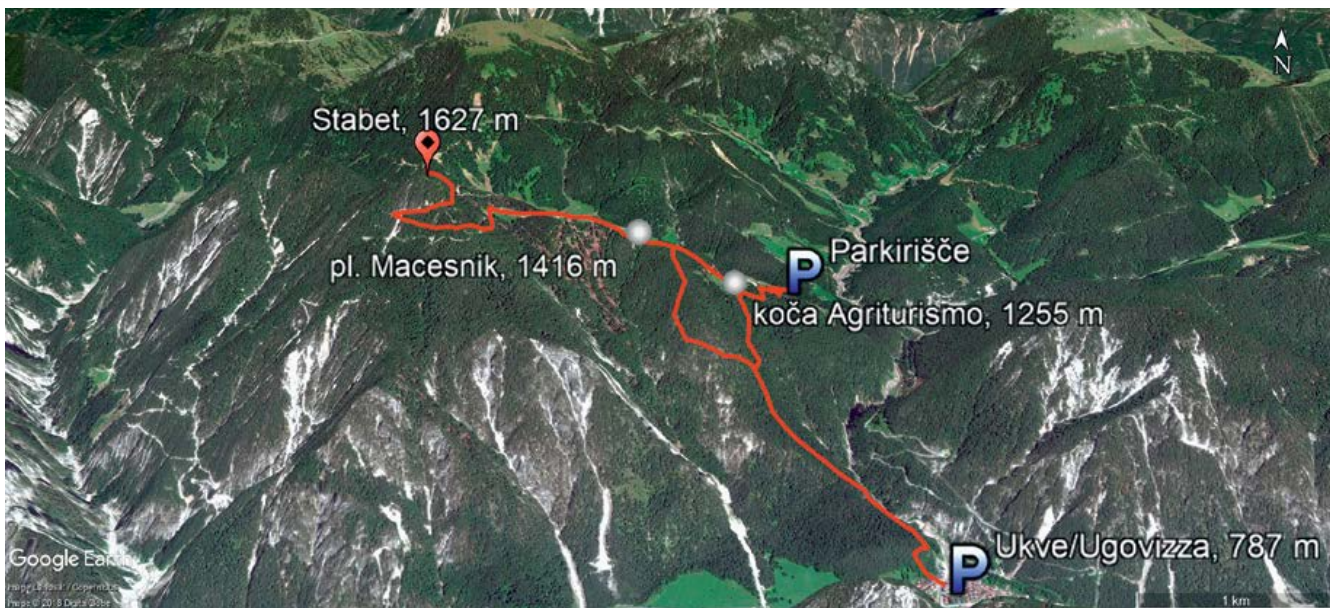
Kuk–dolina Ravna–izhodišče 4 h

Skupaj 8 h

Sezona: Kopni letni časi

Zemljevidi: *Alpi Carniche Orientali, Canal del Ferro*, Tabacco 018, 1: 25.000; *Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano*, Tabacco 019, 1: 25.000; *Julijske Alpe, zahodni del*, PZS, 1: 50.000.

Vzpon: Od cerkve se napotimo proti

(desno). Na slednji stoji kočA Agriturismo Malga Priu, 1255 m. Nadaljujemo mimo lesenega "jajca" po označeni poti do makadamske ceste. Na križiščih se držimo leve in kmalu dosežemo planino Macesnik, 1416 m, od koder je čudovit razgled na Julijske Alpe in Naborjetske gore onstran Kanalske doline.

Od tu naprej ni veliko markacij oziroma jih sploh ni. Nadaljujemo po gozdnih cestah sprva proti zahodu, nato na jug. Ko dosežemo večje križišče, izberemo desno pot, ki se polagoma vzpenja proti severozahodu. Na naslednjem križišču pod skalnimi odlomi krenemo ostro desno navzgor v isti smeri, kot smo prišli. Ko se

cesta na 1520 metrih konča, poiščemo skromno stezico, ki nas po ozkem gozdnem grebenu vodi vse višje. Redke rdeče pike potrjujejo, da smo na pravi poti. Kmalu smo na poraslem vrhu, ki kljub izredni legi žal ne ponuja razkošnih razgledov.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Jože Drab

Kuk/Monte Cucco, 1598 m

vzhodu nazaj po asfaltirani cesti do ostrega ovinka, kjer je začetek poti št. 502. (Na starejših zemljevidih pot ni označena!). Pot se zelo strmo dviga v ključih skozi gozd. Tik pod vrhom Male planine/Alpe Piccola, 1302 m, pridemo iz gozda, kjer se nam odpre pogled na strmo grapo in okoliške stene. Sledi najtežji del. Pot se nekoliko spusti in nas onstran škrbine pripelje do zagruščenih grap. Na najtežjih mestih nam pomagajo kovinske lestve, ki so še v

presenetljivo dobrem stanju. Mestoma poti ni več, a so stopinje v strmih melišču dobro vidne. Ta del je hitro za nami in ovir do vrha ni več. Kmalu smo na ovinku, kjer se je nekoč priključila pot iz vasi Kuk. Nadaljujemo zložno skozi gozd do planine Kuk/Malga Cucco, 1428 m, z mogočnima zgradbama. Sledimo cesti navzgor. Ko se cesta prevesi, zavijemo levo na kolovoz in pridemo najprej na predvrh, nato pa še na glavni vrh. Tik pod vrhom kolovoz izgine in po travniku

dosežemo vrh Kuka, ki ga obkroža drejve.

Sestop: Z vrha sestopimo po kolovozu do ceste. Tam krenemo levo in kmalu zagledamo gozdarsko kočA Clinach, 1466 m, na istoimenskem sedlu, 1441 m, kjer dosežemo označeno pot št. 504. Po sprva položni, nato pa serpentinasti cesti sestopimo na planino Čurčeljni/Ciurciule, 1048 m. Prečimo most čez Naborješki potok/Rio Malborghetto in gremo desno mimo kapelice po cesti do križišča. Desno navzdol se sicer odcepi cesta v Naborjet, a je popolnoma uničena in zato do nadaljnega neprehodna. Tako moramo zagristi v strmino, kjer nas cesta pripelje na preval Kolarič/Sella Collarice, 1367 m, od koder se spustimo v dolino Ravna/Val Rauna. Zgornji del doline je zaprt za promet, zato moramo priti do parkirišča pod večjo hišo, kjer je tudi odcep gozdne ceste na planino Priu. Seveda si moramo že prej urediti prevoz nazaj do izhodišča v Senkatrji.

Jože Drab

Prednji Ščit/Monte Cit, 1416 m

Karnijske Alpe

Nad krajem Lipalja vas oziroma Depalja vas/San Leopoldo Laglesie se onstran avtoceste dviguje strmo pobočje, ki je videti izredno zanimivo, a tudi grozljivo krušljivo. Res je vse ena peščena stena, vsako leto malo drugačna zaradi močne erozije tal. Na koncu vasi, na izhodišču poti št. 523 nas tabla opozarja, da je pot trenutno ura-

dno zaprta. Vendar so nam domačini povedali, da je podor le na enem mestu, ki pa ga lahko bolj vešči gorniki tudi obidemo.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot
Oprema: Običajna planinska oprema. Priporočamo čelado, neizkušeni potrebujejo varovanje.

Višinska razlika: 810 m

Izhodišče: Lipalja oz. Depalja vas/San Leopoldo Laglesie, 606 m. Od mejnega prehoda Rateče se peljemo skozi Trbiž/Tarvisio, nadaljujemo po glavni cesti. Zavijemo desno v vas in na koncu te še enkrat desno. Parkiramo povsem na vzhodnem koncu vasi, skoraj pod avtocesto ob reki Bela/Fiume Fella.

WGS84: N° 46,5109, E° 13,3491

Časi: Izhodišče–Prednji Ščit 2.30–3 h
Prednji Ščit–izhodišče 1.30 h
Skupaj 4–4.30 h

Sezona: Kopni letni časi

Vodnik: Andrej in Urška Stritar: *Karnijska potepanja*. Kibuba, 2006.

Zemljevid: *Alpi Carniche Orientali, Canal del Ferro*, Tabacco 018, 1: 25.000.

Vzpon: Začnemo pod avtocesto in sledimo markacijam poti št. 523 na drugo stran. Strmo se vzpnemo po peskovitem pobočju. Biti moramo pozorni, da uberemo najboljše prehode in ne zaidemo v težave. V pomoč so nam možici. Višje je pot lažje sledljiva in ko strmina popusti, nas pripelje v gozd. Ta postaja vse redkejši. Ko se pobočje zoži v

Srednji Ščit (levo) in Prednji Ščit (desno) iz Tablja. Desno zadaj se nam odkriva Šinavc. Foto: Jože Drab

Bruka/Monte Bruca, 1583 m, in Breznjak/Monte Brizzia, 1540 m

Karnijske Alpe

Sta dokaj neznani gori v grebenu severno od kraja Tablja/Pontebba. Na vzhodu ju omejuje Ptičja dolina/Vallone degli Uccelli, na zahodu pa dolina reke Bombaš/Rio Bombaso. Vrh Bruke je pravzaprav sestavljen iz vsaj treh, skoraj enako visokih vrhov, od katerih je brez plezanja dosegljiv le južni. Gori sta po krivici zapostavljeni. Ponujata lepe razglede, nanju pa vodijo strme in dokaj zahtevne poti. Le-te so zaradi erozije tal pogosto spodjedene in varovala uničena ter morda neprehodne. V letu 2018 so vsa varovala popravili. O stanju poti se posvetujmo z domačini!

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema, čelada, samovarovalni komplet in plezalni pas. Če so varovala potrjana, je priporočljivo tudi varovanje z vrvo.

Višinska razlika: 1122 m

Izhodišče: Tablja/Pontebba, 580 m. Od mejnega prehoda Rateče se peljemo skozi Trbiž/Tarvisio in naprej skoraj do

Vršni del vzpona na Bruko Foto: Andreja Tomšič Drab

kraja Tablja/Pontebba, kjer zavijemo desno pod avtocestnim viaduktom in železniško progo, nato se držimo levo ter pridemo po cesti mimo nekaj hiš. Malo naprej od hiše s številko 63 je desno pločevinasta baraka in ob njej

manjše parkirišče.

WGS84: N° 46,5107, E° 13,3173

Časi: Izhodišče–Bruka–Breznjak 5–6 h
Breznjak–vojašnica v Tablji 2–3 h
Skupaj 7–9 h

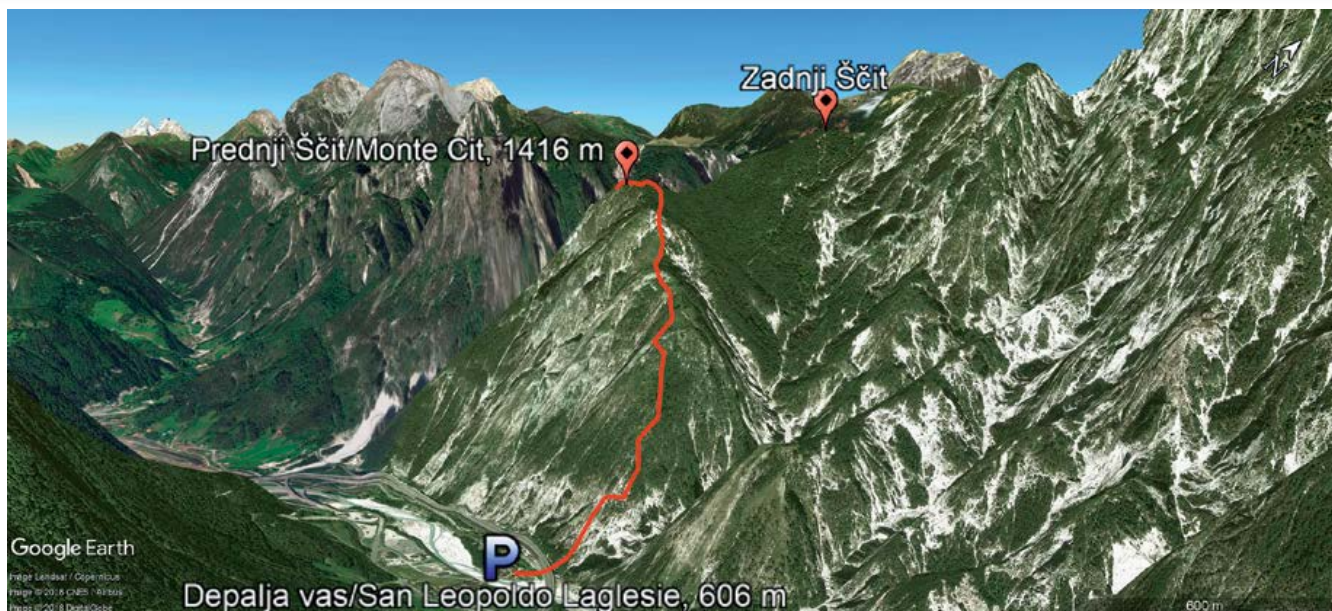
Sezona: Kopni letni časi

Prednji Ščit/Monte Cit, 1416 m

Karnijske Alpe

PLANINSKI VESTNIK | december 2018

greben, je pred nami ključno mesto: pot čez grapo v desno je odnesla erozija. Pomagamo si lahko s kopanjem stopinj v trdo strmo in izpostavljeno pobočje, kjer tudi varovanje ne bi bilo odveč. Še bolje je, če namesto v grapo nadaljujemo naravnost navzgor po grebenu in rahlo

levo poiščemo strm, a manj izpostavljen prehod. Nad njim se obe varianti poti združita in do vrha ni več težav. Vrh je prekrit z gozdom, zato zapustimo markirano pot, ki vodi naprej na koto 1464 m (Srednji Ščit?) in Zadnji Ščit/Monte Cit di Dentro, 1555 m, in

gremo po neoznačeni poti po grebenu na jug. Tik preden se pobočje požene v globino, opazimo ostanke bunkerjev, odkoder je lep pogled na dolino in okoliške gore.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

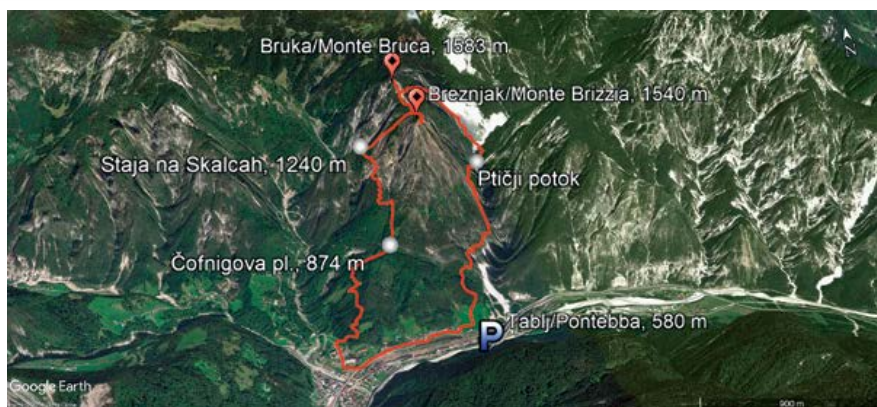
Jože Drab

Bruka/Monte Bruca, 1583 m, in Breznjak/Monte Brizzia, 1540 m

Karnijske Alpe

PLANINSKI VESTNIK | december 2018

Vodnik: Andrej in Urška Stritar: *Karnijska potepanja*. Kibuba, 2006.

Zemljevid: *Alpi Carniche Orientali, Canal del Ferro*, Tabacco 018, 1: 25.000.

Vzpon: Z izhodišča gremo po poti št. 521 v smeri Ptičje doline/Vallone degli Uccelli. Pot je sprva lahka in se dviguje skozi gozd. Kmalu postane zahtevnejša in preči številne krušljive grape. K sreči so varovalne naprave obnovljene in nam omogočajo varnejše napredovanje. Višino le počasi pridobivamo,

vse dokler se pot ne spusti prav do kanjona Ptičjega potoka/Rio degli Uccelli. Nato nas čaka zelo strm in siten vzpon po krušljivem kamnitem plazu do križišča poti. Zapustimo pot št. 521 in gremo levo na pot št. 501. Ponovno prečimo nekaj zagruženih grap, za varovanih z jeklenicami in klini. Ko se zahtevni svet konča, opazimo na desni odcep poti na vrh Bruke/Monte Bruca, 1583 m. Nanj ni več daleč.

Z vrha Bruke sestopimo na pot in

kmalu dosežemo sedlo Na prevalu, 1421 m. Lahko nadaljujemo po poti št. 501, a je mikaven še vzpon na sosednji vrh Breznjak/Monte Brizzia, 1540 m, ki ga dosežemo v 40 minutah po nezahtevni poti. Sam vrh je poraščen, zato je bolje nadaljevati proti jugu, kjer kmalu zagledamo velik križ na čistini nad prepadom, 1526 m, od koder je čudovit razgled.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona na sedlo Na prevalu, 1421 m, gremo mimo ostankov zgornje postaje žičnice in sledimo poti navzdol do grobov vojakov na Staji na Skalcah/Stavoli Scalzer, 1240 m. Tam moramo zaviti na levo pot (naravnost vodi pot v dolino reke Bombaš/Rio Bombaso). Skozi gozd dosežemo ogromno grapo, kjer so urejeni ostanki iz prve svetovne vojne. Za grapo se pot strmo spusti na Čofnigovo planino/Ciofnik, 874 m. Nadaljujemo po strmi cesti vse do parkirišča pri vojašnici v Tablji. Do izhodišča nas čaka še okoli 15 minut hoje po asfaltni cesti, severno od železniške proge.

Jože Drab

Dolgoletni načelnik osrednjega odbora SPD

150–letnica rojstva Frana Tominška

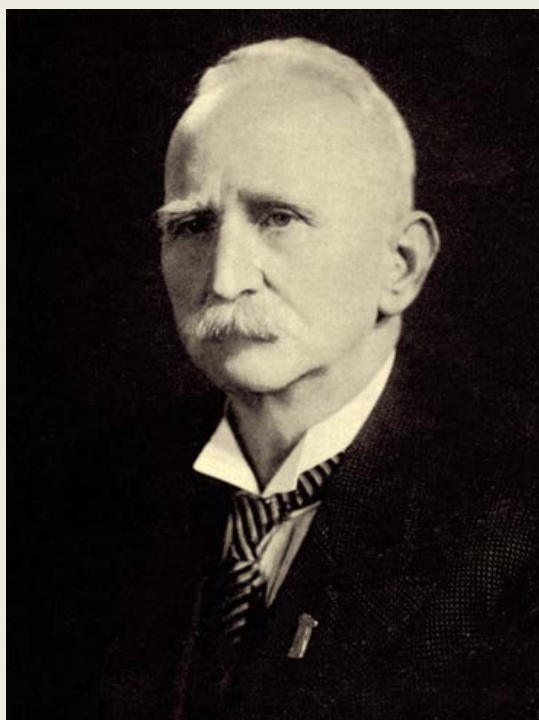
Nekaj prvih desetletij delovanja Slovenskega planinskega društva (SPD) bi lahko poimenovali Tominškova doba, saj sta jih močno zaznamovala brata Fran (1868–1943) in Josip Tominšek. Manj opazen Josip je bil dolgoletni urednik Planinskega vestnika, toliko opaznejši pa je bil starejši Fran, ki je bil namestnik in kasneje načelnik osrednjega odbora SPD dobrih trideset let. In če je bilo Josipovo uredniško delovanje ravno kakor premica, je bilo Franovo parabola, ki se je v prvi dobi vzpela v nebo, v drugi pa zdrnila pod obzorje.

Fran Tominšek se je rodil pred sto petdesetimi leti, 26. novembra 1868 v Slatini med Bočino in Gornjim Gradom. Po osnovni šoli v Gornjem Gradu in gimnaziji v Celju je v Gradcu doštudiral pravo, se kasneje zaposlil v odvetniški pisarni dr. Valentina Krisperja v Ljubljani in jo vodil po njegovi upokojitvi.

Naključno srečanje na Kredarici

Fran je že kot otrok rad zahajal v gore. V Ljubljani se je kmalu zatem, ko se je eksistenčno ustalil, pridružil mlademu SPD, kjer so odborniki v njegovi odločnosti in nepopustljivosti z veseljem prepoznali potencial, ki lahko Slovencem pomaga, da bi se kljub majhnemu številu članstva (leta 1899 vsega 1156 članov) enakovredno kosali z močnejšimi nemškimi sekcijami. Odločilno je bilo naključno srečanje 18. avgusta 1900, ko je zaradi prijave DÖAV, da Aljaževa koča na Kredarici leži na svetu Kranjskega verskega zaklada, tja prišel uradni geometer. Obtožba je bila resna, saj bi v najslabšem primeru sledila odločba o odstranitvi objekta, ki je bil zgrajen z velikimi stroški, predstavljal pa simbol slovenske prisotnosti tik pod Triglavom. Kot pooblaščenec SPD je sodeloval višji inženir Žužek, aktivno pa se je v reševanje na strani osrednjega odbora priključil tam slučajno prisotni Fran Tominšek. Razsodba se je za Aljaža in SPD, kot vemo, ugodno razpletla in presrečni odborniki so Tominška povabili na naslednjo sejo, na kateri so Aljažu, Žužku in njemu izrekli veliko zahvalo, zadnjima so podarili v spomin fotografijo triglavske koče na steklu.

Po tem dogodku so odborniki postali pozorni na odločnega in narodno zavednega odvetnika ter ga marca 1901 na občnem zboru z navdušenjem sprejeli v osrednji odbor SPD. To so bila prelomna leta, ki so zahtevala odločne in tudi samoiniciativne ljudi, kakršen je bil Tominšek. Tedaj sta bila na našem terenu le še dva taka človeka. Jakob Aljaž pod Triglavom in Fran Kocbek v Kamniško-Savinjskih Alpah.

Dr. Fran Tominšek

V osrednjem odboru v Ljubljani do tedaj pač takšnega niso imeli. Tominšku so zaupali gospodarski, markacistični in pravni referat. Za društvo je poslej urejal zemljiškoknjižno dokumentacijo za planinske kočice in poti, ki jih je gradilo SPD.

Nerodni začetki nacionalnega boja

Na naslednjem občnem zboru, marca 1902, je Tominšek postal namestnik prvega načelnika Frana Orožna. Bil je čas nacionalnega boja, ko je SPD razširil prve iskre, ki so zanetile manjši ogenj. Zaznamovane so bile nekatere poti v gorah in postavili so prve, skromne planinske kočice.

Hudomušni planinski pisatelj Janko Mlakar, tudi sam odbornik, je v seriji člankov *Spomini in opomini*

zbadljivo, a realno ocenil tedanje početje: "Tudi Slovensko planinsko društvo je takoj v začetku zgradilo kočo, in sicer na Črni prsti. Odborniki z načelnikom so bili menda že s tem zadovoljni, da so gledali Triglav čez Bohinjsko dolino. Kot drugo najvažnejšo planinsko stavbo pa so smatrali razgledni stolp na Šišenskem vrhu (najvišja točka ljubljanskega Rožnika op. ur.). Da bi se kak Ljubljčan ne zmočil, če bi ga na tej težki in nevarni turi ujela huda ura, so sklenili postaviti poleg tudi vremensko kočico. Na rednem občnem zboru je nato načelnik poročal, da je odbor že kupil za stolp potrebno parcelo ter jo dal društvu v last prepisati. Morebiti so se gospodje bali, da bi jih ne bil Alpenverein prehitel."

Podobno piker je znal biti tudi Aljaž, ki se mu je markiranje poti po hribih okoli Ljubljane zdelo skorajda otročje, saj se je rad pošalil, da ne znajo "ljubljski gospodje" nič drugega kakor drevorede markirati. Tu sta se Tominšek in Aljaž kmalu našla. Toda ljubljanski gospodje so se zelo poboljšali, ko jim je Aljaž ponudil Kredarico in svoj stolp na vrhu Triglava, ter navdušeno pograbili priložnost, da bi postali gospodarji najvišje postojanke v Julijskih Alpah.

Umazana nemška igra proti naivni slovenski

Početje SPD je bilo prva leta res siromašno – pa vendar, odboru bi delali krivico, če bi se iz njega le norčevali. Kajti ogorčenje v ljubljanski in celjski sekciji DÖAV je bilo zelo veliko. Nasprotniki so pospešili gradnjo koč, ki so vedno bolj postajale zbirališča nemških propagandistov, hiteli so tudi z gradnjo poti in označevalnih tabel povsod, kjer so bili lastniki zemljišč država, Kranjska industrijska družba, Kranjski verski zaklad ali nemški veleposestniki. Bolje so lahko plačevali, zato so včasih pred nosom izmaknili parcele, na katerih je nameravala graditi SPD. Nemci so imeli za seboj državni aparat ter vojaške in znanstvene ustanove, zato so se lahko šli neenakovredno in tudi umazano igro. Na zemljevide so tako uspeli spraviti izmišljena imena nekaterih gora, ki jih na Korškem prej ni bilo. Golica je v nemščini postala Kahlkogel, Klek je bil Hahnkogel, Rožica je postala Rosenkogel, Dovška Baba Frauenkogel, Škrlatica v Julijcih pa denimo Scharlachwand. Zapuščina tega obdobja ima pravzaprav posledice še danes, kajti na silo pomemčena imena, ki so se pred stoletjem pojavila na zemljevidih, v primeru gora na severni meji obstajajo zapisana tudi na današnjih zemljevidih (op. ur.).

Tominšek se je zavedal, da stopicljajo na mestu. Načelnik Fran Orožen ni bil razborite narave, mladi in odločnejši namestnik pa je bil njegovo diametralno nasprotje. Ni videl prihodnosti SPD v Orožnovih besedah: "Mi slovenski turisti ne bomo tvegali življenja, ampak delali poti in gledali rajsko prirodo." Skratka, da bi se hodilo vedno le po označenih poteh, planinec pa naj si poišče zavetje v varni planinski koči, kjer se lahko tudi okrepča. Takole se je Tominšek spominjal planinstva tedanjega časa v dolgi seriji člankov z naslovom *Spomini in načrti*: "Po Slovenskem je bil

vsakdo junak, kdor si je upal obuti gorske čevlje, zapopotati z dolgo palico po mestnem tlaku in zlesti po markirani in nadelani poti na kak vrh, visok čez 2000 m. In to je občasno pisalo celo v časopisih ..."

Tominšek na terenu

SPD se v letih pred prvo svetovno vojno, ko so imeli opravka z nacionalnim bojem, enostavno ni moglo razvijati. Tominšek je tedaj nastopil sam, z zgledom in odločnostjo. Podobno kot Aljaž ni posedal med odborniki, temveč iskal stik z zavednimi domačini, da so odpirali poti na nove vrhove, postavljali kočice in širili planinstvo med ljudi. Domačine je bilo treba prepričati, komu naj dajo privoljenje za gradnjo na svojem svetu.

Tominšek je kot odvetnik SPD leto po dogodkih na Kredarici nastopil še v primeru Aljaževega doma v Vratih, tudi tokrat uspešno. Bilo je samoumevno, da bo to ena njegovih zadolžitvev tudi v prihodnje. Posebno veselje je imel na terenu, kjer so se mu zelo priljubili Trenta in domačini, s pomočjo katerih so v dolini skoraj onemogočili Nemce. Sodeloval je s trentarskim vikarjem Abramom, pa vodnikoma Andrejem Komacem in Tožbarjem – Špikom. S skupnimi močmi so opremili nekatere lovske prehode in jih spremenili v zavarovane planinske poti.

Poseben spomin velja tudi "njegovi", Tominškovi poti, s katero so ignorirali nemško pot čez Prag. Poleti 1902 se je Tominšek odpravil v Vrata, kjer mu je dal Aljaž na voljo zvestega Požganca, pridružil se je še lovski gonjač Turk in določili so njeno traso. Sledila je Trenta, iz katere se mu je s pismom oglasil Abram in govoril o Komarju, preko katerega bi se dala speljati pot na Dolič. S tem bi Triglav postal dostopen iz Posočja. Abram je bil v pismu jasen: Nemci se že ogledujejo po Trenti.

Tominšek se je odločil, vzel nekaj dni dopusta, sedel na vlak ter preko Vršiča pripešal do Abrama. Poklicala sta Andreja Komaca, da bi šli zjutraj raziskat možno traso poti na Razor, dan za tem pa sta šla z vodnikom še preko Komarja, ki ga je ta (in verjetno še kateri od trentarskih lovcev) pred tem že večkrat preplezal. Tominšek, ki je zase govoril, da je otrok gora, je bil tudi v resnici dober plezalec, kar potrjujejo opisi njegovih trasiranih nekaterih zahtevnih planinskih poti, ki jih je pred nadelavo preplezal z domačimi vodniki.

Od mešetarja do vizionarja

Po spominih Janka Mlakarja so bili v osrednjem odboru SPD šele s Tominškovim prihodom zastopani tudi plezalci. Da je bil Tominšek v resnici alpinist, mu je namreč priznaval celo dr. Henrik Tuma, čeprav se zaradi različnih pogledov nista dobro prenašala. A za razliko od Tume, ki je plezal za lastno veselje, je Tominšek plezal le toliko, da so kasneje tam naredili nadelano pot.

Mimogrede je Tominšek na terenskem pohodu po Trenti opravil še kopico ogledov, njegovo veliko navdušenje pa razkrijejo naslednje besede: "V Ljubljano

sem prinesel raztrgane hlače in poln nahrbtnik načrtov. In zdaj so mi mamca krpali hlače, našega blagajnika pa je skoro zadela kap, ko sem predenj zlagal svoje projekte!"

Preprosti in zavedni Trentarji so šli z Abramovo pomočjo zelo na roko SPD. Še pred pomladjo so poslali od tamkajšnje občine in zemljiških upravičencev podpisane izjave, da ima v Trenti SPD izključno pravico do nadelave novih poti in njihovega označevanja. Tako so lahko nastale praktično vse poti iz Trente: poleg Komarja še na Kriške pode in Razor, na Križ, Pihavec, Stenar, Škrlatico, s Kriških podov skozi Sovatno v Vrata, povezava Luknje s Sovatno, iz Koritnice na Jalovec in Mangart ter pot od izvira Soče na Jalovec. Z deli so začeli takoj, saj se je mudilo. Najeti Trentarji so zabijali šele prve kline v steni nad Mlinarico, ko so z Vršiča prihlačali delavci, ki jih je najela Kranjska sekcija DÖAV, in se utaborili ob Mlinarici. Prišlo je do spora, toda Trentarji so se sklicevali na svoje lastniške pravice in dogovor z občino. Nemški skupini ni ostalo drugega, kot da so se s stisnjenimi zobmi spravili peš nazaj proti Kranjski Gori.

To je bila poleg tožarjenja zaradi Aljaževih gradenj prva velika zmaga nad močnejšim nasprotnikom in Tominšek je bil pri njej polno udeležen. Uspeh mu je dal krila in pri tem je očitno užival. Pri iskanju parcel za planinske gradnje, je izpeljal mnoge kupčije, bil je po svojih besedah v eni osebi kupec, mešetar, zemljemerec, notar in pisar. SPD je tako lahko legalno

zgradilo koče na Golici in Črni prsti ter kupilo še precej parcel, ki bi lahko nekoč prišle prav, med drugim na Kriških podih. S predstavnikom kranjskogorske občine je zanj opravil ogled na terenu, po vrnitvi na vlak v Kranjsko Goro pa spotoma na občini podpisal že pripravljeno kupoprodajno pogodbo. Svet v visokogorju je bil poceni, vse kaj drugega pa je bilo odkupljene parcele tudi pozidati, saj je bilo SPD finančno šibko. Tako so bili Kriški podi kasneje ponujeni Češki podružnici SPD, ki bi lahko projekt speljala brez težav, a je prišla prva svetovna vojna in Primorska je pripadla Italijanom, ki so postavili Rifugio Seppenhofera (četrt ure hoje pod Pogačnikovim domom na Kriških podih so ob poti še vidni njeni temelji).

Drugi načelnik SPD

Dolgoletni načelnik Fran Orožen je zaradi šibkega zdravja odstopil na občnem zboru 24. aprila 1908 in dr. Fran Tominšek je bil soglasno izvoljen za naslednika. Hkrati se je v SPD zgodila še ena sprememba. Na lastno željo je bil po štirinajstih letnikih razrešen urednik Planinskega vestnika Anton Mikuš. Zamenjal ga je Franov mlajši brat, dr. Josip Tominšek, ki je vztrajal na uredniškem mestu naslednjih dvaintrideset let (uredil je šestindvajset letnikov, med prvo svetovno vojno je bilo izhajanje Vestnika ustavljeno).

Tako imenovano herojsko obdobje nacionalnega boja, v katerem je imel izredno vidno vlogo Fran Tominšek, se je čez nekaj let končalo. Nastopila je

Tominšek je na Abramovo povabil prišel v Trento. Z vodnikom Andrejem Komacom so trasirali pot iz Trente na Razor. Tominšek je mimogrede na Kriških podih pogledal še za parcelo, kjer bo stala slovenska koča.
Ilustracija Milan Plužarev

Hotel Zlatorog v Bohinju Razglednica iz zbirke Emila Pevca

prva svetovna vojna, ko je planinska dejavnost zamrla, po vojni je monarhija razpadla. Nemške nevarnosti v mejah okrnjene Slovenije pod okriljem kraljevine Jugoslavije ni bilo več. SPD se je počasi postavljalo na noge. Predvsem z veliko energijo načelnika Tomiška so uspeli obnoviti vse poškodovane in popolnoma izropane planinske kočice, da so lahko ponovno začeli z dejavnostjo.

Rojevanje opozicije

Kjer ni zunanjega sovražnika, se kaj kmalu pojavijo notranji, pravi zgodovinski spomin. Spremembe so se začele nakazovati že za časa Orožna. Pravzaprav je šlo za željo mladine, ki si je želela nekaj več kot planinskih pohodov. Začeli so se spogledovati z zimskimi turami, smučanjem in alpinizmom, kar osrednjemu odboru ni bilo všeč. Ne nazadnje je bilo SPD ustanovljeno s političnim namenom, športni vidik je bil šele na drugem mestu.

Kmalu po vojni, leta 1921, se je napredna mladina v okviru SPD sama organizirala in ustanovila Turistovski klub Skala, v katerem so se znašli vsi naši predvojni alpinisti. Alpinistika v svetu je napredovala, doma pa je bila prezirna. Tomišek je skušal biti razumevač, vendar mu, vajenemu strogega reda, metode pobudnikov, ki so uvajali hitre spremembe, niso bile simpatične. Skalaši so bili medtem zaslužni za mnoge prvenstvene vzpone v naših gorah. Napredovala je planinska fotografija, posneta sta bila prva slovenska celovečerna filma s planinsko vsebino in modernizirana je bila do tedaj skromna gorska reševalna služba, ki so jo okrepili Skalaši – prvi med njimi znani Joža Čop.

Med tem časom se je Tomišek ukvarjal tudi s planinstvom v tedanjem jugoslovanskem prostoru. Leta 1926 je vodil prvi kongres Zveze jugoslovanskih planinskih društev (ZJPD, v letih 1931–1941 mu je tudi predsedoval), ki so ga prvič priredili v hotelu Zlatorog ob Bohinjskem jezeru.

Nakazovale so se še drugačne težave. Nekatere podružnice so postajale nezadovoljne z obstoječimi pravili. Zahtevale so večjo avtonomijo oziroma

izenačenje osrednjega odbora SPD z ostalimi podružnicami. Z zahtevo po reorganizaciji je prednjačila po članstvu močna mariborska podružnica, ki jo je vodil Davorin Senjor. Osrednji odbor je vztrajal pri starih pravilih, vendar se je na občnem zboru junija 1927 kompromisno uklonil. Večjih posledic vseeno ni bilo, saj naj bi šlo pri zahtevah predvsem za uveljavljanje nekaterih privilegijev. Zaradi spremembe pravil se je spremenil Tomiškov naziv, iz načelnika osrednjega odbora je postal predsednik.

Skala se premakne

Med pregovornim rivalstvom med Ljubljano in Mariborom, ki je le dvigovalo prah, je vzporedno rasla skalaška opozicija, katere idejni vodja je bil Henrik Tuma. Alpinistov in smučarjev je bilo čedalje več in mnogo skalašev ali njihovih simpatizerjev je bilo v osrednjem odboru. Pravila tega niso prepovedovala, in to je bilo kasneje Tomišku, ki jih je kot pravnik osebno preverjal, še zelo žal.

Usodno napako je osrednji odbor naredil v dvajsetih, ko je v kratkem času zabredel v velike dolgove. SPD je hotelo zaslužiti turistični denar z obsežnimi gradbenimi projekti (Hotel Zlatorog v Bohinju, Dom v Kamniški Bistrici, upravljanje hotela Sv. Janez v Ribčevem Lazu). Z zaslužkom so nameravali pokriti stroške, ki so nastajali zaradi visokogorskih koč. Med njimi so bile tudi po vojni prevzete poškodovane in izropane kočice, ki so bile prej v lasti sekcij DŌAV. Stroški so šli v stotisoče in sledila je bombica, ki jo je na občnem zboru leta 1924 vrgla mladina in z njo hudo razburkala ozračje. Z očitkom, "da se za vsako gostilniško zadevo" pri SPD najde denar, so zahtevali, da se ugotovi še njim, če se že gredo turizem. Predlagali so gradnjo smučarskega doma na Krvavcu. Kljub velikemu Tomiškovemu odporu so ta predlog sprejeli. Računica pa se žal ni izšla, in SPD je s tem zabredla v še mnogo večje dolgove. Krvavec je bil pač v tistih časih brez prometnih povezav, in zato preveč oddaljen od Ljubljane. Redki navdušenci pa mu še zdaleč niso prinesli prometa.

Kot je zapisal Mlakar, se je v tistem času pred brlogom lisice pojavil jež, ki bo pozneje zasedel brlog. Skalaši s Tumo so bili nezadovoljni in vedno bolj organizirani, SPD pa zaradi nastale situacije zelo občutljivo. Leteli so očitki, da je SPD sprejelo gostilniški razvoj namesto športnega, saj se ukvarja s hotelirstvom in pridobitnostjo, pa še to katastrofalno, saj je dom na Krvavcu društvu prerezal finančno arterijo. To je bila povsem neprimerna opomba Tomišku, za katerega so nalašč pozabili, da so ga sami obkladali s starokopitnežem, ker se je upiral gradnji smučarskega doma. Vodstvo naj bi bilo krivo tudi za zastoj v razvoju, ki je nekoč miroval zaradi nacionalnega boja, sedaj pa je iz njega nastalo izletniško-gostilniško društvo, česar si Slovenci, ki so bili prej visoko pred ostalimi slovanskimi narodi, nikakor ne bi smeli dovoliti.

Kamen, ki ga je sprožila Skala, se je počasi privlčil do strmejšega roba. Naslednje leto so potekale volitve

osrednjega odbora. Tuma je organiziral Skalaše in jih pozval k udeležbi, medtem ko je bila udeležba neza-interesiranih članov SPD skromna. Prešteli so glasove in izkazalo se je, da bodo imeli Skalaši v novem odboru večino. Na tak način je Skala popolnoma legalno prevzela osrednji odbor SPD. Kriva so bila tudi društvena pravila, pri katerih je Tominšek pozabil na paragraf, ki bi članom drugih društev in klubov izključeval volilno pravico.

Tominškov odstop in menjava generacij v SPD

Za predsednika SPD je bil soglasno in z ovacijami spet potrjen Tominšek. A zavedal se je, da se je znašel med skoraj samo opozicijo in da ne bo več dolgo trajalo. Že na naslednjem občnem zboru je hotel pri neki glasni debati kot predsednik vzeti besedo dr. Pretnarju, česar pa mu osrednji odbor ni dopustil. Tominšku tako ni ostalo drugega kot odstop. Tako ali tako je bilo to le še vprašanje časa.

Sledile so izredne volitve novega predsednika. Skala, ki je prišla spet v polnem številu, je imela dr. Pretnarja, staro vodstvo je predlagalo Janka Mlakarja. Tominška na volitve ni bilo. Skalaši so še enkrat preglasovali staro generacijo (297 : 126 glasov) in v popolnosti prevzeli SPD. Ta je z njimi uspešno stopila na pot, ki je Slovence kasneje uvrstila med prave alpske narode, Tominškove herojske dobe pa je bilo nepreklicno

konec. Za popotnico je od naslednikov prejel naziv častnega predsednika SPD.

Novi predsednik dr. Pretnar je v spominih omenil, da ga je srečal istega leta v Zagrebu na kongresu ZJPD, kjer mu je zagotovil, da opozicija visoko ceni njegove zasluge za SPD in da ni bila naperjena proti njemu osebno, ter ga prosil, naj jih razume, če more. Tominšek je razumel. Še bolj pa to, da je njegov čas v SPD enostavno minil. Aktivnosti je preusmeril v delovne ZJPD, kjer je pripomogel k lepemu razvoju jugoslovanskega planinstva do začetka druge svetovne vojne. Za svoje zasluge je bil leta 1926 odlikovan od kralja Aleksandra I. z državnim redom Sv. Save III. stopnje, od bratskih planincev Čehov pa je leta 1928 prejel red Belega leva.

S SPD stikov praktično ni imel vse do leta 1939, ko so mu v hotelu Union ob njegovi sedemdesetletnici organizirali lepo proslavo z vrsto zahvalnih govorov. Umrl je v Ljubljani sredi druge svetovne vojne, 23. marca 1943.

Fran Tominšek je bil človek, ki se mu SPD za časa življenja ni utegnila zahvaliti z dostojnim spominskim znamenjem. Tudi njegova naslednica še čaka priložnost. ◻

Viri: Zapisniki o občnih zbiorih, skupščinah in sejah osrednjega odbora SPD ter članki Janka Mlakarja, Josipa Tominška in Frana Tominška (glej www.planinskivestnik.com).

Andrej Komac je naslednjega dne peljal Tominška po starem lovskem prehodu čez Komar. Tako je nastala pomembna zavarovana pot iz Zadnjice na Dolič, saj tedaj še ni bilo mulatjere, ki so jo med vojnami naredili Italijani. Ilustracija: Milan Plužarev

Anka Rudolf

Le z vrha se vidi naslednji vrh

Pogovor s Tomažem Rotarjem

Brez večje medijske napovedi in pozornosti je šel mimo slovenske plezalske javnosti lanski vzpon Tomaža Rotarja na najvišji vrh sveta, 8848 metrov visoki Everest. Kot osemnajstemu po vrsti mu je to uspelo po osmih letih premora slovenskih pristopov. Dobro leto za tem, 21. julija 2018, je presenetil z novim dosežkom. Stopil je še na drugo najvišjo goro sveta, 8611 metrov visoki K2, kjer so pred njim stali le trije Slovenci: Viki Grošelj, Zvonko Požgaj in Roman Benet.

Concordia – stičišče ledenikov Baltoro in Godwin-Austen v Karakorumu, v ozadju K2
Foto: Dron

Tomaž Rotar je zobozdravnik iz Radovljice, ki mu ne manjka poguma in predanosti ciljem. Predstavil nam bo svojo pot, ki ga je pripeljala z domačih hribočkov na najvišje gore sveta. Skrajni napor, kar ekstremno gorništvu in alpinizmu zagotovo sta, so izjemna življenjska šola, ki je ne osvojimo čez noč. Poleg

mного drugega so pri nadaljnjem koraku pomembne prave odločitve v pravem trenutku. Ko se dejanje začne, velja le še predanost cilju, tehnika, znanje, pogum in kanček sreče. Ljudje s takimi izkušnjami si upajo več – gredo do konca, zmožni so "izplezati", tudi ko se zaplete v službi, družini ali kje drugje.

"Cilj je pot," legendarne besede Nejca Zaplotnika, ki je kot prvi Slovenec stal na strehi sveta, si izposojamo že mnogo let. Vsakdo ima svojo pot, nanjo stopimo z rojstvom in cilj dosežemo tam nekje ..., ko prestopimo črto. Tomaž, vi stopate po svoji, za povprečnega zemljana nekoliko posebni poti. Rojeni ste med hribi, kdaj in kako ste se z njimi seznanili, kako ste z njimi povezani?

Za Gorenjce je povsem običajno, da hodijo po hribih. Kraj, kjer živim, je obdan z vencem gora; na severu Karavanke, na zahodu Julijci in na jugu mogočna Jelovica. Z vsakim krajem, ki ga obiščem in leži nekje drugje na tem krasnem planetu, sem bolj prepričan, da je naš med najlepšimi. Obzornice so ob jutrih in večerih ostre in vedno sem se spraševal, kaj leži za temi tankimi črtami, ki ločujejo nebo in zemljo. Nekega lepega dne sem se odpravil na Roblek in potem postopoma naprej do Everesta in K2. Starši nikoli niso hodili v hribe, kljub temu me je prvič na Triglav peljala mama, skupaj z veliko skupino planincev, ki jo je vodil znani Slovenec Janez Pretnar. Dva dni nam je vzela, za mojo rano mladost težka in dolga pot, a vendar smo prišli prav vsi in bilo je nepozabno. Spoznal sem ljudi, ki so jim bili hribi precej bliže kot meni. Z njimi sem si počasi upal tudi v Alpe in Dolomite in vedno, ko sem prišel domov, sem na dolgo in široko razlagal, kaj se nam je zgodilo in kje smo bili. Ni bila samohvala, le tako sem si želel, da bi tudi domači in znanci videli tisto, kar je bilo dano meni. Vse skupaj se mi je zdel velik privilegij. V srednji šoli sem šel prvič čez Atlantik, v neskončno oddaljeno Patagonijo in na Aconcagua, kmalu zatem v Azijo na veliki Lenin. Vedno sem rad

potoval, ne samo po hribih. Prišla je družina, skupaj smo se lotili planeta od Arktike do Antarktike, Afrike, Amerike, Indije in njenega oceana, Grenlandije, Islandije in Daljnega vzhoda. Predvsem zato, ker sem se odločil, da denar, ki ga zaslužim, ne bom zapravljaj za materialne dobrine, temveč za doživetja, in upam, da me bodo lahko otroci nekoč posnemali. Do Everesta in K2 me je skoraj bolj kot ljubezen do gora pripeljala želja po največji avanturi.

Brez napredka in rasti bi bila naša življenja, enako kot svet, zelo siromašna. Ljudje pa se razlikujemo v tem, koliko se je kdo za "imeti se lepo" pripravljen potruditi. Ste uspešni v svojem poklicnem življenju, v kar ste zagotovo vložili veliko truda, enako ste se pripravljeno potruditi tudi za nenujne sladke uspehe. V hobi, ki je poleg službe in družine običajno del življenja vsakega zemljana, ste vlagali veliko volje in energije ter napredovali. Kdaj ste se prvič začeli spogledovati z mislijo, da je čas za izziv potipati svet onkraj življenja?

Predvsem bi rad otipal življenje, ta neskončno kratek trenutek, ki nam je kot popolnoma nepomembnim bitjem dan kot privilegij, in tega se vsi prav slabo zavedamo. V življenju nimamo kaj dosti izgubiti, razen življenja samega, in če se to zgodi, naj bo vredno, kot se za privilegij spodobi. Sam mislim, da sveta onkraj življenja ni, je pa morda prispodoba za tisto, kar si želimo in mislimo, da nikoli ne bomo dosegli. Morda si alpinizem prevečkrat predstavljamo kot hojo po robu, ki loči življenje od smrti oziroma nesreče, kar je najbrž posledica nekoliko filmsko predstavljenih vzponov v najtežjih hribih. Osemtisočaki

*K2 iz baze, teden dni pred vrhom
Foto: Tomaž Rotar*

Tomaž Rotar pleza skozi Dimnik, višina 7000 metrov
Foto: Jake Meyer

predstavljajo hud napor za telo, tudi za možgane, ki ob pomanjkanju kisika delujejo nekoliko drugače. Ob tem gre res za spoznavanje samega sebe v drugačni luči, ampak tudi takrat smo samo mi, isti ljudje kot v dolini, in pri tem ne gre za soočanje z onstranstvom ali morda kukanje v življenje po življenju, v katerega ne verjamem. Pri vsakem fizičnem naporu se počutimo drugače, kar je posledica sproščanja določenih hormonov, pogled na okolico je takrat drugačen, tudi sebe dojemamo drugače kot običajno. Pri alpinizmu, predvsem tako visoko, je fizični napor ekstremen, zato tudi njegove posledice, vendar pri tem ne gre za nič nadnaravnega.

Ste razumen, preudaren, odgovoren in svojim ciljem predan človek, ki še kako dobro ve, da če ne tvegamo in potipamo skrajne meje svojih sposobnosti, ne bomo vedeli, ali jih lahko presežemo. So tisti metuljčki v trebuhu ob zavedanju, da se v vas oblikuje načrt o uresničitvi nove, komaj verjetne avanture, za katero se bo potrebno nečloveško potruditi, gonilo in usmeritev volje in moči?

Avantura se res začne z željo, pripravo, pakiranjem in vse to je tisto najlepše pred samim odhodom. Mislim, da vsi načrtujemo v življenju pobege iz vsakdana, morda celo iz realnosti, in vsem je misel na to vzpodbudna in lepa, z njo se tolažimo, ko nam je hudo ali imamo vsega dovolj. Pa vendar le nekateri gredo ter svojo željo in sanje poizkušamo uresničiti; velika večina pa jih nekje na tej poti pred odhodom obsedi, ker se bojijo življenja in morda izgube stvari, ki so v bistvu

tako nepomembne. Razlikujemo se le v tem drobnem koščku poguma, ki je pomemben, da zaklenemo domača vrata in pogledamo dlje od doma. Pri gorništvu je ta trenutek še toliko težji, ker se zavedamo, da nas kar dolgo ne bo in da so pred nami precej neprijetni trenutki. Vendar vemo, da nas po vsem tem čaka nagrada, ki jo je težko primerjati s katerokoli drugo in njena vrednost bo z vsakim dnem do smrti večja. Cilj je res pot, kot je dejal Nejc; potovanje ali safari pa beseda, ki pri afriških ljudstvih enači pot, življenje in potovanje v večnost. Kako se nam ne bi ob misli na to ježile dlake ali se v nas ne bi spreletavali metuljčki?

Vas je okužila Aconcagua, soočanje s svetom na hladnem Mount Vinsonu, kjer ni življenja? Je bil Everest logično nadaljevanje? Je omogočen pri-stop na najvišje gore tudi le avanture željnim turistom z dovolj debelo denarnico?

Vse naštetu so prelepi in odročni kraji in so že posledica "okužbe", ki sem jo morda prinesel že s seboj na svet oziroma ne vem, kdaj in kje sem jo dobil. Ker se le z vrha vidi naslednji vrh, je Everest seveda logična posledica prvega odhoda na Roblek, le od doma je bilo treba. Morda sem zgolj stari rek preoblikoval v "Povsod je lepo, doma pa nismo radi".

Nekateri menijo, da danes na Everest lahko pripeljejo vsakogar, če je dovolj bogat, in tovrstni alpinizem imenujejo komercialni. Prav tako je veliko težkih besed

Počitek na taboru 4 pred vzponom na vrh Foto: Jake Meyer

namenjenih "preobremenitvi gora" zaradi večjega števila ljudi, ki hribe, tudi najvišje, obiskujejo. Na Everest, kaj šele na K2, nikoli ne bo mogel priti vsakdo, ki bo imel le debelo denarnico in željo po avanturi. Ideja je bizarna in se je najbrž porodila tistim, ki tam nikoli niso bili. Svet se razvija, globalizacija je prinesla veliko koristi, vendar zahteva svoj davek, med njimi je tudi večji obisk Himalaje in vseh drugih gorstev, odročnih puščav, deževnega gozda, Antarktike in navsezadnje tudi vesolja. Osebnost ne vidim v tem nič slabega, počutim se privilegirane, da živim v tem času, ko sanje lahko postanejo resničnost. Potrebno je le uvesti pravila in red, kar se že dogaja. Himalaja se čisti, razvijajo se narodni parki, zaščitenih je vedno več živalskih in rastlinskih vrst. Naša dolžnost je, da o vsem tem s

svojim zgledom poučimo potomce, in planet bodo cenili mnogo bolj kot mi, ki smo veliko večino vsega spoznali le prek televizije.

Komercialni alpinisti vsekakor ne morejo biti tisti, ki so odprave plačali iz lastnega žepa, ker jih je pač treba plačati, ter so se izključno zaradi lastne ljubezni do gora odpravili na pot in kot nagrado prejeli nepozabno doživetje. Komercialni alpinisti so tisti, ki odprave običajno plačajo s sponzorskim denarjem ali z denarjem alpinističnih zvez (davkoplačevalskim denarjem); morda zaslužijo z vodenjem odprave, po končani odpravi pa poleg lastnega zadovoljstva s pisanjem knjig, člankov, s predavanji ali z reklamami o tej isti odpravi služijo denar.

Ravno komercialni alpinisti običajno tarnajo o tem, da so hribi preobremenjeni, da smo jim z množičnostjo "vzeli deviškost" in da alpinizem zaradi tega ni več tisto, kar je bil. Ideja je posledica samovšečnosti in sebičnosti takih izjav, saj bi bilo za komercialne alpiniste res najbolje, če bi vedno ostali edini, ki so dosegli določen vrh, in bi na račun tega doživljenjsko kar naprej nabirali sredstva. Kaj bi bilo, če bi na tak način razmišljal Charles Lindbergh, ki je prvi preletel Atlantik, danes pa ga vsak dan preleti vsaj pol milijona ljudi? Ljubi Bog, saj bo še vstal od mrtvih. Podobna je ideja lovcev, ki kritizirajo velike množice ljudi, ki hodijo po hribih, češ da posegajo v naravno okolje živali, ki se zato slabše razmnožujejo in umirajo. Po drugi strani pa vsako leto naročijo odstrel nekaj deset tisoč glav srnjadi, seveda zgolj s komercialnimi nameni. Počasi bomo

morali uporabiti zdravo kmečko pamet in ne le štiti lastnega ceha in njegovega interesa. Planet je za vse, rešimo ga skupaj. Problem onesnaževanja gora je dodaten argument, da je treba pristope v hribe omejiti, vendar ga je treba rešiti na popolnoma drugačen način, ki se k sreči že izvaja. Naši otroci nas učijo, kako ravnati z odpadki, šole so opravile svoj del posla in podobno je v hribih. Pred dvajsetimi leti je bilo ob poti na Kredarico več odpadkov, danes jih ni, in podobno se bo zgodilo tudi z Everestom. Rešitev je torej v zavesti ljudi in v pravilih, ki jih je tako enostavno uvesti, če je le malo volje.

Poteka dogodkov ni možno predvideti vnaprej. Na Everestu se je vaši odpravi zataknilo tik pod vrhom. Dosegel vas je ukaz, da se vrnete. A vi ste se odločili drugače. Citat z vašega bloga: "Novico in posledično odločitev, da se bom ne glede na posledice podal na vrh, sem sporočil šefu, ugasnil radio in prerezal popkovino – sedaj sem sam." Sprejeti tako odločitev je velika odgovornost. Kaj šteje pri izbiri pravega koraka?

V zadnjem višinskem taboru, na severni strani Everesta, na višini 8300 metrov, smo dobili nepričakovana navodila vodje odprave v Angliji, ki je budno spremljal vremensko napoved, da se moramo zaradi nenadne spremembe vremena vrniti v dolino. Zaradi nezadostnih zalog kisika in hrane smo imeli na voljo le en poskus, zato bi bilo z vrnitvijo naših sanj o vrhu konec. Nemudoma sem poklical domov, kjer je žena Melita prav tako spremljala vremenske podatke

*Pogled z ledenika Baltoro na mogočno zahodno steno 17. najvišje gore sveta Gašerbrum IV, 7925 m
Foto: Tomaž Rotar*

Trideset metrov
pod vrhom
Foto: Jake Meyer

in čakala na klic z vrha, ter se dodatno posvetoval o vremenu. Napoved, ki sem jo dobil od nje oziroma od ameriškega vremenoslovca, ki se je ukvarjal le z napovedmi za Everest, je bila nekoliko drugačna. Napovedovala je rast moči vetra osem ur kasneje, kot so napovedali iz angleške pisarne. Vsekakor mi je bila novica od doma mnogo bolj všeč, zato sem ji verjel in kot vedno zaupal ženi. Ker mi naš vodja ni prenehal kričati v radio, naj se vrnem na dvojko, sem ga enostavno ugasnil. Konec koncev tam gori ni nihče odgovoren za življenje drugega, vsaj tako pravijo. Sedem tednov garanja na aklimatizacijskih turah, nenehno poslušanje zaganjanja močnih vetrov v stene šotora, prezebanja v bazi, domotožja in neprestanega uživanja piščanca s karijem je sprožilo neustavljivo odločitev, da grem do konca, čeprav sem moral storiti, kar je bilo najbolj prepovedano – ignorirati šefova navodila. Ko sem se odpravil, so mi na moje začudenje sledili vsi ostali člani odprave, vključno z vodjo, ki se mi je zaradi moje, v tistem trenutku neumne odločitve, kasneje iskreno zahvalil. Ponovno se je potrdilo, da načrtovanje ni vse, da je potrebna sreča, morda usoda, morda pa le stara modrost, da ima žena vedno prav. Vsi, ki smo bili tistega večera na trojki, smo naslednje jutro prišli na vrh in postali ljudje z Everestom, ne pa ostali tisti brez njega.

Ko se človek sooči s tako divjim okoljem in uspe preživeti, se mu, kot pravite sami, pogled na svet spremeni. To notranje zadovoljstvo, ta topla skodelica zmage in zasluženega ponosa, umirja. Se vaš "egoizem" sopotnikom, ki so bili ob teh izzivih nekoliko na stranskem tiru, obrestuje?

Everest mi bo vedno pomenil prelomnico v načinu dojemanja življenja. Težko sem se odpravil od doma, predvsem zaradi zakoreninjene ideje, da sem dolžan ostati doma, skrbeti za svoj posel in paciente ter da bom zaradi daljše odsotnosti od doma izgubil zaupanje lokalne skupnosti. Približno tri tedne osame brez telefonskih in internetnih povezav je bilo treba, da sem se zlomil in da mi je postalo vseeno. Spoznal sem, da življenje ni samo dirka od jutra do večera in premagovanje dnevnih stresov. Ko sem prišel z vrha, se je to spoznanje potrdilo. Dobil sem občutek, da me ne manjka več delček, da sem tisto, kar bi vedno moral biti. Na moje začudenje je bil doma svet okoli mene popolnoma enak kot pred odhodom, spoznal sem, da sem pogrešljiv in skoraj neopazen. Ravno to me je najbolj razbremenilo, kot bi si snel temna očala. S tem živim še danes, bolj umirjeno, na dopust se odpravim brez telefona, prav tako ga odložim čez vikend. Pritiske, ki jih je v mojem poklicu ogromno, enostavno usmerim drugam, zato delam bolje in morda celo več kot prej. Upam, da spremembo na bolje občuti tudi moja družina in da ne bo prehudo, če se odpravim še kam.

Vrh je le polovica poti. Težko je za pot našega življenja določiti, kje vrh sploh je, in kdaj si priznati, da bo treba tudi sestopiti. Obstaja tolažba, da je vrhov lahko več; morda Everest, morda K2, med najprijetnejšimi pa bo zagotovo "45 minut uživanja", ko boste gledali svoji dekleti, kako trdno korakata, izpuščajoč starševsko roko? Obstajajo izzivi za leto, desetletje, pet desetletij, ki se zarisujejo na vaši poti in ob katerih vam, kljub temu da ste bili najbližje zvezdam, vzplamti ogenj v prsih?

"Vsak dan je svoj vrh," je dejal moj šef, in te misli se poskušam držati. Z majhnimi koraki do velikih ciljev, in vrh se naenkrat ne zdi več tako daleč. Vsak dan začnemo z nekoliko drugačnega, morda višjega izhodišča, in nikoli ne smemo obžalovati napak, ki smo jih naredili. Zaradi njih smo pametnejši, močnejši in verjetnost, da dosežemo vrh, je tako vse večja. Zato nikoli ne delam načrtov predaleč vnaprej, tudi ne govorim o njih, morda sem nekoliko vžajeveren, saj mislim, da se potem lahko izjalovijo. Everest mi nikakor ni zmanjšal vrednosti novih izzivov, nikoli mi ne bo predstavljal lovorike, na katero bi se usedel. Mislim, da mi je celo razširil obzorje, ki je polno novih magnetov in prav vsak je močnejši od prejšnjega.

Družina je najpomembnejša stvar za vsakogar in upam, da bom svoje otroke lahko okužil z idejami o lepotah našega bivanja, ciljih vsakega posameznika in vrednotah, ki bi morale biti vsak dan v ospredju. Upam, da bosta hčeri videli, da sta čar potovanja in raziskovanje našega planeta največ, kar nam je dano, in da so spomini na to vse, kar v življenju šteje in ostane. ○

NOVI
**OSPREY
TRANSPORTER**

AVANTURA NA KOLESIH.

Novi Rolling Transporter je ultra vzdržljiva potovalna torba s kolesci za vse terene. Izdelana za zahtevne avanture.

ospreyeurope.com

NORDISK

VERJETNO
NAJLAŽJI ŠOTOR
NA SVETU

Ob nakupu v mesecu decembru in januarju
vam podarimo še copate Nordisk.

www.factorystore.si

Jani Bele¹

Plaaaaz!!!

Nesreče v plazju s srečnim koncem

Zima 2017/2018 nas je presenetila z velikimi količinami zapadlega snega. Na Kredarici ga je v tem času navrglo kar nekaj čez trinajst metrov, največja izmerjena višina pa je bila pet metrov. Pri velikih količinah snega se znatno poveča tudi nevarnost plazov. A sreča je bila tokrat na strani obiskovalcev gora. Pomoč gorskih reševalcev je bila potrebna ob splazitvi petih plazov, pri tem se je poškodovalo skupaj sedem oseb. K sreči brez usodnih posledic. A nesreč zaradi plazov je bilo znatno več, kot jih navaja uradna statistika. O nekaterih izvemo iz različnih planinskih spletnih strani, družabnih omrežij, lahko pa ti nekdo prišepne: "Ti, a veš za tistega, ki ga je odneslo?"

¹ Komisija za informiranje in analize pri Gorskem reševalni zvezi Slovenije.

Pri navedenih primerih nisem napisal nobenega komentarja. Že ob samem pripovedovanju akterjev bomo izluščili narejene napake, predvsem pa ukrepe, ki so botrovali srečnemu zaključku.

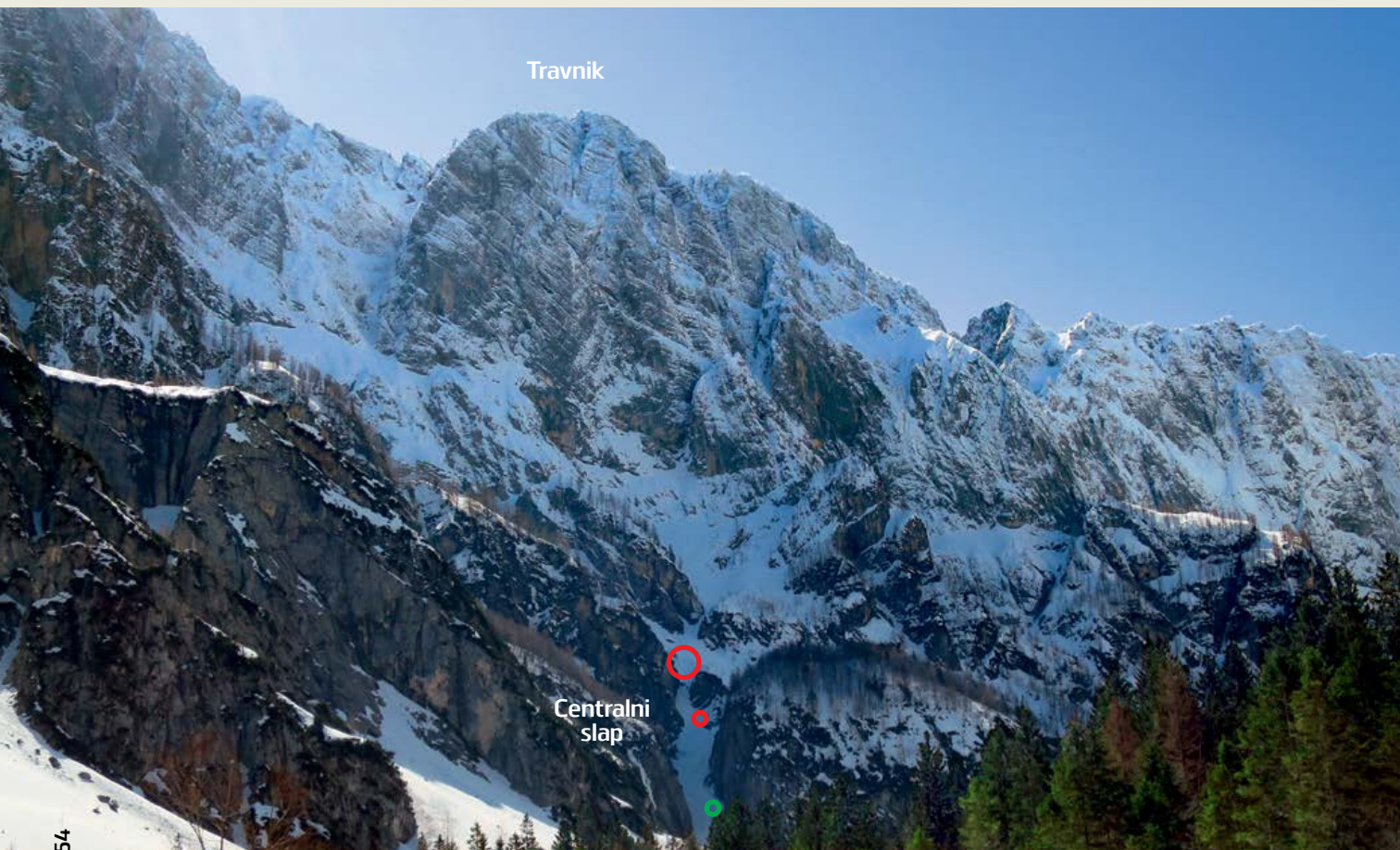
Tamar

Prijatelj M. mi je zaupal svojo zanimivo dogodivščino: "V idiličnem zimskem dnevu se na smučeh pomikam po dolini Tamar. V brezvetrju naletava sneg, na vrhovih Travnika in Mojstrovk, ki se skrivajo v megli, pa kar slutim veter. Informacijo o vetru v visokogorju sem dobil na Arsovih straneh, prav tako o drugi

stopnji nevarnosti proženja snežnih plazov, temperaturo minus dve stopinji Celzija pa sem prečital s termometra pri vhodu planinskega doma v Tamarju. Od prejšnjega dne je zapadlo okoli trideset centimetrov suhega snega. Malo sem šel pogledat pod slapove, potem me obeti ugodne smuke potegnejo višje. Pot proti Slemenu zavije ostro levo. Še malo bom šel po grapi navzgor, sem si rekel. Po sredini je moral pred nekaj urami potegniti plaz, leva in desna stran sta bili še nedotaknjeni. No, ni bil samo en plaz. Tisti pršni del plazju je šel globoko v dolino, tekoči del se je ustavil v višini Desnega slapu. S pogledom sem

Mesto, kjer je prijatelja odnesel plaz (manjši krog), in mesto, kjer je bil plaz, ko ga je prijatelj zagledal (večji krog).

Foto: M.

določil "varne" točke. Šel bom le do lope pod steno, v primeru plazu se bom umaknil do police pod sosednjo steno ali v pobočje, kjer je sneg še nedotaknjen. Večkrat pogledam navzgor in ob zadnjem pogledu se mi zazdi, kot da je nad mano nekaj nenadoma eksplodiralo. Nobenega zvoka, samo bela gmota, ki drvi proti meni. Takoj sem obrnil smuči poševo po bregu navzdol, a v tistih dveh sekundah je bil beli oblak že pri meni. Odpihne me kot muho. Zaradi smuči imam občutek, da so noge obtežene z utežmi. Začutim, da se odpne desna vez, potem še leva in preplavi me olajšanje. A samo za trenutek. V plazovini sem dobil od zadaj močan sunek, ki sem ga doživel bolj kot udarec. Nadaljnje sunke sem doživljal, kot da letim čez visoko, stopničasto steno. V resnici pa je naklonina, po kateri sem potoval v plaz, enakomerno pojenjavala z začetnih petintrideset na petindvajset stopinj. Vrtil me, da ne vem, kje so noge, roke, glava. Snežna gmota se giblje v valovih in pri vsakem valu imam občutek, kot da letim z ene stopnice na drugo. Ko sunki valov ponehajo, mi pade na misel tisto, kar vedno učim na tečajih, namreč narediti je treba nekaj plavalnih gibov. Takrat začutim, da se gmota umirja, poskušam dati roke pred obraz, da bi si zagotovil nekaj prostora za dihanje. Desno roko mi uspe zadržati pred obrazom, levo mi potegne drugam – k sreči navzgor.

Sedaj se je že vse umirilo. Pojma nimam, kje sem, čeprav sem bil vseskozi priseben. Kljub temu da me sneg stiska z vseh strani, lahko diham, sicer nekoliko oteženo, ker se sneg pred prsmi ne umika toliko, da bi lahko zadihal s polnimi pljuči. Premakniti se, jasno, ne morem. A premikajo se lahko prsti na roki, ki mi jo je potegnilo navzgor. Torej so prsti leve roke tik pod snegom. Ko sem že mislil, da se ne bom mogel odkopati, mi je po daljšem intenzivnem vrtenju zapestja uspelo premakniti roko v komolcu. Začutil sem olajšanje. Ves čas sem bil povsem miren. S prsti začnem odmetavati sneg – kot kura, ki brska po zemlji. Končno osvobodim prostor pred obrazom in vdihnem svež zrak. Šele ko zagledam Desni slap, se zavem, kje sploh sem! Uuuuuuu ...

Odkopljem še drugo roko in začutim bolečino. Slutim, da imam zlomljeno ključnico, a ni časa za razmišljanje. Zazvoni telefon v nahrbtniku. Kar naj zvojni – imam nujnejše opravke. In kaj mi pade najprej na misel? O ti bedak !!! Letos imam za seboj že najmanj sedemdeset zimskih tur, od tega petdeset turnih smukov, in prvič si tokrat na izhodišču nisem vklopil plazovne žolne. Potegnem jo iz nahrbtnika, ki ga imam nad glavo, jo vklopim, vtaknem v prsni žep *fli-sa* in ga zaprem z zadrigo – če me slučajno zajame še en plaz ...

Ponovno sežem v nahrbtnik in izvlečem plastično lopatko znamke Trab. Tudi to redkokdaj vzamem s seboj, kajti v plazovnem trojčku imam vedno lopato z ročajem. Tokrat s plastiko naredim skoraj nemogoče. Luknji v lopatki mi omogočata dober prijem, tako da odmetana plazovina povečuje prostor pred mano. Po dvajsetih minutah se izkopljem iz snega in jo ucvrem

v dolino. Brez lopate bi zanesljivo rabil več ur – v tem primeru bi seveda takoj obvestil 112. Po hitrem pregledu plazovine zagledam eno smučarsko palico dvajset metrov pod mano. Naredim fotografijo mesta, kjer sem se izkopal iz snega, in se hitro odpravim z območja, ker je bila še vedno velika nevarnost novega plaz. Brez smuči sem se počutil zelo neobgljenega, počasnega, kljub temu da se mi je zaradi velike gostote plazovine udarilo le nekoliko čez gleženj čevlja. Izgubljeno opremo sem šel večkrat iskat. Šele četrtri sem na začetku maja našel eno smučko in palico. Takrat sem tudi izmeril, kako daleč me je nosil plaz – kar 280 metrov.

Še na nekaj sem se spomnil. Nahrbtnik mi je takrat

Luknji v lopatki mi omogočata dober prijem, tako da odmetana plazovina povečuje prostor pred mano. Po dvajsetih minutah se izkopljem iz snega in jo ucvrem v dolino. Brez lopate bi zanesljivo rabil več ur – v tem primeru bi seveda takoj obvestil 112.

potegnilo nad glavo. Ker v njem nisem imel težke opreme, sem prepričan, da je deloval kot neke vrste zračna blazina. Verjetno je vsaj malo pripomogel, da sem obstal v pokončnem položaju. Da bi pripomogel še za tistih nekaj centimetrov, kolikor so prsti gledali iz snega, pa že skoraj ne upam pomisliti.

In kje je bila druga smučka? Zanimiva zgodba. Skupina Madžarov je smučala s Slemena v Tamar. Pod Desnim slapom je dekle želelo opraviti malo potrebo, uglajeni fantje so ji izkopal luknjo in naleteli na smučko. In namesto da bi smučko pustili v koči ter sporočili, kje so jo našli, so jo odnesli s seboj domov. Nekaj tednov po nesreči je eden od mojih kolegov v naključnem pogovoru z Madžari v Domu na Komni dobil to informacijo in smučka sedaj (bliža se konec leta) potuje nazaj k meni."

Veliki vrh

Pred odhodom na turno smučanje po norveških gorah se trije fantje in dekle (dva alpinista in alpinistka) odločijo, da bodo šli prej še na kakšno skupno

*Lopatka, ki je prijatelju rešila življenje.
Foto: M.*

*Puščica kaže mesto,
kjer je skupino
dosegel plaz.
Foto: Matej Kucler*

kondicijsko turno smuko v naše hribe. Prvotni načrt smučanja z Ovčjega vrha zaradi pozabljenega osebnega dokumenta enega člana (na mejnem prehodu Ljubelj jih niso spustili naprej) zamenjajo za Begunjsčico, a jih tudi od tu odvrne množica turnih smučarjev. Kot tretjo možnost izberejo Veliki vrh. Čeprav so že malo pozni, jih pri kmetiji Matizovec še pošteno zebe. A se z vsakim pridobljenim višinskim metrom tudi temperatura dviga in ko okoli enajstih pridejo do koč na Kofcah, je že pošteno vroče. Zaradi tega vzpon na vrh takoj odmislijo. Iz lastnih izkušenj ter iz skupnih tur s tržiškimi prijatelji vedo, da je v takih razmerah edina varna možnost vzpon po Froncovem grebenu na Kofce goro in dalje po glavnem grebenu na vrh. Ker so tudi za to varianto malo pozni, pri križu nad kočo zavijejo levo in sledijo smučini, ki sta jo zjutraj potegnili dva smučarja. Ustavijo se pred skupino dreves, kjer se je začela smučina predhodnikov vzpenjati, in sklenejo, da se vrnejo. Pred povratkom se odločijo, da bodo naredili še prerez snežne odeje. Tedaj se nad njimi nad Otroškimi čermi odtrga kloža, in to na celotnem pobočju v dolžini kakšnih tristo metrov, ter zdrvi proti njim. V zraku obvisi krik – "Plaaaaz!!!" Dva fanta se v trenutku obrneta s smučmi in s smukom poševno jima uspe kljub kožam na smučeh uiti iz vpadnice plazu. Tretjega fanta in dekle zaje plaz.

Fant: "Odpnem vezi, da bi začel delati prerez. A komaj stopim s smučmi, se začne premikati pobočje nad mano. Da bi tekel, nisem niti pomislil, ker se je globoko udiralo, zato sem videl edino rešitev v osamelem drevesu, ki sem se ga nameraval okleniti in se skriti za njim, a že so me snežne gmote nesle s seboj. Občutek sem imel, kot bi me nosila voda. K sreči imam glavo stalno nad površino snega in ko se plaz ustavi,

začnem takoj boksati pred sabo in s tem odmetavam sneg pred obrazom."

Dekle: "V trenutku, ko zaslišim ne prav glasen krik, pogledam navzgor. Zagledam plaz, ki drvi proti nam. Takoj poskušam obrniti smučmi za sto osemdeset stopinj v levo in odsmučati poševno po pobočju, a plaz me udari od zadaj v nahrbtnik. Prijatelj, ki je prvi zagledal plaz, s polno hitrostjo (s kožami na smučeh) švigne mimo mene, drugih dveh ne vidim več. Prvi pomislek, nemogoče, zajelo me je. Takoj zatem se spomnim, kaj so me učili: plavaj, plavaj ... Migam z rokami – koliko uspem, ne vem. Nosi me kakšnih sto štirideset metrov in ko se vse skupaj umiri, sem v bočnem položaju zakopana v snegu. Kot bi bila zabetonirana. K sreči sem nekje v podzavesti upoštevala nasvete mnogih predavanj o ravnanju pri zasutju v plaz in sem si poskušala, preden se je plaz ustavil, spraviti dlani pred obraz. Z levo golo roko mi je to uspelo. Takoj sem odgrebla sneg pred obrazom in si s tem ustvarila zračni žep. Zavestno sem upočasnila globoko dihanje in začela preverjati, ali se sploh lahko premikam. Noge nič, beton. Drugo roko sem imela stegnjeno navzgor. Začutim, da zgornje členke prstov lahko malo premaknem in začnem "kopati" še z njimi. Nisem vedela, koliko se prsti vidijo in če so sploh zunaj. Sledilo je soočenje – groza, kaj če je zasulo vse štiri? Kmalu zaslišim glavo nad sabo in zagledam svetlobo, ki postaja vedno močnejša."

Fanta, ki sta uspela ubežati plazu, sta ravnala preudarno, hitro in prav po "solsko". V trenutku, ko sta bila na varnem, sta začela opazovati dogajanje in s pogledom spremljati prijatelja v plaz. Ko se je plaz ustavil, sta takoj preklepila plazovni žolni na iskanje, eden je stekel do fanta, ki ni bil popolnoma zakopan, mu

pomagal osvoboditi glavo, nato sta se oba takoj lotila iskanja dekleta. Hitro sta jo našla in odkopala z lopata. Potem sta v celoti odkopala še fanta.

Takoj so zapustili mesto nesreče, da se ne bi sprožil še kakšen plaz. Preden so odšli v dolino, so v koči seveda povedali, kaj se jim je pripetilo. Smučiči so našli maja, ko je že skoraj skopnel ves sneg.

Stubeck

Avstrijski Stubeck je priljubljen cilj mnogih slovenskih turnih smučarjev. Pa gremo še mi.

Nekako zgrešimo parkirišče pri planinski koči, avstrijskih prometnih znakov ne obvladamo najbolje – le kaj pomeni tisti rdeče obrobljeni rumeni okrogli znak? In tudi nemščino smo že malo pozabili – *verboten* – a ti veš, kaj mislijo s tem?. Junaško pritisnem na plin, zimske gume zagrižejo po globokih kolesnicah v snegu in po štiristo metrih parkiram na praznem prostoru ob cesti. Pa smo nekaj *prišparali*. Skoraj že zložimo vso opremo iz avta, ko se nam približa domačin, se nam nasmehe in nas prav prijazno pozdravi, z mobilnim telefonom poslika naš avto, še posebno ga privlači registrska tablica. In potem nam zopet prijazno reče, naj v petih minutah izginemo z njegove parcele, drugače bomo imeli opravka s policijo. Kot politički zmečemo opremo nazaj v avto in se zapeljemo do uradnega parkirišča.

Med macesni sledimo smučini in se redkobesedni počasi vzpenjamo.

"Ti, a veš, da je prejšnji teden malo pod vrhom odneslo enega našega?"

Kako odneslo? Kje? Saj na takem pobočju praktično ni nikjer nevarnosti plazov. In pri tako majhni količini

snega, ko moramo včasih na grebenu paziti, da ne praskamo s smučmi po skalah. Ravno zaradi tega tudi niso steptali proge s teptalnimi strojem, kar običajno naredijo. In ne nazadnje – v vodniku na nevarnost plazov opozarja le ena snežinka. Tako modrujemo do točke, ko zagledamo vršno pobočje in malo pod vrhom široko plaznico.

Naj nadaljuje Matej Ažman: "Lep spomladanski konec tedna s še tremi prijatelji kmalu stojimo na vrhu Stubecka. Še smučiči na noge in gremo. Vršni del grebena, po katerem smo se vzpenjali, je spihan skoraj do podlage, zato zapeljem nekaj metrov bolj levo od grebena, kjer je še nedotaknjena snežna odeja. In potem se je zgodilo v trenutku. Brez kakršnega koli poka, ki naj bi bil značilen za kložasti plaz, se je pod mano vse skupaj odpeljalo. Sicer velja, da se kloža običajno utruga nad smučarjem. Zaradi šoka in bliskovitosti dogajanja se šele zavem, da ležim z zgornjim delom telesa na snežni odeji tik nad odlomom, visokim okoli enega metra, z robniki smučiči pa se dotikam snega pod odlomom. Da bi se enostavno zapeljal po plaznici poševno navzdol, mi ne pade na misel, kajti naprej zgleđa še vse dokaj nestabilno. V tistem zagledam Aleša, ki mi od zgoraj ponuja smučarski palici. Zagrabim ju in se nekako skobacam čez odlom. K hitrosti me dodatno sili nastanek nove razpoke nad Alešem.

In enostavna razlaga – veter je spihal sneg s grebena in pod njim ustvaril kložo. Ko sem videl, kje se je plaz ustavil, sem sklepal, da snega ni bilo toliko, da bi izginitil v plazovini, a tiste klade klože bi me vseeno lahko močno poškodovale."

Torej – če je v gorah sneg in ga na nekaterih mestih ni, se vedno vprašaj, kje je. ●

*Smučar je sprožil plaz malo pod vrhom.
Foto: Matej Ažman*

Kristina Menih

Sračja kleptomanka

Manka najde, kar ji gre

Sraka Manka je prešerno poskakovala od čistega veselja, saj je spet ukradla nekaj čudovitega. O, kako lepo se je svetilo! Le kaj je to, se je čudila in komaj čakala, da neznano reč prenese v svoje gnezdo na najvišji smreki v gozdu pod Triglavom.

V vrtoglavi višini najvišje smreke v gozdu pod Triglavom je stalo gnezdo, narejeno iz vej, blata in trave. Za nameček prekrito s strehico je ime nitno kljubovalo času, zato je zdaj v njem živela že bog si ga vedi katera potomka svojih prednikov, sraka po imenu Manka. Tisto gnezdo sta si postavila njen prapradedek Kar iz rodu srak Pica Pica in Aka, njegova žena iz plemenitega rodu planinskih srak. Mlada in zaljubljena do konice kljuna sta si želela močnega potomstva, zato sta se zelo potrudila tudi pri gradnji svojega gnezda. Če bi še živela, bi ponosno šakala naokoli in se hvalila s svojimi lepimi, čvrstimi in umnimi potomci. In tudi z gnezdom, saj je bilo še vedno enako trdno kot v času gradnje. Ampak le do dne, ko je iz jajčka v svet pokukala njuna zadnja prapravnukinja, sraka Manka. Kajti komaj se je izlegla, takoj je postalo jasno, da je ustvarjena iz drugačnega testa kot njeni predniki. Vse srake rodbine Pica Pica, znane po svoji kot noč temni črnini večine peres, so se bahale s svojo velikostjo in s še posebno mogočnim razponom kril, s svojim gromozansko dolgim repom in s peresi bele barve, na gosto posutimi po prsnem košu, trtici in pod perutmi. Majceno telo srake Manke pa je bilo poraslo z belim puhom in le tu in tam je iz tiste bele preje štrlelo kakšno črno pero.

"Šak, šak, saj me bo še kap," se je prestrašila Mankina mama, ko jo je prvič zagledala. Vsa razburjena in z res zelo visokim pritiskom v glavi je zapustila gnezdo z zvedavo Manko vred in poletela svojemu možu naproti. Ta je bil k sreči bolj preudarne narave in je ženo spretno pomiril.

"Kaj se vznemirjaš, ljuba moja? Važno, da je najina mala zdrava. To pa oba veva, da je, saj je trdno zdravje zapisano v njenih živahnih očeh."

Mankina mamica se je slednjič res pomirila in se vdala v usodo, Manko pa je njena pojava prav malo skrbela. Veliko bolj kot njen videz so jo zanimali predmeti. Predvsem tisti sijoči, svetleči, umetelni in že na prvi sračji pogled dragoceni. Saj vemo, da srake tu in tam rade kaj izmaknejo, ampak take kleptomanke, kot je bila Manka, pa dotlej res nikoli nihče nikjer ni niti videl niti poznal.

Manka je vse dneve preživela v nenehnem iskanju in pobiranju izgubljenih reči, ki so se valjale po gozdu, med planinskimi skalami in na brezpotjih. Z največjim veseljem pa je kakšno zanjo zanimivo stvar tudi spretno izmaknila. Še posebno je uživala, kadar ji je uspela kakšna kraja naravnost pred lastnikovim nosom. Planincu Jaku je prav pred kratkim dobesedno iz rok ukradla lesketajočo značko, ki jo je ves zamaknjen občudoval. Manka je pikirala nanjo kot jastreb na pišče in jo presenečenemu fantu v hipu izpulila izmed prstov. Z novo trofejo je vsa vzhičena poletela naravnost h gnezdu. Zataknila jo je v dračje in niti pomislila ni, kako zaprepaden in tudi žalosten je Jaka postal zaradi izgube. Opazila ni niti, ko ji je požugal v zrak in ihtavo zavpil za njo: "Ti sraka tatinska! Da bi te koklja brcnila!"

Tako jezen je bil, da je pobral kamen in ga zaglal proti ptici, a ta je že varno odletela stran. Manka se nikoli ni zamislila nad svojim početjem, čeprav so jo vsi po vrsti oštevali in jo poskušali usmeriti na poštena pota.

"Šak, šak, šak, zase se brigajte," jim je odgovarjala predrznica in nadaljevala s svojim nečednim ravnanjem.

Spretno je izmikala tuje reči in jih kopičila v svojem gnezdu, ki se je vse bolj šibilo pod težo nakradenih najdenin.

"Hov hov hov, kaj pa spet naklepaš?" je nekega dne zalajala pitbulka Dixie, opazujoč Manko, ki se je sumljivo motala okoli vrat gospodičnine hišice.

"Šak šak, boš že izvedela, ko bo čas," ji je zabrusila poredna ptica, preden se je z nečim svetlečim v kljunu bliskovito pognala v zrak.

Gospodična se je namenila puliti obrvi. V ta namen je na mizico pred hiško postavila pinceto, vato, namočeno v alkohol, in majceno zrcalo, ki je bilo svoj čas v lasti njene rajnke matere.

"Ja, kje pa je zrcalce?" se je zamislila gospodična, ko se je hotela pogledati vanj. Ogledalce je seveda pristalo v sračjem gnezdu, kje pa drugje. Tako se je bela sraka, vse naokoli kmalu znana kot Manka kleptomanka, potikala po hribih in dolinah pod Triglavom in ni ga bilo, ki bi ji bil kos. Vsak dan je postajala drznejša in tudi predrzna, potem pa se je njena sreča zamajala.

"Šak, šak, šak," se je že navsezgodaj zjutraj zaslišalo njeno glasno šakanje. Vsi so še spali, le ona je motovilila naokoli in kot kakšna vsiljiva jutranja budilka prebujala speče planinske živali. Tudi najzgodnejši planinci so se čudili tistemu predirljivemu ptičjemu vpitju, ki je v jutranjem svitanju kot ostri meč prebadalo svež zrak.

"Le kaj ji je padlo na pamet, da se tako čudno vede?" so se spraševali vsi, ki so jo poznali.

Manka je dejansko doživela nekaj zelo neprijetnega. Njeno perje je prekrivala rjavozelena packarija, še najbolj podobna gorčici, smrdeča pa tako, da je zaudarjalo vse naokoli.

"Ojoj, le kaj tako smrdi," se je pritožila njena sosedica sinička, ki je dotlej mirno dremala v svojem gnezdecu.

"Šak, šak, šak, jaz smrdim, če te ravno zanima. Jaz, jaz, jaz! In lepo te prosim, skrivnost obdrži zase," ji je odkritosrčno priznala v rjavozelenu

Pitbulka Dixie se je namenila k potoku po nekaj osvežilnih požirkov vode, ko je prav pred njenim smrčkom pristala Manka. "Kje si se pa ti valjala, da smrdiš kot smrdokavra?" se je namrdnila psička. Ilustracija: Jernej Kovač Myint

svinjarijo odeta Manka, preden je kot raketa odbrzela do najbližje vode. Beli potok se je takrat razkazoval v vsej svoji divji lepoti. Narasel po močnem deževju je pridobil nežno mlečno barvo, po kateri so ga tudi poimenovali. V jutranjem hladu se je nad vodno površino raztezala meglica in čarala čarobnost Pravljíčarije pod Triglavom. Pitbulka Dixie se je ravno polulala in se namenila k potoku po nekaj osvežilnih požirkov vode, ko je prav pred njenim smrčkom pristala Manka.

"Kje si se pa ti valjala, da smrdiš kot smrdokavra?" se je namrdnila psička.

"Zaupam ti svojo dogodivščino, če ne boš nikomur nič zinila," je čivknila Manka.

"Hov hov hov, prisežem."

Dixie je privzdignila levo tačko in si jo zlagoma položila na srce, umazana sraka pa je najprej stopicnila v hladno vodo, se ocedila, potem pa skočila na skalo, se dobro otresla in se ozrla naokoli.

"Upam, da ni nikjer nobenih nepovabljenih ušes. Samo tebi se hočem izpovedati in nikomur drugemu, veš! Da boš vedela: odločila sem se, da nikoli več ne bom ničesar izmaknila. Nikoli več!" se je pridušala ptica.

Dixie ni mogla iz svoje kože, zato je brž pripomnila: "Le kaj se ti je tako hudega zgodilo, da si se končno odločila poboljšati? Saj veš, kolikokrat smo ti pridigali, da se ne sme krastil! Ti pa nas nikoli nisi

Gori v našem rodbinskem gnezdu na najvišji smreki v gozdu sem si uredila odlično shrambo za vse, kar sem uspela najti ali izmakniti na tleh. Saj veš, kako občudujem tuje predmete, ali ne!

ubogala. Še meni si se rogala za hrbtom, hov hov! Zdaj pa le brž priznaj, kaj si tokrat ušpičila, saj se mi mudi domov. Gospodična bo huda, če se ne bom vsak hip pojavila pred njo. No, bo kaj iz tvoje-ga kljuna?" je postajala nestrpna Dixie.

Nič več nečedna, le malo razkuštrana Manka je končno le odprla svoj ostri kljun in začela pripovedovati.

"Gori v našem rodbinskem gnezdu na najvišji smreki v gozdu sem si uredila odlično shrambo za vse, kar sem uspela najti ali izmakniti na tleh. Saj veš, kako občudujem tuje predmete, ali ne! Povsod stikam za rečmi, ki bi jih morebiti, kdo bi vedel kdaj, utegnila potrebovati, šak, šak. Enkrat na leto pa si vzamem čas in jih pregledam. Veš, kaj vse sem nabrala v lanskem letu? Šak, šak, že pozimi sem na snegu opazila očala, ki jih je izgubil nepazljivi turni smučar, spomladi sem na gorskem travniku zagledala kdo bi vedel čigavo denarnico, poleti sem v svojo zbirko dodala svetleče kopalke, ki so se sušile na vrvi pred nekim šotorom, v jeseni pa sem s tal pograbila kovanec

za dva evra, ki je očitno prežal name. Tudi drugi del shrambe, povezan z mojo prehrano, sem imela dobro založen. V njem ni manjkalo posušenih malin, ukradenih sladkarij, suhega sadja in kostanja, pa tudi nekaj žuželk se je valjajo notri. Vso svojo lastnino sem ponovno vestno popisala in jo prav dobre volje spravila nazaj v gnezdo, potem pa sem se domislila, da potrebujem kaj novega. Začela sem stikati naokoli. Letela sem nad našo dolino, vendar je povsod vladal neverjeten spokoj. Nič se ni dogajalo. Zdelo se je, kot bi vse izumrlo. Dolgo sem zaman oprezala, slednjič pa se mi je nasmehnila sreča. Na enem od dreves sredi gozda sem ugledala gnezdo z jajčki. Vsa tri so bila ljubka, ampak eno jajce je pa še posebno pritegnilo mojo pozornost! Kot spominčica nežno modre barve z nekaj posutimi temnimi pikicami se je zdelo namenjeno prav meni, sem modrovala, preden sem ga ukradla iz gnezda in ga vtaknila v svoj tatinski kljun. Svojo slabo vest sem brž utišala z mislijo, da je ptičja mama sama kriva, ker sem ji izmaknila jajce. Mar bi sedela v gnezdu in ga čuvala!

Trofejo sem položila na vrh svojega gnezda. Tako zelo mi je postala všeč, da sem se odločila kar zaspiti ob njej. Res sem zadremala, potem pa sem sanjala o neki nemarno smrdeči lepljivi močvari, preleti po mojem perju. Vsa prepotena sem se sunkovito zbudila in ugotovila, da so se moje grozne sanje uresničile. Gnilo jajce je očitno počilo in me vso premočilo in zasmradilo. Uh, kako sem postala huda sama nase! Za povrh je tista packarija posvinjala tudi vse moje reči in celo shramba s hrano je čisto fuč! Le kaj bom jedla in kje bom živela, saj je gnezdo povsem uničeno. Še sreča, da me ni nihče videl, ko sem vsa umazana letela sem dol, k potoku."

Tako je razlagala sraka. Namesto da bi ji Dixie, kot se za prijateljico spodobi, stala ob strani, je, huda nanjo, prav jezno zagodrnjala: "Prav ti je! Zdaj si boš menda končno zapomnila, kaj je prav in kaj ni! Me prav zanima, kako bodo to tvojo dogodivščino komentirali v gozdu?"

"Saj nihče ne ve zanjo," je pomirjeno odvrnila sraka.

"Ali si prepričana?" se ni dala Dixie.

"No, ja. Pravzaprav sem nekaj malega res povedala tisti moji radovedni sosedi sinici. Ampak saj sem ji zabičala, naj molči kot grob."

"In ti verjameš, da ne bo odprla kljuna?" je pitbulka zasejala seme dvoma v srako.

"Kaj pa mi drugega preostane?" je zagrenjeno odvrnila Manka, trdno odločena, da nikoli več ne bo kleptomanka. Z desno perutjo je pomahala Dixie in vsa poklapana odletela uničenemu gnezdu in sosedi sinički naproti. ●

Spoznajte naše Julijce na drugačen način

Nova pohodniška pot okoli Julijskih Alp

Okoli tristo kilometrov bo dolga nova Pohodniška pot Julijske Alpe, ki bo označena do poletja 2019 in se bo spretno izognila najbolj obleganim krajem, obiskovalce pa bo vodila v manj znane koticke Alp.

Novo pohodniško pot je zasnovalo Združenje Julijskih Alp, v katerem sodelujejo deset občin v Julijskih Alpah, in sicer Bovec, Kobarid, Tolmin, Bohinj, Bled, Radovljica, Žirovnica, Gorje, Jesenice, Kranjska Gora, ter Triglavski narodni park (TNP). Malo več o podlagi in zamisli za združenje nam je opisal Martin Šolar, nekdanji direktor in zaposleni v TNP. V času njegovega službovanja so začeli pripravljati razvojni načrt, sedaj pa kot zunanji sodelavec združenja in član ožje ekipe dela pri vzpostavitvi projekta Pot okoli Julijskih Alp. "TNP z obrobjem, oz. rečemo lahko kar Julijske Alpe, je UNESCO leta 2003 razglasil za biosferni rezervat svetovnega pomena – Biosferni rezervat Julijske Alpe (program UNESCO *Man and the Biosphere* (MAB) oz. program Človek in biosfera). TNP kot upravljavec tega območja je leta 2015 skupaj z občinami in lokalnimi turističnimi

organizacijami pristopil k izdelavi Razvojnega načrta UNESCO MAB za območje Julijske Alpe kot turističnega cilja. Ta dokument predvideva tudi upravljanje cilja in povezovanje, nekoč morda tudi ustanovitev podjetja Julijske Alpe. Sicer pa skupnost Julijske Alpe, ki sicer ni pravna oseba, s partnerskim sporazumom lokalnih turističnih organizacij in TNP deluje že dvajset let. Na podlagi omenjenega načrta, konjunkturo v turizmu itd. se je deset občin v Julijcih in TNP dogovorilo in finančno podprlo razvojni načrt turističnega cilja Julijske Alpe," je razložil Šolar. Koordinator je v tem času Turizem Bohinj, direktor Turizma Bohinj Klemen Langus pa koordinira delo skupnosti Julijske Alpe. O financiranju projekta nove poti in samega Združenja je svetovalec Šolar povedal: "Interesno združenje se financira na osnovi neposrednih dvostranskih pogodb posameznih občin in Turizma

Pod Bohinjsko Češnjico
Foto: Martin Šolar

Bohinj, tako da gre zagonski denar za projekt od tam. Odobreni so tudi nekateri manjši EU projekti, ki delno financirajo nastajanje poti v posameznih občinah. Celostnega financiranja projekta pa za sedaj ni, seveda računamo na trajno sodelovanje občin in promocijska sredstva države."

Nova Pohodniška pot okoli Julijskih Alp je projekt v nastajanju. Pot, ki bo odprta jeseni naslednjega leta, je razdeljena na 16 (dnevni) etap, v povprečju dolgih med 17 in 20 kilometrov, kar je tudi uveljavljeni standard daljinskih pohodniških poti. Pohodniki bodo lahko v nekem kraju ostali tudi dlje in se odpravili še na izlete, prehodili dodatne ture. "Ideja o tej poti, ki smo jo vključili že v razvojni načrt, je nastala zaradi zgledov in primerov dobre prakse, kot je npr. pot *Alpe Adria trail*. S potjo želimo povezati kraje in ljudi, obiskovalce popeljati v čudovite in manj znane koticke alpskih dolin, preobremenjeni osrednji del gora pa razbremeniti. Pot bo potekala po že obstoječih poteh, bo krožna in povezana. Speljana bo na tak način, da bo vključevala oziroma opozarjala na posebnosti lokalne ponudbe ob poti, vključno s poudarkom na naravni in kulturni dediščini," je Šolar predstavil idejno zasnovo in namen poti.

Pot vzpostavlja nov pogled na območje Triglavskega narodnega parka, Triglavsko pogorje in Triglav, ki je

še vedno osrednji motiv poti, čeprav se nanj ne vzpne. V Triglavsko pogorje, pravijo v skupnosti, se podamo šele takrat, ko smo za to fizično in psihično pripravljeni. Tako je včasih enostavno lepše občudovati Triglav in najvišje slovenske vršace iz daljave in uživati v čudovitih razgledih nanje iz dolin.

Zanimalo nas je, katere kraje, planine, kočice in vrhove obišče nova pot ter ali gre tudi prek meja. "Pot okrog Julijskih Alp bo v osnovi potekala v smeri urinega kazalca. Dnevne etape bodo zasnovane tako, da bo v krajih začetka oziroma konca etap možno prenočiti oziroma bodo tam tudi možnosti za okrepitev ali nakup hrane in pijače. Etape se, če je le mogoče, začnejo na železniških ali avtobusnih postajah, in tako pohodnikom kar najbolj omogočajo trajnostni mobilni pristop. Smisel poti je, da pot ne gre po vrhovih, pač pa okoli Julijskih Alp. Pot se začne na državni meji Slovenija–Italija v Ratečah, do koder bodo pohodniki prispeli v zadnji etapi iz Bovca oziroma Loga pod Mangartom, ter naprej mimo Rablja, Rabeljskega jezera in Trbiža. Z mejnega prehoda pot vodi skozi vaško jedro Rateč, mimo izvira Save Dolinke v Zelenicah in pod pobočji Vitranca v Kranjsko goro. Od tam pa na razgledni Srednji vrh. Pot bo šla tudi v vsa središča krajev okoli Julijskih Alp – tudi skozi Mojstrano, Jesenice, Radovljico, Zgornje Gorje, pa v vasi pod

Tudi do izvira Save Dolinke v Zelenicah nas bo popeljala nova pohodniška pot.
Foto: Zdenka Mihelič

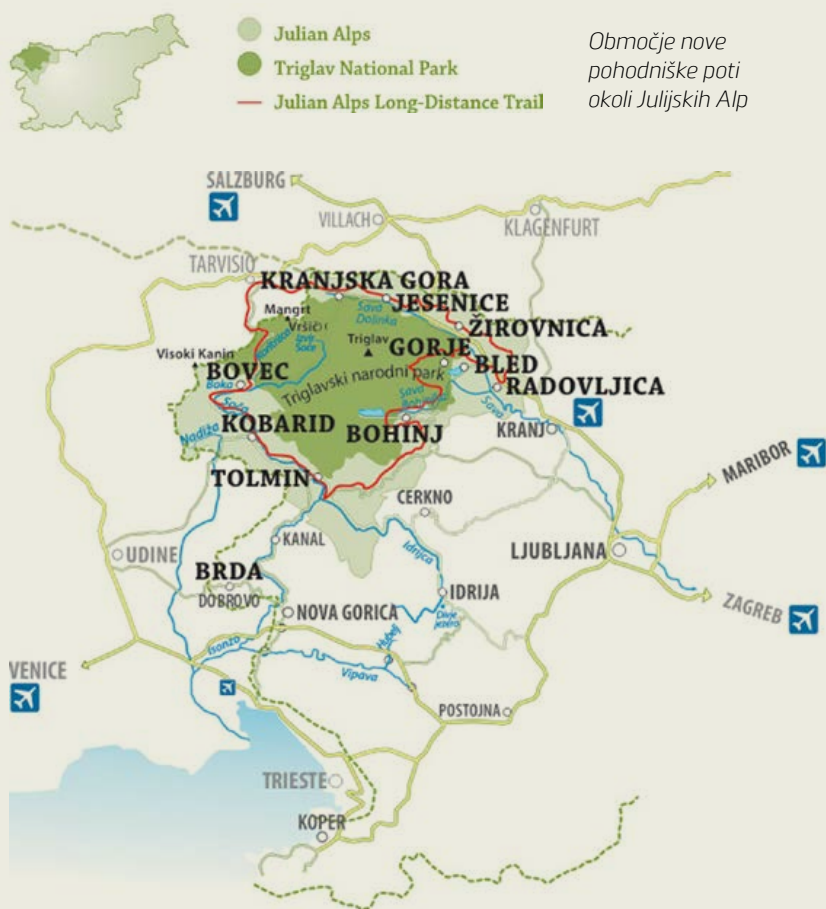

Stolom in Črno prstjo ter na primorski strani ob Soči, do Bovca ..." Vodi tudi skozi naravni spomenik Pokljuška soteska in po zgodovinski poti mimo trdnjave Kluže. "Vmes so tudi trije večji vzponi, in sicer z Bleda na Pokljuko, iz Bohinjske Bistrice na vrh Bače in iz Loga pod Mangartom čez Predel. Ostali del je dolinski. Pot bo šla le malo po planinskih poteh, tudi planinskih koč ne obišče kaj dosti, pravzaprav komaj katero," je pridal svetovalec skupnosti Martin Šolar. Pot bo označena s posebnimi oznakami, usmerjevalne tablice bodo predvidoma rumene z logotipom Pot okoli Julijskih Alp ter z oznako smeri konca in začetka etape. "V primerih, ko gre pot po planinski poti, bomo traso, vzdrževanje in označevanje poti uskladjali s skrbnikom, posameznim planinskim društvom," je o podrobnostih razložil Martin Šolar. Planinska zveza Slovenije (PZS) pri nastanku poti ni sodelovala, so pa predstavniki skupnosti na sestanku z vodstvom PZS pot predstavili.

Popotnike, planince in pohodnike Martin Šolar spodbuja k obisku in hoji po novi poti: "Pot odkriva znano neznane poti, doline, vasi, njihove zanimivosti,

posebnosti in ljudi. Pot bo imela v vsaki etapi neke, lahko rečem svoje magične točke, kot so na primer pogled s Srednjega vrha na Špikovo skupino, sv. Peter nad Begunjami, sotočje Sav, Vodnikov razglednik na Koprivniku in podobno. Prepustite se doživetjem in spoznajte naše Alpe tudi drugače." ●

Na vroč poletni dan se bo vredno spustiti tudi do jezera pod prelazom Predel in zaplavati v Rabejskem jezeru.
Foto: Zdenka Mihelič

Območje nove pohodniške poti okoli Julijskih Alp

Nova Pohodniška pot okoli Julijskih Alp bo dolga okoli tristo kilometrov in krožna, skupno boste na njej naredili nekaj manj kot deset tisoč višinskih metrov vzpona. Pot, primerna za družine in vse starostne skupine, je razdeljena na šestnajst dnevnih etap, ki si jih lahko prilagodite glede na vaše želje po bolj doživetem, kulinaricnem, kulturnozgodovinskem ali naravovarstvenem raziskovanju krajev, hribov in dolin.

Klemen Gričar

Prečenje Piccola in Grand Paradisa

Vodniki pogosto vodimo na Grand Paradiso kot aklimatizacijski vzpon, kot pripravo za Mont Blanc. Skoraj vedno po normalnem pristopu od koč Chabod ali Vittorio Emanuele II. Zadnja ima ime po italijanskem kralju, ki je ustanovil nacionalni park Grand Paradiso, prepovedal lov za vse, razen zase, sam pa je dal na "dlako ležat" lepo število jelenjadi, kozorogov in gamsov. Že dolgo sem si želel turo prečenja obeh vrhov Piccola in Grand Paradisa.

Izpostavljen greben, ki vodi nad severno steno Grand Paradisa vse do vrha.
Foto: Klemen Gričar

V juliju se je pokazala priložnost in z Ivo sva se odpravila h koči Chabod. Navada je, da vodniki v kočjo prinesemo svež kruh. Poleg plezalne opreme in vrvi sem na nahrbtnik pripel še tri bagetke

in podala sva se na pot. Običajno s klienti hodimo dve uri in pol do tri, midva sva rabila uro in štirideset minut. Sprejem v italijanskih kočah je tak, kot da prideš domov, oskrbnica se je razveselila svežega

kruha, midva pa sva dobila svojo sobo. Vodniki običajno spimo v ločenih, vodniških sobah. Navada je še iz časov, ko gospoda niso hoteli spat z vodniki, ki so bili spočetka lokalni gorski kmetje, nižjega stanu kot klienti. Večerja v italijanskih kočah je posebno doživetje. Prva jed je juha *minestrone* ali pasta. Vedno se najde še en krožnik za lačnega. Potem pride glavna jed, običajno meso in zelenjava ali krompir. Za posladek je zopet izbira: puding, sadje ali lokalni sir. Pred spanjem velja popiti še *espresso* ali *genepi*, zeliščni liker, za boljšo prebavo.

Jutranji štarti za velike ture so zgodnji. Pol ure pred nama je odšla skupina dvanajstih kandidatov za gorske vodnike z inštruktorji. Teh ne bova ujela, mladci so nabrušeni. Postopoma se dvigujeva in po dobri uri natakneva dereze. Pogoji so izjemni, udara se le, kar je zob na derezah. Hitro napredujeva. Krajnavez naju upočasni, malo je treba poplezati. Zgornji del je lepo zalit in kmalu sva na sedlu. Tu se plezanje pravzaprav začne. Stolpiči se vrstijo drug za drugim. Prehodi so lepi, spusti opremljeni s svedri. Ravno prav je navrtano, tam, kjer je potrebno. Kandidati za

gorske vodnike so malo pred nama. Nič ne zaostaja. Stolpi se vrstijo, eden preseneti z izpostavljeno polico. Potem se težave umirijo. Na soncu se ustavi in pomalicava. V senci je mraz, piha severni meter. Iva je pozabila puhovko, in dam ji svoj brezrokavnik *primaloft*. Ne greje kot puhovka, a bolje ji je. Z leti sem se nekako privadil na mraz. Ne čisto, a se da prenašati. Na sedlu med Piccolom in Grand Paradisom vidim, da naju čaka še dobršen del grebena. Ni težko, a se kar potegne. Še zadnji strm greben in na vrhu sva. Pravzaprav vrh Gran Paradisa sestavlja več vrhov, na enem je kip Marije, in to naj bi bil glavni vrh. Spuščava se hitro. Kljub izredni zimi se razpoke na ledeniku Laveciau počasi odpirajo. Globalno segrevanje terja svoj davek. Ledeniki se vidno topijo.

V koči obvezen postanek. Špageti in kava. Mali užitki, na katere smo vodniki navajeni, brez tega ne gre več. Dajejo smisel življenju. Celotna tura s sestopom do parkirišča se potegne na devet ur. Kompleksna uporaba vsestranskega alpinizma s prekrasnimi razgledi v lepem dnevu. Dan, ukraden bogovom. ●

Na stolpih Piccolo Paradisa, ki je podobno prečenju Široke peči.

Foto: Klemen Gričar

Tik pod vrhom Grand Paradisa; vidi se že kip Marije na najvišjem stolpu.

Foto: Klemen Gričar

Med udornicami, jamami in staroverci

Geo sprehod po Divaškem krasu

Geo izlet nas tokrat vabi na Divaški kras, v odmaknjeni svet kraških udornic in jam. Lahka pot je idealna za družine in za sprehod s pasjimi prijatelji na sončen jesenski ali pomladni dan, ko vrhove še prekriva sneg. Za geo izlet porabimo vsaj dve uri, lahko pa kar cel dan, odvisno od naše radovednosti.

Primorsko avtocesto zapustimo na izhodu Divača. V krožišču z ogromnim kapnikom, pripeljanim iz kamnoloma Črni Kal, izberemo izhod Divača. Po slabem kilometru v križišču zavijemo levo in takoj zatem v majhnem krožišču izberemo drugi izhod, smer Lokev. Po cesti Divača–Lokev se peljemo še približno 360 metrov, nato na levi strani zagledamo majhno makadamsko parkirišče, kjer pustimo avto. Pri parkirišču stoji pojasnjevalna tabla, ki nam postreže z bogato vsebino območja ter z zemljevidom krožne učne poti Divaški kras.

Kras in kras

Izraz "kras" označuje kamnit, neporaščen in sušen svet, ki ga gradijo vodotopne karbonatne kamnine, predvsem apnenec, redkeje dolomit. Padavinska voda jih počasi, a vztrajno raztaplja, pri čemer nastajajo značilne kraške površinske in podzemne oblike, kot so žlebiči, podi, udornice, jame, brezna, in drugo. Lastno ime Kras pa predstavlja geografsko območje med Tržaškim zalivom, Soško in Vipavsko dolino, gornjo Pivko, Brkini in Socerbsko planoto. Izraz za naravni pojav kras pravzaprav izvira iz imena te pokrajine in je tudi mednarodno strokovno priznan (italijansko: carso; nemško, angleško: karst ...).

Risnik in Radvanj

Že po prvih korakih začutimo, da smo vrvež pustili za seboj. Oko zapleše po prostrani kraški krajini in pred nami se odpre mogočna udornica Risnik.

Pojasnjevalna tabla
z zemljevidom poti
Foto: Mojca Zega

Udornice ali udorne doline so zagotovo ena bolj privlačnih in zapletenih kraških reliefnih oblik. Po definiciji so to kraške globeli, ki so nastale z nenadnimi ali postopnimi udori stropov (površja) nad podzemnimi jamskimi rovi in dvoranami. Od "klasičnih" vrtač ali dolin se razlikujejo predvsem po velikosti in globini ter po običajno strmih, skalnatih, celo previsnih pobočjih. V njihovih stenah pogosto opazimo jamske votline in pečine.

Risnik je najbolj poznana udornica na Divaškem krasu. Leži južno od naselja Divača, globoka je približno osemdeset metrov. Obod je nepravilne oblike in v premeru meri do dvesto petdeset metrov. Iz dna se proti obodu dvigujejo melišča, ki postopoma preidejo v 30 do 40 metrov visoke prepadne stene. Te gradijo apneneci, ki so nastali v toplih tropskih morjih, v obdobju krede, pred približno devetdesetimi milijoni leti. V njih lahko opazujemo fosilne ostanke školjk in drugih organizmov, ki pričajo o biotski pestrosti nekdanjih morij. Obiskovalci se navadno razgledujemo z obodov udornic ali plezamo v njihovih ostenjih, le redko pa se spustimo na dno. Dna udornic so svojevrsten svet, vpet med površje in podzemlje. V njih se skriva marsikaj, od jamskih vhodov do živalskih brlogov in številnih sledov, ki pričajo o življenju naših prednikov. Pozorno in izkušeno oko bo na severovzhodnem in severozahodnem delu oboda Risnika opazilo prehode, po katerih se čez melišča, brez večjih nevarnosti, spustimo na dno. Nastanek Risnika je povezan z nekdanjim potekom podzemnih tokov reke Reke in udiranjem površja nad njimi.

Učna pot okoli Risnika se na razcepu usmeri proti zahodu do sosednje dvojne udornice, imenovane Radvanj. Dvojne zato, ker ima dve dni, ki sta ločeni z manjšim grebenom; zahodno dno – Gorenjski Radvanj, in vzhodno – Divaški Radvanj. Pobočja niso strma, v obe dni pa vodi utrjena steza.

Triglavca

Triglavca se nahaja v neposredni bližini Radvanja. Po nastanku je Triglavca spodmol. Spodmoli so plitke, jamam podobne odprtine v strmih pobočju ali skalni steni. Vhod v Triglavco se nahaja v dnu skalne stene. Do

Naravovarstveni statusi

Risnik, Radvanj, Triglavca in Divaška jama so uvrščeni med naravne vrednote državnega pomena. Risnik je poleg tega zavarovan tudi kot naravni spomenik.

njega se brez težav spustimo čez pobočni grušč, porasel z mahom. Triglavca je nekaj posebnega. Še ne tako dolgo tega je lokalno prebivalstvo tu izvajalo obrede čaščenja spolnosti in rodnosti. Ob pogledu na naravni oltar, ki ga tvorita stalagmitna in stalaktitna tvorba, se obiskovalec hudomušno nasmehne in za nekaj minut prepusti domišljiji pristo pot.

Preostali čas izkoristimo še za ogled bližnje Divaške jame, ki je eden od manj znanih biserov našega Kraša. Jamarji društva Gregor Žiberna Divača vas bodo s

Pojasnjevalna tabla Triglavce Foto: Mojca Zega

predhodno najavo popeljali v razkošje lepote in tišine, brez ropotanja vagonov in neskončnih vrst čakajočih turistov (www.divaska-jama.info/). Za konec geoizleta priporočamo, da, kot se za geologe spodobi, dušo in želodec priveržete s kraškimi dobrotami na eni od bližnjih domačij v Matavunu ali Betaniji. ●

Zanimiva literatura za tiste, ki želijo izvedeti več:

Andrej Mihevc: Speleogeneza Divaškega kraša. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU, 2001.

Boris Čok: Opis poganskega obreda v spodmolu Triglavca. Studia Mythologica Slavica XIII, 309–312, 2010.

Ladislav Placer: Triglavca, kraj češčenja plodnosti. Poizkus etimologije Divače. Studia Mythologica Slavica XIII, 313–323, 2010.

Udornica Risnik. Zavetna in samotna ostenja udornic so zanimiva tudi za plezalce. V stenah udornic najdemo številna plezališča, nekatera znana le lokalnim navdušencem, druga pa tudi mednarodno, na primer Osp. Pogosto so ta ostenja pomembna zavetišča številnim vrstam ptic in gnezdišča ogroženih vrst ujed.

Foto: Mojca Zega

Triglavca – pot po melišču do spodmola
Foto: Mojca Zega

Zaključek fotonatečaja #LjubimGore

Nagradni foto natečaj #LjubimGore, ki ga je drugo leto zapored skupaj z uredništvom *Planinskega vestnika* in v sodelovanju s podjetjem CEWE d. d. organizirala Planinska zveza Slovenije, je med obiskovalci gora zopet požel veliko zanimanja. 107 različnih avtorjev je na naslov organizatorja poslalo skoraj 300 fotografij. Vsak udeleženec je prejel bon v vrednosti 10 evrov za CEWE fotoknjigo in bon v vrednosti 10 evrov za naročnino na *Planinski vestnik* za leto 2019.

Ocenjevalno komisijo, ki so jo sestavljali profesionalni fotograf Blaž Košak - Blayo, predstavnica podjetja Cewe d. d. Maša Zavrtanik, tehnični urednik *Planinskega vestnika* Emil Pevec in strokovna sodelavka PZS Hedvika Petkovšek, je čakalo zahtevno delo, kako med dobrimi izbrati najboljše. Poleg nagrajenih fotografij je ocenjevalna komisija izbrala še deset fotografij (Miroslav Ašanin, Ožbe Marolt, Doroteja Menhart, Rok Vovk, Gregor Kepec, Barbara Toman, Sandi Bertonec (2 fotografiji), Danilo Lesjak in Primož Šenk), ki so na ogled v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani. Odprtje razstave s podelitvijo nagrad fotografom je bilo v petek, 7. decembra 2018, v okviru obeležitve mednarodnega dneva gora.

2. mesto: Danilo Lesjak, Štiri planike. Nagrajenec prejme kupon za CEWE FOTO KNJIGO v vrednosti 150 evrov.

Fotografija je nastala na Mangartskem sedlu v zahajajočem soncu. Različna ostrina planik nakazuje tridimenzionalnost slike. Svoje doda tudi zamegljeno ozadje prijaznih, toplih barv, ki izžareva spokojnost in obenem čarobnost prizora. Da, prav res, v naravi je mnogo takih lepih prizorov, ki pa jih zaradi prehitrega načina življenja spregledamo. Vsepovsod, vsak čas.

1. mesto: Peter Pehani, Četverica sestopa. Nagrajenec prejme kamero GoPro HERO5 Session.

Črno-bela različica fotografije, ki deluje preprosto in hkrati mogočno. Predstavlja gibanje, druženje, pot v družbi. Nastala je na Kredarici v kristalno čistem jesenskem dopoldnevu. V črnem osprednjem delu dominirajo štiri figure, ki so skoraj enakomerno razmknjene. Nasprotje "urejenosti" te človeške četice pa predstavlja ozadje Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp, ki tvori zanimive plasti v vedno bolj nežnih sivih odtenkih.

3. mesto: Robert Brezigar, Proti Vršču. Nagrajenec prejme kupon za CEWE STENSKI DEKOR v vrednosti 100 evrov.

Morda bi kdo rekel, da je hišica, posneta na poti na Vršič, kot iz sanj. Kot iz kakšne zgodbe. Ni si težko predstavljati (sicer mogoče res da ne pozimi), da tukaj okoli pasejo drobnico Heidi, pa Kekec, da tu okoli kolovratijo Vandotovi junaki. Vse je tako lepo. Rumene iglice macesnov, ožarjene s težko pričakovanim zimskim soncem, snežni poprhi, ki poskrbi za občutek spokojnosti. Kakorkoli – zaradi takšnih prizorov radi obiskujemo gore.

Jesen je tu

Začetek letošnje jeseni je lepo služil plezalcem. Tudi v drugi polovici oktobra se je še plezalo v sončnih stenah. Plezalo se je v **Skuti, Koglu, Planjavi, v Južnem razu** Turske gore, **Južnem razu** Škrlatice pa tudi **Sivi ideal** v Jerebici je še dobil obiske. Kakšnega posebnega raziskovanja v tem času ni bilo. Konec oktobra sta končno prišla prvo pravo jesensko deževje in prvi resnejši sneg, ki se je nekaj časa celo obdržal in povzročal spremembe načrtov med novembrskimi prazniki. V naših stenah tedaj ni bilo veliko dogajanja. Obiskana je bila **Slovenska smer** v Steni, med grebeni pa **Zeleniške špice**.

Člani odprave pred Pumorijem (z leve proti desni): Gašper Zapečnik, Nenad Čmavec, Gašper Stopar in Aleš Paradiž
Foto: Peter Mlinar

Vsak "suh" trenutek je bil izkoriščen za obisk Rdeče stene v Graškem pogorju, Kozjeka, Klemenče peči, Graškiške ture in podobnih nižje ležečih sten. Tudi Velebit ni bil popolnoma suh, kljub temu pa dovolj, da se je tja odpravilo več manjših in večjih odprav. Največ v Paklenico, pa tudi v Biokovo, Dabarske kukove in v plezališča z enoraztežajnimi smermi. Oktobra se je plezalo tudi v Himalaji, a zaradi vremenskih razmer manj od zelenega. Srečno, toda brez izpolnjenih ciljev, sta se domov vrnili odpravi iz Nepala in Kitajske.

Pumori

Oktobra so Everestovo sosedo, goro Pumori, 7161 m, obiskali koroški alpinisti. Odpravo so sestavljali Nenad Čmavec (vodja), Gašper Stopar, Aleš Paradiž, Gašper Zapečnik in Peter Mlinar. Na pot so se podali 29. septembra, vrnili pa 26. oktobra. Njihov

cilj je bil preplezati **jugovzhodni greben** oz. **običajno smer** na vrh. Za izvedbo so imeli le malo časa, po prihodu v bazni tabor le dvanajst dni, zato je bil uspeh še toliko bolj odvisen od sreče z vremenom in z razmerami na gori. Pristop so začeli 4. oktobra in 10. oktobra dosegli bazni tabor. Dan za tem so že postavili tabor 1 na 5700 metrih, nato pa počivali. 14. oktobra so štirje člani uspešno dosegli tabor 2, in to v precej zahtevnejših razmerah od pričakovanih. Snega je bilo namreč malo, do 5800 metrov ga sploh ni bilo, zato so za sestop do tabora 1 porabili vse fiksne vrvi. Nadaljevanju so se nato odpovedali zaradi nevarnosti kamnitih in snežnih plazov, pomanjkanja fiksnih vrvi in napovedanega orkanskega vetra. Pumori je gora, ki alpinistom tudi po normalni smeri le redko dovoli stopiti na vrh. Koroška odprava je bila med slovenskimi tretja, ki se je srečala z goro tako od blizu. Prvi Slovenci, ki so se povzpeli na vrh, so bili Tomaž Humar, Janez Jeglič in Marjan Kovač leta 1997. Naslednja odprava leta 2009, posvečena naši prvi odpravi na Everest, se na goro ni povzpela zaradi slabih razmer. Tudi letos je gora odbila več odprav, bile pa so tudi izjeme. Med uspešnimi je bila tuja mednarodna zimska odprava, ki je konec januarja opravila zimski pristop na goro, jeseni pa je romunska odprava, ki je goro prvič obiskala že lani, preplezala novo smer v jugovzhodni steni.

Jiazi Feng

Marko Prezelj in Urban Novak, odlična naveza iz AO Kamnik, sta letos odpotovala v Sečuan na Kitajskem. Njun cilj je bil preplezati prvenstveno smer v **zahodni steni** Jiazi Fenga, 6540 m. Ta gora sicer ni bila v njenem prvotnem načrtu, saj leži na alpinistično poznanim območju, prvotno sta nameravala splezati na vrh Dojitseng, 5662 m, v vzhodnem Tibetu, a od kitajskih oblasti nista dobila dovoljenja zanj. No, tudi zahodna stena Jiazi Fenga jima je nudila dovolj izzivov in možnosti za novo smer. Poleg tega je bil vrh kljub več poskusom osvojen le enkrat. Leta 1982 ga je po južnem grebenu dosegla ameriška odprava. Vse druge smeri oz.

Tabor 1 na 5700 metrih, pogled iz šotora proti Everestu Foto: Aleš Paradiž

poskusi so se zaključili pod vrhom. Marko in Urban sta na pot odšla 2. oktobra in 7. oktobra že postavila bazni tabor. Medtem je že močno snežilo, kar se je nadaljevalo tudi v prihodnjih dneh. V zahodni steni sta poskusila plezati šele 23. oktobra, vendar sta se zaradi orkanskega vetra, pršnih plazov in padajočega kamenja obrnila. S tem je potekel tudi čas, namenjen odpravi, vrnitev sta namreč načrtovala 1. novembra.

Novi smeri

Kot že omenjeno, veliko raziskovalnega duha v jeseni ni bilo. Znan je prvenstveni vzpon na Dleskoviški planoti, kjer sta Marko Volk in Marko Mavhar (ob AO Grmada Celje) plezala v Deski, 1970 m. Velikih sten tam nista mogla najti, našla pa sta dostojne težave. V steni Deske sta preplezala 90-metrsko smer in jo sposti delno opremila s svedrovci. Poimenovala sta jo **Nepričakovani obiskovalec** (VI, 90 m).

Bolj umirjenega, dalmatinskega značaja sta smeri Stanka Miheva, Marjana Turšiča, Gregorja Kavščka in Marinke Dretnik nad vasico Bribir pri Crikvenici. Stene so tam podobne vipavskim. Stebri se vzpenjajo iz dišečega zelenega grmičevja in ponujajo odlično skalo. Četverica je iskala čiste in čvrste skale ter jih povezala v novo smer, poimenovano **Medvedov brlog** (IV–/II–III, 110 m). Ime je pomenljivo, saj so med vzpenjanjem res naleteli na brlog velikega kosmatinca. Čez dva dni, ko jim je vreme spet dovolilo raziskovanje, je naveza treh plezalcev (tokrat brez Kavščka) v istem območju preplezala še eno, 140-metrsko smer, ki je dobila ime **Balkanski bojevniki** (V/IV, II–III, 140 m).

U svetu ledenikov

Osem članov GRS Jesenice, AO Jesenice in AO Radovljica je 12. oktobra odpotovalo v **Courmayeur**. Tam so se najprej povzpeli mimo kočice Torino ter nato na ledeniku izvedli vajo reševanja iz ledeniških razpok. Po končani vaji se je polovica vrnila v kočico, polovica pa odšla spat na ledenik, neposredno pod zastavljene smeri. Za naslednji dan si je ena naveza zastavila **Hudičev greben** v

Mont Blanc du Taculu, dve navezi sta se podali pod **Kuffnerjev greben** Col Maudita, še ena pa v prečenju **Aiguilles Marbrées**. Tri naveze so zastavljene cilje dosegle in se po dolgem napornem dnevu vrnile na izhodišče, ena pa se je v Kuffnerjevem grebenu zaradi orientacijsko zahtevnejše vstopne variante obrnila po devetih raztežajih. Naslednji dan vreme ni več sodelovalo, zato so bili vsi soglasni glede odhoda domov.

V **Visokih Turah** je sredi oktobra plezal Milan Meglič. Za samotno popotovanje si je izbral oba vrhova Simonyspitze. Najprej se je povzpел po južnem grebenu na vzhodno špico, 3448 m, nato pa nadaljeval, deloma z derezami deloma brez njih, proti zahodni špici, 3481 m. Sledila sta vrh Schneide, 3440 m, in sestop na ledenik Unbalkees.

Novice je pripravil Mitja Filipič.

Zaključek tekmovalne sezone

Z zadnjo tekmo v težavnosti se je oktobra zaključila letošnja tekmovalna sezona (z izjemo nekaj revijalnih tekem in državnega prvenstva). Če se čez zadnjih nekaj tekem sprehodimo po vrsti, nas je najprej razveselila Vita Lukan na mladinski generaliki za olimpijske igre in na prvi športnoplezalni tekmi pod okriljem MOK. Mlada Radovljčanka je bila v Buenos Airesu srebrna po tem, ko postavljalcem (spet) ni uspelo narediti optimalne smeri v težavnosti in je o zmagovalki (to je postala Avstrijka Sandra Lettner) odločal čas, natančneje šest sekund.

V svetovnem pokalu pa po novem zaključek namesto v Kranju poteka v bogatejši Kitajski. V Wujiangu je po nekoliko bizarni tekmi, kjer se je znova pokazalo, da Kitajcem vendarle še nekaj malega manjka do kranjskega nivoja, skupna zmagovalka postala Janja Garnbret. Za to je bila potrebna pritožba selektorja Gorazda Hrena, saj je nezaščiten finalno smer pošteno zalival dež. Domen Škofic bo Wujiang raje pozabil,

je pa pokazal zobe na naslednji tekmi v Xiamenu, kjer je zmagal pred Italijanom Ghisolfigem. To je njegova prva zmaga po dveh letih. Janja je za zaključek zmago prepustila Avstrijki Jessici Pilz, četrta pa je bila vse boljša Mia Krampf. Poleg nje sta bili v finalu tudi Mina Markovič in Tjaša Kalan na 6. in 7. mestu.

Tako je na koncu sezone že tretjič (zapored) skupna zmagovalka postala Janja Garnbret, šesta je bila Tjaša Kalan, Mina Markovič osma in Mia Krampf deseta. Pri fantih je bil Domen Škofic v hladno-topli sezoni na koncu skupno odličen tretji (skupaj z Romainom Desgrangesom), za Avstrijcem Schubertom in Italijanom Ghisolfigem.

Mallorca in Amerika

Iz dvoran se preselimo na toplo Mallorca, kjer spet glavno vlogo igrajo tudi Slovenci, natančneje naveza Jerneja in Julije Kruder. Prvi je poizkušal legendarno Alasho 9a+, vendar mu pogoji niso bili naklonjeni, kljub temu pa je preplezal Animal magnetism 8b+/c in Weatherman weigning 8b+. Julija pa je ponovila Weatherman 8a+, kar je verjetno eden najtežjih ženskih DWS vzponov – to pomeni plezanje nad vodo brez varovanja, z dolgimi in včasih tudi bolečimi padci v mrzlo morje. Najodmevnejši vzpon je sicer uspel Janu Hojerju, ki je preplezal Es Pontas in postal tretji Zemljan s to smerjo po Chrisu Sharmi in Jerneju Kruderju.

Na drugi strani Atlantika pa se mudi Adam Ondra in kjer je Čeh, so tudi novice. Med drugim je na pogled preplezal eno najbolj legendarnih smeri, Just do it 8c+ v Smith Rocks, ki je bila prva tako težka smer v ZDA in ena prvih na svetu. Odmevno ponovitev te smeri je zabeležil tudi naš Marko Lukič. Nato je Ondra preplezal še smer Assassin 9a v drugem poizkusu. Kmalu bo Adam že pri 200 smereh z oceno 9a ali več in ni videti, da se bo kaj kmalu ustavil. Da pa ne bi mislili, da prepleza kar vse, česar se loti, je nekoliko prej odmevala novica o njegovem neuspehu v smeri Salathe v El Capitanu, kjer je več raztežajev okrog 8b v 1000 metrih plezanja. Ondro sta ustavila dva

POHODNI ČEVLJI ROČNO IZDELANI S STRASTJO

ROJENI NA BAVARSKEM - NOŠENI PO CELEM SVETU

ROČNO IZDELANI V NEMČIJI
OBUTEV Z DVOJNIMI ŠIVI IN
PREPROSTO MENJAVO PODPLATA
IZJEMNO TRPEŽNI

Kofel Mid Special Edition

S sodobnim usnjem v barvi konjaka nas prepriča tako na lažjih pohodih kot v našem vsakdanjiku.

Stabilen, vzdržljiv ter s preprosto zamenjavo podplata.

OUTDOOR FOOTWEAR
SINCE 1921

WWW.HANWAG.DE

padca, podobno kot več kot 20 let prej tudi Yujija Hirayamo, ki pa ima ta dosežek vseeno za svoj vrhunec. Ondra tudi prej ni imel sreče z The Nose, kjer je padel štirikrat. Vendar le s toliko padci preplezati El Capitan definitivno ni od muh.

Medtem Ondra (morda) ni več najmlajši Zemljan, ki mu je uspelo preplezati 9a. Pri trinajstih letih mu je to uspelo prav v naši Mišji peči v smeri Martin Krpan. Blizu mu je prišla Ashima Shiraishi, zdaj pa ga je za pet dni prehitel relativno neznan Ilya Bakhmet Smolensky, ki je v še manj znanem švicarskem Charmeyju splezal nekoliko kontroveržno smer Chromosome X. Ne glede na to, ali se bo ocena (in rekord) obdržala, lep dosežek za mladega Ukrajinca.

Še dve kratki novice

Zadnje čase se zdi, da v vsaki številki prebiramo iste novice: naši zmagujejo na tekmah, Kruder in Ondra pa sta razred zase. Zato sta tule še dve omembe vredni novice. V Rocky Mountains je Američan Daniel Woods preplezal nov Fb 8C+ *bolder*, Box therapy, kar pomeni, da gre za enega najtežjih na svetu. Jessica Pilz je preplezala Corrido 8c v drugem poizkusu, kar sicer ni tako zelo poseben dosežek, vendar pa je to Avstrijki uspelo pri nas v Mišji peči, tako da so naši rekreativni ljubitelji plezanja lahko v živo spoznali deklo, ki je na mestu (skoraj) večno druge letos nadomestila Anak Verhoeven.

Novice je pripravil Jurij Ravnik.

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Upravni odbor Planinske zveze Slovenije (UO PZS) se je 15. novembra sestel na sedežu PZS na tretji seji v mandatnem obdobju 2018–2022. Prisotnih je bilo 22 od 23 članov upravnega odbora. UO je potrdil seznam prejemnikov spominske plakete PZS in svečane listine PZS v letu 2018, ki jih je PZS podelila na

svečani podelitvi najvišjih priznanj 1. decembra v Mojstrani.

Na seji UO je Rok Brdon, arhitekt nove planinske kočice na Korošici, podal idejno zasnovo nove kočice z različnih vidikov, od ekologije, dostopnosti do udobja in uporabnosti kočice v različnih letnih časih, predstavljene pa so bile tudi aktivnosti društva v zvezi z izgradnjo kočice od požara stare kočice naprej. Druga obravnava Pravidnika Sklada planinskih koč je prinesla razpravo glede namembnosti, saj bo sklad namenjen predvsem intervencijam za obnovo koč ob večjih nesrečah.

Potrjeni so bili podrobni finančni načrt PZS za leto 2019 in skupna merila za razvrščanje prijavljenih projektov na FŠO na področju planinskih poti, planinskih koč in plezališč. V družino planinskih društev, članov PZS, so sprejeta štiri nova društva: Plezalni klub Beta, Plezalni klub FA, Turnosmučarski klub LIMA in PD Treškavica iz Sarajeva. Soglasno je bila potrjena višina članarine PZS za leto 2019, pri kateri ne bo večjih sprememb, z razliko prispevka enega eura za gradnjo nove kočice na Korošici, ki ga bodo prispevale vse kategorije članstva razen predšolskih in osnovnošolskih otrok.

Bojan Rotovnik je bil potrjen za predstavnika PZS na skupščinah Olimpijskega komiteja Slovenije-Združenja športnih zvez (OKS-ZŠZ) in za kandidata za člana Izvršnega odbora OKS-ZŠZ, Toma Česna so potrdili za kandidata za člana Stokovnega sveta za vrhunski šport, Mateja Planka pa za kandidata za člana Stokovnega sveta športa za vse.

Na seji so predstavili rezultate spomladanske ankete za planinska društva, prenovljena priporočila za varnejše gibanje v gorskem svetu Združenja planinskih organizacij alpskega loka (CAA), nova priporočila CAA za varnejše turno smučanje, balvaniranje na umetnih stenah ter dva nova dokumenta o političnih zahtevah CAA glede podnebnih sprememb in dokument Strategija CAA za prilagajanje podnebnim spremembam. Predstavljeni so bili še projekt Planinskega geografskega informacijskega sistema – PlanGIS, za katerega je PZS objavila tudi

razpis za izbiro izvajalca za vzpostavitev tega sistema, aktivnosti Odbora za usposabljanje in preventivo ter akcija Gluhi strežejo v planinskih kočah.

Naslednja seja UO PZS bo 17. januarja 2019.

Končali so se letošnji jesenski posveti za planinska društva, ki so bili v Velenju, Sevnici, Mariboru, Kranju in na Vrhniki. Zbranim so bile predstavljene informacije in novice z različnih področij, med njimi tema o planinskih poteh, Sklad planinskih koč, direktiva o varovanju osebnih podatkov, Zakon o športu, študija ekonomskih in družbenih učinkov planinskih poti in planinskih koč ter planinstva, novice informacijskega sistema Naveza in taborni prostor Mlačca.

Zakon o športu, ki je začel veljati 24. junija 2017, ter Pravilnik o vodenju razvidov na področju športa prinašata novice tudi na področju strokovnega dela v športu. Za nadaljevanje dela morajo biti strokovni delavci v športu vpisani v razvid strokovno izobraženih in strokovno usposobljenih delavcev v športu, kar ni enako vpisu v razvid zasebnih športnih delavcev in poklicnih športnikov. V razvid izobraženih in strokovno usposobljenih delavcev v športu se morajo vpisati vsi usposobljeni delavci v športu, v razvid zasebnih športnih delavcev in poklicnih športnikov se pa vpišejo samo tisti usposobljeni delavci v šport, ki bodo dejavnost opravljali pridobitno.

Mladinska komisija (MK). Zbor mladinskih odsekov planinskih društev je 17. novembra na Igu izvolil novo vodstvo MK. Izvršni odbor bodo v nadaljnjih dveh letih sestavljali načelnica Ana Suhadolnik (PD Borovnica) ter člani Nika Čuk (PD Postojna), Katja Hren in Katarina Kadivec (obe PD Šmarna Gora), Blaž Erjavc (IMP Ljubljana), Matjaž Dremelj (PD Vrhnika), Jure Pečak (PD Ljubljana - Matica), Leto Križanič Žorž in Tim Peternel (oba PD Dovje - Mojstrana), Matic Lamprecht (PD Lovrenc na Pohorju) in Kaja Čeh (PD Matica Murska Sobota). Dopoldne so na okrogli mizi razpravljali o planinski orientaciji in Planinski šoli. Priznanje Mladina in gore, najvišje priznanje MK, je prejel Nace Breitenberger (PD Idrija), ki že

od leta 1970 aktivno deluje v planinstvu, predvsem na področju mladih. Svoja priznanja so prejeli tudi udeleženci neformalnega izobraževanja za mladinske voditelje iz leta 2017.

Rače, Spodnja Idrija in Semič so 10. novembra gostili letošnji regijski del tekmovanja Mladina in gore (MIG) in kar 24 osnovnošolskih ekip se je uvrstilo na že 30. državno tekmovanje MIG, ki bo 26. januarja v Podnanosu. MK je poročala o uspešnem tečaju gibanja po zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poteh med 20. in 23. septembrom na Zelenici, o študentskem planinskem taboru v Planinskem učnem središču Bavšica na zadnji podaljšan septembrski konec tedna ter o kar 220 udeleženi mladih na srečanju mladih planincev PD Litija in Meddruštvenega odbora planinskih društev Zasavja 13. oktobra na Jančah.

Objavili so analizo področnih orientacijskih tekmovanj v sezoni 2017/18 in razpis za najem tabornega prostora Mlačca v naslednjem letu.

Vodniška komisija (VK) je 24. novembra na Igu pripravila Zbor vodniških odsekov planinskih društev.

Gospodarska komisija je izdala zloženko za mlade *Kako planinska koč vpliva na okolje*.

Komisija za planinske poti je posredovala obvestilo Planinskega kluba Peca - Olševa, da je planinska pot med kmetijo Kumer, Zadnjim Travnikom in vrhom Olševe, Govco, zaprta zaradi vetroloma.

Komisija za varstvo gorske narave (KVGN) je objavila razpis za zbiranje predlogov za najvišje priznanje KVGN, za diplomu dr. Angele Piskernik za leto 2018. Rok za oddajo predlogov je 31. december. Zbora dolenskih in belokranjskih odsekov za varstvo gorske narave se je 17. novembra v Homu pri Šentrupertu udeležilo 48 udeležencev.

Komisija za alpinizem (KA) je pozvala vse registrirane člane alpinističnih odsekov in klubov, kandidate za kategorizacijo, k oddaji seznama alpinističnih tur. Zimskega tabora perspektivcev nad nezimskim Chamonixom se je od 24. do 30. septembra pod vodstvom Nejca Marčiča in Luke Stražarja udeležilo deset deklet in fantov.

Sprehodi v naravo in z naravo

zbirka 'S terena'

knjige založbe UMco

Samo Rugej: TRIGLAVSKE POTI

Hvalnica hoji in potopepanja
na vrh Slovenije

»Prijetno in osvežujoče branje!«
– Vladimir Habjan,
Planinski vestnik

Robert Louis Stevenson: POPOTOVANJE Z OSLICOM ČEZ SEVENE Potopepisna klasika

Še vedno na vrhu
najboljših neleposlovnih
knjig vseh časov!

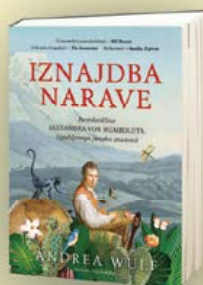
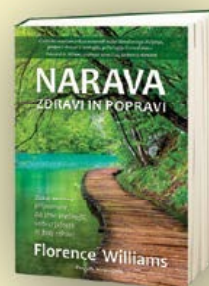

Elizabeth Kolbert: ŠESTO IZUMRTJE Nenaravna zgodovina

Pulitzerjeva nagrada!
Najboljša knjiga stvarne
literature po izboru *Guardiana*!

Florence Williams: NARAVA ZDRAVI IN POPRAVI Zakaj narava pripomore, da smo srečnejši, ustvarjalnejši in bolj zdravi

Smela raziskava o obnovitveni
moči narave izpod peresa
nagrajene avtorice!

Andrea Wulf: IZNAJDBA NARAVE Pustolovščine Alexandra von Humboldta, izgubljenega junaka znanosti

Enkratna mešanica biografije,
zgodovine znanosti, družbeno
angažirane freske in potopisne študije.

Naročila: na spletni knjigarni:
• 01/520 18 39 • knjigarna@umco.si

Knjigarno
www.bukla.si

Knjige založbe UMco so na voljo tudi v bolj založenih knjigarnah.

Slovenski alpinisti veterani so med 2. in 6. oktobrom v Koči na Gozdu gostili šesterico čeških alpinistov veteranov, ki so vrnili obisk skupine slovenskih veteranov v Adršpachu in okolici na Češkem z začetka septembra. Izmenjava je potekala v okviru Programa Erasmus+ *Climbing for Everybody* oz. Plezanje za vse. Med 16. in 22. septembrom so v okviru istega programa v Aosti v Italiji plezali mlajši predstavniki šestih držav, tudi Slovenije.

Komisija za športno plezanje (KŠP) je s finalom državnega prvenstva v balvanskem in težavnostnem plezanju 2018 na Plezalnih dnevih Kranja zaključila ta del tekmovanj, v Celju pa so v začetku decembra pripravili še finale državnega prvenstva v težavnosti in hitrosti. KŠP je objavila razpis za organizatorje tekem DP v letu 2019.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK) je poročala o indijanskopoletni jesenski turi KTK na Veliko Milanjo in Šestanov hrib v nedeljo, 4. novembra.

Komisija za gorske športe (KGŠ). S tekmo v srbski Ovčar Banji se je 3. novembra začela nova sezona slovensko-hrvaško-srbskega pokala v lednem plezanju. Zmage sta se veselila Maja Šuštar in Jaka Hrast, lanska skupna zmagovalca pokala, s srebrnim krstnim nastopom se je odlično predstavila Katja Brunec, slovenski uspeh pa sta dopolnila še Edvin Nepužlan s petim in Miha Habjan s sedmim mestom. 10. novembra je bila na Ravni gori na Hrvaškem druga tekma slovensko-hrvaško-srbskega pokala v lednem plezanju z rekordno udeležbo slovenskih tekmovalcev. Od osmerice je kar polovica stopila na zmagovalne stopničke, Maja Šuštar kot zmagovalka, Jaka Hrast na drugem ter Nadja Korinšek in Edvin Nepužlan na tretjem mestu. Katja Brunec in Vili Guček sta bila četrta, Katja Jurjovec peta in Miha Habjan osmi.

Na evropskem pokalu v lednem plezanju so se v začetku decembra v Domžalah na prvi umetni steni za *drytooling* v Sloveniji pomerili najboljši ledni plezalci stare celine v težavnosti. KGŠ je objavila tudi kalendar slovenskega pokala v turnem

Letošnji prejemniki najvišjega priznanja Vodniške komisije PZS častni vodnik PZS

Foto: Jakob Lekše

smučanju 2018/19, prva tekma bo 29. decembra na Zelenici.

Planinska založba PZS. V Cankarjevem domu so se med 20. in 25. novembrom križale letošnje poti ljubiteljev knjig in branja od blizu in daleč, saj jih je tja s številnimi dogodki in predstavitvami povabil 34. slovenski knjižni sejem. Na njem je sodelovala tudi Planinska založba PZS.

PZS je skupaj z Gorsko reševalno zvezo Slovenije izvedla zelo dobro obiskan in odlično pripravljen strokovni posvet Gore in varnost (več v posebnem članku tega *Vestnika*), povabila pa na plazovne tečaje v okviru čezmejnega projekta CROSRISK, pri katerem sodeluje Agencija RS za okolje.

PZS je bila tudi letos soorganizatorica 13. kongresa športa za vse, ki je potekal na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani v času sejma Narava zdravje med 30. novembrom in 1. decembrom z osrednjo temo Športna rekreacija invalidov.

PZS je na svoji spletni strani povabila k sodelovanju v natečaju Zasavska planinska pot, ki poteka do 20. maja 2019.

Zdenka Mihelič

Kar šestnajst častnih vodnikov PZS

Vodniška komisija (VK) PZS vsako leto ob koncu novembra pripravi Zbor vodniških odsekov planinskih društev (PD), na katerem pregleda minulo delo in potrdi načrte. 24. novembra se je na zboru od 171 možnih zbralo kar 78 delegatov vodniških

odsekov PD, zboru pa je prisostvovalo še več vodnikov PZS, tako da je dvorana Centra za zaščito in reševanje na Igu pokala po šivih.

V poročilu o delu v letošnjem letu je načelnik VK Franc Gričar izpostavil izvedbo licenčnih izpopolnjevanj in usposabljanj za različne kategorije, odpadla pa sta dva tečaja za kategorijo B in D ter tečaj za kategorije G, E in H. Pri ugotavljanju nižjega števila prijavljenih kandidatov na izobraževanja so ugotovili, da v planinskih društvih vlada splošna težava najti posameznike, ki bi bili pripravljeni prevzeti odgovornost, ki jo s seboj prinaša vodniško delo. V VK so letos sodelovali na tečaju Mladinske komisije PZS o gibanju po zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poteh, s Slovensko vojsko (SV) pri izvedbi treh planinskih taborov SV in s Policijo na petih preventivnih akcijah v juliju in avgustu na različnih mestih, kjer so preverjali ustreznost opremljenosti obiskovalcev gora, njihovo psihofizično pripravljenost ter stanje s področja javnega reda in miru v kočah. Udeležili so se nekaterih srečanj in zborov vodnikov v meddruštvenih odborih planinskih društev. Kot vsako leto so tudi letos inštruktorji planinske vzgoje v Kamniški Bistrici uskladili program tečajev in licenčnih usposabljanj v naslednjem letu. Na zboru so delegati potrdili program dela za leto 2019, po katerem žal ne bo izvedenih tečajev, saj bo glede na novi Zakon o športu potrebna prilagoditev programov, bodo pa izvedena izpopolnjevanja. Za naslednje mandatno obdobje 2018–2022 so bili v Izvršni odbor VK izvoljeni stari novi načelnik Franc Gričar, PD Zagorje, ter člani Jožef Bobovnik, PD Fram, Boris Madon, PD

Žirovnica, Matej Kocbek, PD Krka Novo mesto, Katja Žagar, PD Valentin Stanič Kanal, Frane Kemperle, PD Kamnik, in Doroteja Bokavšek, PD Ptuj.

V slavnostnem delu zbora sta predsednik PZS Jože Rován in načelnik VK Franc Gričar zaslužnim vodnikom PZS podelila priznanja z nazivom častni vodnik PZS. To priznanje prejme vodnik PZS za izjemen prispevek na področju prostovoljnega vodništva ali za vodništvo v okviru PZS in je poteklo vsaj trideset let od njegove prve registracije. Kljub temu da Pravilnik o organiziranosti vodnikov PZS določa največ pet nazivov častnega vodnika PZS na leto, pa lahko s ponosom zapišemo, da je bilo letos kar šestnajst takih prejemnikov, ki so vsak na svojem koncu naše dežele v izjemni meri doprinesli k razvoju društev, prostovoljnega vodništva in varnejšega obiskovanja gora od najmlajših do starejših obiskovalcev gora. Prejemniki so: Anton Progar (PD Krka Novo mesto), Franc Kadiš (PD Dravograd), Jože Drab (PD Ljubljana – Matica), Ivan Borovnik in Zlatka Gajšek (oba PD Poljčane), Antun Mlinarevič (PD Ptuj), Leon Vrhovšek (PD Fram), Jurij Nabergoj in Oton Naglost (PD Vipava), Vladimir Čanžek (PD Grmada Celje), Silvo Črepinšek (PD Šempeter v Savinjski dolini), Elka Grilc, Janez Levstik in Anton Svenšek (vsi PD Lisca Sevnica) ter Aleš in Borut Peršolja (oba PD Domžale). Veliko navdušenja je požela 84-letna Elka, ki je bila zelo aktivna na občinski ravni, po upokojitvi pa je postala zelo dejavna v PD Lisca Sevnica in kot prva ženska v Sevnici postala vodnica PZS. Med drugim je več kot dvajset let vodila tedenske izlete njihove ponedeljkove planinske skupine.

Zdenka Mihelič

Kako planinska kočica vpliva na okolje

Planinska zveza Slovenije (PZS) je skupaj z Gospodarsko komisijo izdala zanimivo in poučno zloženko *Kako planinska kočica vpliva na okolje*. Planinske kočice so tu zaradi nas, nam nudijo zatočišče pred neprijetnostmi, nepričakovanimi vremenskimi razmerami ter streho nad glavo in

topel obrok na večdnevni turah, mi pa smo tisti, ki s svojim ravnanjem in obnašanjem lahko pripomoremo, da bodo kočice čim manj vplivale na naš lep planinski svet.

PZS v letu 2018 izvaja komunikacijski projekt *Izboljšanje energetske učinkovitosti planinskih objektov*, ki ga sofinancira Eko sklad, Slovenski okoljski javni sklad. Projekt vključuje različne aktivnosti na temo energetske in okoljske obnove planinskih koč. Del aktivnosti je namenjenih lastnikom in upraviteljem planinskih koč za izboljšanje energetskih in ekoloških vidikov delovanja koč, del aktivnosti pa je namenjenih ozaveščanju mladih, ki jih nagovarja tudi nova zloženka *Kako planinska kočica vpliva na okolje*.

Zloženka je sicer namenjena mladim planincem, zagotovo pa je s svojimi slikovnimi in drugimi zanimivimi podobami odlično branje in opomnik za vsakogar, kako lahko planinskemu svetu prinese ali vrne nekaj dobrega. Vsakdo lahko s svojim na videz majhnim okoljskim korakom prispeva k okolju prijaznejšemu obratovanju planinskih koč. Poučna zloženka, ki sta jo zasnovala Katja Maček in Dušan Prašnikar, ilustriral pa jo je Samo Jenčič, nas uči, da zaradi delovanja kočice nastajajo odpadne vode, odpadki od ostankov hrane, embalaže za pripravo hrane in pijače ter od embalaže obiskovalcev. Splakovanje v straniščih, umivanje rok, pranje posteljnine, pomivanje posode, priprava hrane povzročajo

odpadne vode v kočah, kar še zdaleč niso majhna težava. K onesnaženju okolja oz. zraka žal prida svoje tudi onesnaževanje zaradi ogrevanja koč. Kočice s svojimi obiskovalci, helikopterji, kjer ti dostavljajo tovor, pa avtomobili, s katerimi se da dostopati do številnih koč, povzročajo tudi zvočno onesnaženje – hrup pa močno vznemirja živali. In kako lahko obiskovalci pripomoremo k zmanjšanju vpliva koč na okolje? Varčujemo z vodo pri umivanju, odpadke odnesemo s seboj v dolino, spoštujemo hišni red koč in ne povzročamo hrupa, za prenočevanje v koči prinesemo s seboj rjuho za večkratno uporabo, naročamo toliko hrane, kolikor jo nameravamo pojesti, da s tem ne povzročimo nepotrebnih odpadkov, ob odhodu iz kočice za seboj zapiramo vrata, da se kočica ne shladi, ter ugašamo luči v sobah, na straniščih in stopniščih. To so drobni koraki, ki lahko ob doslednem upoštevanju skupno veliko prispevajo k zmanjšanju vpliva na okolje, sploh če vemo, da naše gore obišče letno okoli 1,7 milijona obiskovalcev gora, številni med njimi pa obiščejo tudi kočice.

Zdenka Mihelič

Obisk predstavnikov PZS na Fakulteti za šport

V začetku novembra so Fakulteto za šport (FŠ) na povabilo Katedre za planinstvo, smučanje in športno rekreacijo obiskali predstavniki Planinske zveze Slovenije, in sicer predsednik Jože Rován, generalni sekretar Matej Planko in vodja Odbora za usposabljanje in preventivo Uroš Kuzman. Goste je najprej nagovoril dekan FŠ dr. Milan Žvan, nato pa so se seznanili z aktivnostmi oziroma predmeti, ki jih na področju planinskih dejavnosti izvajamo na FŠ: Aktivnosti v naravi (dr. Blaž Jereb), Planinstvo (dr. Tadej Debevec), Turno smučanje (dr. Blaž Jereb), Športno plezanje – izbirno (dr. Blaž Jereb) in Turno kolesarstvo – izbirno (dr. Stojan Burnik). Sestanek je bil v prvi vrsti namenjen okreelitvi sodelovanja med ustanovama. Med pogovorom smo zato določili ključna področja, kjer se lahko v prihodnje uspešno dopolnjujemo: področje vzgoje strokovnih športnih delavcev v okviru vseh

Obisk predstavnikov PZS na Fakulteti za šport
Foto: Bogdan Martinčič

športnih panog PZS, ureditev sistema usposabljanj kadrov PZS v skladu s prenovljenim Zakonom o športu in uvrstitve športnega plezanja v redno ponudbo predmetov na FŠ. Ob tem smo se dogovorili tudi, da bosta PZS in FŠ sodelovali pri organizaciji univerzitetne raziskovalne himalajske odprave 2020, ki bo potekala v okviru praznovanja 100-letnice ustanovitve Univerze v Ljubljani.

Tadej Debevec

Na Prokletijah

Planinsko društvo Škofja Loka že dvajset let organizira izlete v gorstva različnih držav. Doslej smo se povzpeli že na mnoge vrhove v Italiji in Avstriji, v Pirenejih, na Korziki, stopili na najvišje vrhove Bolgarije, Grčije in vseh nekdanjih republik Jugoslavije. Kot zadnje smo v letošnjem avgustu obiskali Prokletije v Črni gori. Iz slikovite doline Grebaje smo se pod vodstvom planinskega vodnika Ahmeta

Rekoviča dnevno podajali na različno dolge in zahtevne pohode – do Hridskega jezera (1970 m), enega najlepših jezer v nekdanji Jugoslaviji, na Hridski krš (2356 m), na najvišji vrh Kosova Džeravico (2656 m), na najvišji vrh Prokletij in Albanije, Majo Jezerce (2694 m), na Popadijo in Talijanko (2057 m). Ogledali smo si zanimivosti mest Gusinje in Plav s Plavskim jezerom, Alipašine izvire in izvir Oko Skakavice. V drugem delu potovanja smo se potepali po Albaniji, si ogledali obmorsko mesto San Pietro, glavno mesto Tirano, nekdanji prestolnici Krujo in Drač ter Boraké, naselje Bosancev iz okolice Mostarja, ki so se tam naselili v letu 1875. Takrat se je skupina Bosancev napotila v Turčijo, a se je ladja namerno pokvarila. Misleč, da so v Turčiji, so se naselili na nikogaršnji zemlji in tam začeli novo življenje. Danes jih je okrog 3000, ohranili so svoj jezik, kulturo in dobre medsebojne odnose.

Skupina loških planincev pod vrhovi Prokletij
Foto: Matjaž Peternef

Mnogim prijetnim izletom smo tako dodali še enega, ki se ga bomo radi spominjali, saj so Prokletije z okolico več kot vredne obiska.

Jože Stanonik

Štirideset let sodelovanja

Za Planinski društvi Delo iz Ljubljane in Grafičar iz Zagreba je bilo prelomno leto 1974. Aprila tega leta so se trije člani PD Delo udeležili občnega zbora v Zagrebu. Julija smo bili že skupaj na Kriški gori, nekaj naših planincev se je udeležilo proslave ob 100-letnici Planinske zveze Hrvaške (PZH), jeseni pa smo stali skupaj na Triglavu. Izleti in srečanja so se kar vrstila, v gorah smo se zblížali, stakla so se prijateljstva in sklenili smo, da se pobratimo. Svečani listini sta predsednika društev podpisala 16. septembra 1978 v domu na Govejku. Vsako leto se tradicionalno srečujemo na dveh srečanjih in dveh izletih, ki jih društvi pripravita ter ob tem razkažeta lepote svoje dežele. Tako smo doživeli in spoznali številne lepe, zanimive kraje in poti, obarvane s kulturnimi in zgodovinskimi znamenitostmi. Obiskali smo muzeje, jame in rudnike, prehodili smo Risnjak, Snježnik, Dinaro, Biokovo, Velebit in Kapelsko pot, se potepali po Braču, Cresu, Lošinj, Visu, Krku, Pagu, Dugem otoku in Ugjanu. Pri nas pa smo jih popeljali na zimski Mangart, Mrzlo goro, pa na Komno, Kum, Blegoš, Vogar, Nanos, Janče in na številne druge poti.

Veliko veselja je bilo na skupnih planinskih plesih v Ljubljani, za dobro vzdušje je dolga leta skrbel izredni kitarist Linc in utečena ritem sekcija. Pošteno smo se nasmejali igram Vjekoslava Domina, na odru pa so blesteli kar člani *Grafičarja*. Povezovali smo se tudi z drugimi planinskimi društvi, kot na primer s PD Drago Bregar, Prebold, Mariborski tisk, Kočevje in Grafičar iz Osijeka. Za srečanja smo v prvih letih pripravili spominske značke za 5-, 10- in 15-kratno srečanje. PD Delo je v teh letih sodelovanja prejelo številna priznanja, med njimi spomenico ob 25. obletnici PD Grafičar leta 1975, srebrni znak z vencem Planinske zveze Zagreb leta 1988 in priznanja ob obletnicah društva. Leta 2003, ob 25. obletnici

Pred Slovenskim planinskim muzejem ob letošnji okrogli obletnici sodelovanja in pobratena Foto: Dušan Resnik

pobratena, je PD Delo prejelo plaketo PZH. To je prvo priznanje, ki ga je dobilo katerokoli slovensko planinsko društvo in za nas največje. Visoka priznanja PZH je dobilo tudi nekaj naših članov.

Častitljivih štirideset let druženja in sodelovanja smo zaokrožili s svečano prireditvijo in s podelitvijo priznanj ljudem, ki delajo, vztrajajo in verjamejo v moč povezovanja in prijateljstva.

Sonja Suhadolc

55 let odprave na Kavkaz

Konec avgusta leta 1963 se je s Centralnega Kavkaza vrnila prva uspešna slovenska desetčlanska alpinistična odprava PZS. Odpravo, ki so jo sestavljali Ljubo Juvan, Peter Ščetini, Ante Mahkota, Milan Valant, Alojz Šteblaj, Peter Keše, Peter Jamnik, Jože Žvokelj in jaz, Franci Ekar, je vodil Miha Potočnik. Zaradi snežnih razmer in otoplitve odprava ni dobila dovoljenja za vzpone na slikovito, atraktivno goro Užba in v njena ostenja, čeprav je bil to glavni cilj in osnovni namen odprave. Že pri samem t. i. ruskem testiranju naše plezalno-alpinistične dovršenosti v njihovem plezalnem centru smo bili deležni nadpovprečne ocene in popolnega zaupanja, s čimer smo si zagotovili povsem samostojno izvajanje plezalnih vzponov. Pred vzponi smo morali opraviti še aklimatizacijski test z vzponom na zahodni, najvišji vrh Elbrusa (5642 m). Del odprave (Juvan, Mahkota, Šteblaj in Ekar) se je spustil z glavnega

vrha do podnožja gore in se nato s sedla v rekordnem času povzpел še na vzhodni, nekoliko nižji vrh Elbrusa (5621 m). Ta dvojni ekspresni vzpon je povzročil kar nekaj začudenja med ruskimi alpinisti, med Slovenci pa veliko navdušenje.

Zahtevne plezalne vzpone smo slovenski alpinisti preplezali v ostenjih vrhov Nakra-Tau, Pik Volnoj Spaniji, Donguz-Oruna, Shelda, Baškara, Gadil, Lekzir ... Stopili smo na štirinajst vrhov Centralnega Kavkaza, od tega na dva pettisočaka, enajst štiritisočakov in na zanimiv tritisočak Džan-Tugan. Meni je uspelo stopiti na štirinajst vrhov Kavkaza.

Odprava je bila poleg odlično opravljenih plezalnih vzponov pomembna tudi zato, ker smo slovenskemu alpinizmu odprli poti v ruska gorstva. Kljub takrat za tujce še zaprtim

gorskim območjem smo se Slovenci z rusko federacijo športa uspešno dogovorili za nadaljnje slovenske alpinistične odprave v območja Kavkaza, Pamirja itd. Te odprave so se uspešno nadaljevale s preplezanimi vse težjimi vrhunskimi alpinističnimi plezalnimi smermi. Ob tej obletnici se spominjamo pokojnih članov takratne odprave: vodje odprave dr. Mihe Potočnika, Ljuba Juvana, Alojza Šteblaja, Milana Valanta in Jožeta Žvoklja.

Franci Ekar

Alojz Šteblaj v steni Donguz-Oruna Foto: Franci Ekar

Članarina Planinske zveze Slovenije 2019

Članarino za leto 2019 bo mogoče poravnati že od 15. decembra naprej. Obseg ugodnosti članov ostaja v podobnih okvirjih, prav tako člansko zavarovanje, ki še naprej ostaja pod okriljem zavarovalnice Adriatic Slovenica. V letu 2019 se članarina poveča za en evro in sicer za namen pomoči pri gradnji nove kočice na Korošici. Izjema je le pri članarini za predšolske in osnovnošolske otroke (P+O članarina). Več informacij najdete na spletni strani clanarina.pzs.si.

Vrste članstva	Višina članarine
A član z največjim obsegom ugodnosti	56,00 €
A/z družinskim popustom	51,00 €
B polnoletna oseba z osnovnim obsegom ugodnosti	26,00 €
B/z družinskim popustom	21,00 €
B1 oseba, starejša od 65 let, z osnovnim obsegom ugodnosti	19,50 €
S + Š srednješolec ali oseba s statusom študenta, do vključno 26. leta starosti, z osnovnim obsegom ugodnosti	17,00 €
S + Š/z družinskim popustom	13,80 €
P + O predšolski ali osnovnošolski otrok z osnovnim obsegom ugodnosti	7,00 €
P + O/z družinskim popustom	5,60 €
IN oseba s posebnimi potrebami (oseba, ki ji je delno ali v celoti odvzeta poslovna sposobnost oz. je roditeljska pravica podaljšana) z omejenim obsegom ugodnosti.	8,00 €
IN/z družinskim popustom	6,60 €

NOVICE

Zadnji vzpon akademikov na vrh Triglava

Letos mineva 105 let od rojstva prof. dr. Janeza Milčinskega in 25 let od njegove smrti. Milčinski je ljubil gore, Triglav pa je bil gora njegove velike ljubezni. Že v času študija se je povzpел na številne vrhove Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alp, Karavank in Velikih Tur, pozimi pa je s smučmi prekriziral številne zasnežene planine. Kot strokovnjak s področja sodne medicine je proučeval tudi gorske nesreče. Tako je začel sodelovati z gorsko reševalno službo (GRS) PZS, v kateri je deloval na področju poučevanja prve pomoči v posebno zahtevnih gorskih razmerah in pri raziskovanju vzrokov gorskih nesreč. Sodelovanje Milčinskega z GRS se je nadaljevalo skozi številna reševanja in raziskovanja vse do poznih jesenskih poti Janeza Milčinskega.

V letu 1982 se je Milčinskemu in njegovim akademskim kolegom planincem, ki so bili skozi celotno življenjsko pot navezani na naravo in še posebej planinski svet, bratu in

*Akademiki Janez in Lev Milčinski, Bogdan Breclj in Janez Batis na vrhu Triglava 13. septembra 1982
Foto: Franci Ekar*

psihologu Levu Milčinskemu, kirurgu in gorskemu reševalcu Bogdanu Breclju ter veterinarju in mikrobiologu Janezu Batisu uresničila več ali manj poslednja želja – stati na vrhu Slovenije. In res so se 13. septembra 1982 še zadnjič povzpeli na vrh Triglava. Milčinski pa je ob tem v svojo knjigo zapisal: "Takrat smo v resnici zadnjič in v dokončno slovo pobožali hladno železno steno Aljaževega stolpa." Zadnji vzpon akademikov s Kredarice do Vrha sta spremljala gorska vodnika in gorska reševalca Emil Herlec in Franci Ekar.

Franci Ekar

Prizor iz filma Free Solo Arhiv BOFF

Srnico. Zvečer bo v Kulturnem domu Bovec na ogled za skoraj 350 minut izbranih filmov, porazdeljenih v nekaj tematskih sklopov. Med njimi so tudi italijanski film o največjem ledenem slapu v Evropi v jami pod Kaninskim pogorjem, o avstrijski in francoski šoli freeride smučanja; filma *Undamaged*, eko dokumentarec ekipe Balkan River Defence, in *Plastic Ocean* o zastupljanju morja in živali v njem s plastiko. V ženskem sklopu so štiri odlični filmi: dolge *tradsmeri* v Jordaniji, ženske v politiki in kulturi na Islandiji, plezalka Liv Sansoz na štiritisočakah Alp in film o komičnem Francozu. Tretji dan bodo v KD Bovec začeli B.A.S.E. skakalci, *surfariji* in padalci. Sledi sklop slovenske produkcije, sedem izbranih filmov prikazuje različne vidike raznih športov. Ne bo manjkal niti film o kolesarjenju *North of Nightfall* – divja pokrajina in drzne vožnje z naravovarstvenim pridihom. V velikem finalu bo nastopil letošnji hit, ki na festivalih pobira vsa mogoča priznanja – Alex Honnold v filmu *Free Solo*.

Za varstvo in animacijo najmlajših obiskovalcev bo poskrbjeno v Knjižnici Cirila Kosmača Tolmin - enota Bovec (samo 29. in 30. decembra med 18. in 21. uro). Občinstvo bo podelilo dve nagradi: za najboljši slovenski film in najboljši tujejezični film. Število vstopnic je omejeno, zato priporočamo rezervacije po elektronski pošti.

Po festivalskem gradivu povzel Mire Steinbuch.

FILM

Dvanajsti festival BOFF

Dvanajsti filmski festival se bo odvijal od 28. do 30. decembra 2018. Prvi dan festivala v Stergulčevi hiši bo namenjen trem predavanjem, odprtju slikarske razstave Evgena Čopija Goriška in projekcijam filmov *Reel Rock Tour 13*, med njimi bosta tudi *The Age of Ondra* in film o histrotnem plezanju, novi olimpijski disciplini. Gostje večera bodo Žiga Humar (soteskanje), Aljaž Anderle (ledno plezanje), Bogdan Biščak (alpinizem in predstavitev nove knjige), sledil bo še DJ večer. Drugi dan bo na Kaninu preventivna delavnica pred plazovi Alpske šole Bovec; fotografsko delavnico *fotopobeg* bo vodila mentorica Urša Drogenik; ljubitelji podzemlja bodo obiskali jamo

U SPOMIN

Jan Skoberne

(1951–2018)

Jan je bil član Planinske zveze Slovenije od leta 1960, ko je prvič stopil na planinsko pot in spoznal lepote preživljanja prostega časa v planinah. Članstvo je "preizkušal" v različnih planinskih društvih, dokler leta 2000 ni postal član Planinskega društva Iskra Ljubljana. Zaradi velike aktivnosti in pripravljenosti se je leta 2009 udeležil tečaja za vodnika PZS kategorije A in ga tudi opravil ter do leta 2011 opravil še tečaj za planinskega vodnika kategorij B in D. Lani se je udeležil tudi pilotnega usposabljanja vodnikov PZS za delo z osebami s posebnimi potrebami v planinstvu.

V zahvalo in priznanje za izredno aktivno članstvo mu je leta 2013 PZS na predlog našega društva podelila bronasti častni znak PZS. Zadnja leta je bil aktiven član predsedstva Meddruštvenega odbora planinskih društev Ljubljane ter bil imenovan za

predsednika Vodniškega odbora. Jan je bil tudi član Upravnega odbora društva PD Iskra Ljubljana, in to vse od leta 2012. Vsako leto se je udeležil več kot petindvajsetih pohodov našega društva, vsaj pet od teh je tudi organiziral in vodil. Kot vodnik, pomočnik vodnika ali pa kot član se je udeleževal tudi planinskih aktivnosti v organizaciji drugih društev, PD RTV, DR MOL, PD Rašica in drugih.

Na izletih, kjer je sodeloval kot udeleženec, je vedno brez pripomb sprejel prošnjo vodnika za pomoč pri izvedbi ture. Večinoma je hodil v koloni zadnji in tako poskrbel za tiste, ki so imeli manj kondicije, ter jih spremljal in spodbujal na poti. S svojim motom pripeljati vse udeležence brez poškodb do cilja in nazaj v dolino je poskrbel za prenekaterega soplaninca. V skupini pohodnikov ga je bilo mogoče vedno zaznati, pot na nevarnejših predelih je budno spremljal z napotki in opozorili. Novince je poučeval o pravilni hoji pri sestopanju, načinu zavezovanja vezalk, opozarjal je na potrebno opremo. Kot pravi gornik je posameznike ali skupine, ki smo jih srečevali na poti, nevsiljivo "opremil" s koristnim nasvetom. Med planinarjenjem, kot vodnik ali kot sopotnik v avtobusu oziroma avtomobilu, nam je opisoval svoja doživetja in pogled na svet. Z nami je delil mnoge življenjske izkušnje. Znal je prisluhni ljudem, jim svetovati in pomagati pri reševanju njihovih težav.

Toda prišel je čas, ko je opravil zadnji pohod in odtekel zadnji tek. Težko se bo sprijazniti, da smo ostali brez njega.

Brez varnega začelja ali varovanega hrbta v pohodniški koloni. Brez sodelavca v organih planinskih organizacij. Predvsem pa brez človeka z izjemno tovariškim, preudarnim, a vedrim značajem. Zato ni čudno, da so, ko se je razvedelo, da ga ni več med nami, od vseh koncev prihajali glasovi in zapisi soplanincev, sotekačev, sodelavcev in prijateljev: "Zelo te bomo pogrešali, tvoje ideje, tvojo pripravljenost, tvojo vedrino ... Tvoje veselje do življenja, dobroščnost in prijaznost nam bo vedno za zgled! V veselje mi je bilo deliti številne športne trenutke s tabo ... Ostajaš mi v trajnem spominu, kako si se boril s hudimi obdobji v svojem življenju, a pri tem ostajal čudovit in zanesljiv prijatelj ... Že ko sva se prvič pogovarjala, je bilo tako, kot da se poznavata že leta in leta. To se ne zgodi pogosto. In kadar sem na spletni strani PD Iskra videla, da si ti prijavljen za izlet, sem se dostikrat ravno zaradi tega odločila za udeležbo. Hvala, Jan, pogrešala te bom! Nazadnje si me naučil pravilno zavezati vezalke ... Jan, tako mlad, poln energije, zakaj? Pogrešala te bom, dragi sodelavec ... Moji izleti s PD ne bodo nikoli več taki, kot so bili s tabo. Pogrešam te in te bom pogrešala."

Neizogibno bo v našem spominu bledele jasna podoba Janovega prijaznega, širokega nasmeha, a vemo, da bo prisoten z nami v mislih, pa tudi v nadaljnjem delovanju društva na poti, ki jo je pomagal ugoditi. Ostal bo v spominu na naše pogovore o lepih, skupaj preživelih časih. Jan, počivaj v miru ...

*Fedor Peršin,
predsednik PD Iskra Ljubljana*

Planina Zajamniki
Foto: Peter Strgar

Leto 2018 bo ostalo v kolektivnem spominu Slovenk in Slovencev, povezanih z gorami, predvsem zaradi mojstra sten in mojstra življenja, Andreja Štremfelja. Z njim smo dobili priznanje, da naš alpinizem spada v svetovni vrh - mojster Štremfelj je dobil zlati cepin za življenjsko delo. Dosegel je vrh tistega, kar se v alpinizmu sploh da doseči. Skromen in predan svojemu življenjskemu poslanstvu, dovršen v svojem delovanju v gorah. Zgled in učitelj, kakršnih je zelo malo. V svojih besedah iskren in hkrati strasten, čeprav nikoli ne pove več od tistega, kar je treba povedati. In to govori samo zase.

Leto lahko zaključimo z mislijo, da v življenju na koncu največ štejeta iskrenost in poštenje, in to pri vsem, kar počnemo. Šteje pa tudi strast; kot je rekel Tomaž Humar: "Kar delaš, delaj s strastjo." Prav tega nam v času družbenih omrežij, resničnostnih šovov, pametnih telefonov in nestrpnosti vseh vrst najbolj manjka. Strasti, poštenosti in iskrenosti. Mojstrstva, kakršnega nam s svojim opusom in mišljenjem ponuja Andrej Štremfelj. Zato nam dovolite, da vam ob novem letu zaželimo prav to: dovolj časa za vse, kar počnete iskreno radi, ter neusahljivo strast do tega. V novem letu bomo skušali biti pri pisanju člankov dovolj strastni, da vam bo Planinski vestnik vedno znal ukrasti nekaj dragocenega časa.

Naj bo leto 2019 leto, ki ga bo vredno zapisati.

Uredništvo

NAROČAM REVIJO PLANINSKI VESTNIK

Ime in priimek/naziv podjetja/planinsko društvo:

Revijo želim podariti (ime, priimek, naslov):

Ulica in hišna številka:

Davčna številka:

Pošta in poštna številka:

Član PD (samo za fizične osebe):

Datum rojstva (samo za fizične osebe):

Mobilni tel.:

E-naslov:

Datum:

Podpis:

Letna naročnina: 39 EUR (za tujino 63 EUR) - strošek poštne in 9,5 % DDV sta vključena v ceno.

Člani PD imajo pri letni naročnini na *Planinski vestnik* **25 % popusta**.

Naročnino za naslednje leto je možno prekiniti s pisnim obvestilom do konca tekočega leta.

Planinska zveza Slovenije zgornje podatke zbira in obdeluje izključno za upravljanje naročniškega razmerja na Planinski vestnik.

PLANINSKI
VESTNIK

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Poštnina
plačana
po pogodbi
št. 226/1/S

Planinska zveza Slovenije

Planinski vestnik
Ob železnici 30 a
p. p. 214

SI-1000 Ljubljana

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Ledni slapovi, pohodniške poti, soteskanje

INTERJUJ

Franci Beguš, Jože Rovan

Z NAMI NA POT

Turno smučanje

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore – ljudje.net

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Foto: Vladimir Habjan

STOPIMO SKUPAJ!

**PLANINKE IN PLANINCI, LJUBITELJI GORA,
IZKORISTIMO MOŽNOST IN NAMENIMO
DEL DOHODNINE NAŠIM GORAM!
NE DA BI NAS TO KAJ STALO.**

Namenimo del dohodnine za varnejšo in urejeno Slovensko planinsko pot od Maribora do Debelega Rtiča! Zaradi množičnosti in odprtosti delovanja imamo Planinska zveza Slovenije in večina planinskih društev status organizacije v javnem interesu. Zato smo upravičenci do sredstev z naslova dohodnine: zavezanci za dohodnino lahko do 0,5 odstotka odmerjene dohodnine namenimo Planinski zvezi Slovenije in/ali planinskemu društvu. Preveč nas je, ki te možnosti še nismo izkoristili.

www.pzs.si

V letu 2018 smo s pridobljenimi sredstvi financirali obnovo planinskih poti na Ponca, Olševo, čez Psico na Storžič, z Logarske doline na Okrešelj, Turski žleb, v Kotu do Pekla in čez Rudno polje do Jezerca. Stopimo v dolini skupaj tisti, ki se srečujemo na planinskih poteh in se zavedamo koristnosti dejavnosti planinske organizacije! Namenimo ji del sredstev, ki bi sicer pripadel državnemu proračunu. Davčni upravi (DURS) sporočimo svojo odločitev do 31. decembra letos, lahko tudi s pomočjo vnaprej izpolnjenega obrazca na spletni strani Planinske zveze Slovenije: www.pzs.si/dohodnina.php.